

Marit Ekne Ruud, Ingar Brattbakk, Ellen Haug,
Kristina Nordlund og Ole Falk Frederiksen

Jessheim i vekst – Ungdom, møteplasser og byutvikling

BYGGFORSK

Norges byggforskningsinstitutt

Marit Ekne Ruud, Ingar Brattbakk, Ellen Haug,
Kristina Nordlund og Ole Falk Frederiksen

Jessheim i vekst – Ungdom, møteplasser og byutvikling

Prosjektrapport 387 – 2005

Prosjektrapport 387
Marit Ekne Ruud, Ingar Brattbakk, Ellen Haug,
Kristina Nordlund og Ole Falk Frederiksen
**Jessheim i vekst –
Ungdom, møteplasser og byutvikling**

Emneord: stedsanalyse, ungdom, byutvikling, Jessheim

ISSN 0801-6461
ISBN 82-536-0876-4

150 eks. trykt av
AIT e-dit
Innmat: 120 g NP
Omslag: 170 g Cyclus

© Copyright Norges byggforskningsinstitutt 2005

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med forlaget Norges byggforskningsinstitutt er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Adr.: Forskningsveien 3 B
Postboks 123 Blindern
0314 OSLO
Tlf.: 22 96 55 55
Faks: 22 69 94 38 og 22 96 55 08
www.byggforsk.no

Forord

Denne rapporten presenterer resultatene fra modul 2 i prosjektet ”Sosiokulturelle stedsanalyser” i Akershus. Hensikten med studien er å danne grunnlag for utvikling av metoder for sosiokulturelle stedsanalyser, og studien skal gi innspill til det pågående arbeidet med utvikling av en kommunedelplan for Jessheim (”Byplan for Jessheim”). I studien er det lagt spesiell vekt på ungdom og møteplasser.

Prosjektet startet i april 2004, og er initiert og finansiert av Akershus fylkeskommune, i samarbeid med Husbanken og Ullensaker kommune.

Underveis i prosjektet er det holdt jevnlige møter og presentasjoner av funn med oppdragsgivere og involverte aktører i kommunen. Vi vil takke oppdragsgiverne i Akershus fylkeskommune, Ullensaker kommune og Husbanken for godt samarbeid.

Datamaterialet er hovedsakelig innhentet blant skolelever på Allergot og Nordby ungdomsskole, samt Jessheim videregående skole. Vi vil spesielt takke elevene og lærerne som stilte opp i denne undersøkelsen, og som tok seg tid til å arbeide med våre oppgaver i skoletiden. Vi vil også takke andre informanter som har stilt opp til intervjuer.

Studien er skrevet i samarbeid mellom Byggforsk og Civitas. Prosjektgruppen har bestått av etnolog Marit Ekne Ruud (prosjektleder), samfunnsgeograf Ingar Brattbakk og sosiolog Kristina Nordlund fra Byggforsk, og sivilarkitekt Ellen Haug og sivilingeniør Ole Falk Frederiksen fra Civitas. Byggforsk og Civitas har sammen utviklet metoden og utarbeidet arbeidsboken som er benyttet. Byggforsk har hatt hovedansvar for datainnsamling og analyse av materialet, mens Civitas har hatt ansvar for forslag til innspill til planarbeidet.

Fotografier: Ellen Haug.

Oslo, januar 2005

Berit Nordahl
Forskningssjef

Marit Ekne Ruud
Prosjektleder

Innhold

Forord.....	3
Summary	9
Kapittel 1: Innledning	11
1.1 Oppdraget og hensikten med studien	11
1.2 Problemstillinger	12
1.3 Leserveiledning	14
Kapittel 2: Analyseperspektiver	15
2.1 Perspektiver på ungdom	15
2.2 Perspektiver på byliv og byrom	16
2.3 Perspektiver på identitet og sted.....	17
2.4 Stedsanalyse som grunnlag for stedsforståelse	19
2.5 Sosiokulturell stedsanalyse	20
Kapittel 3: Metode.....	23
3.1 Metodens hovedtrekk og arbeidsprosessen	23
3.2 Oppstart og forarbeid	24
3.3 Ungdomsundersøkelse i skolen	27
3.4 Intervjuer med ungdomsaktører	28
3.5 Analyse av materialet	29
3.6 Hovedfunn og innspill til byplanen.....	30
3.7 Evaluering og metodiske refleksjoner.....	31
Kapittel 4: Bakgrunn om Jessheim	35
4.1 De fysiske omgivelsene i Jessheim sentrum	35
4.2 Folkemengde og befolkningsutvikling.....	36
4.3 Boligstruktur.....	37
4.4 Sosioøkonomiske og sosiale forhold.....	38
4.5 Steder og aktiviteter for ungdom.....	41
4.6 Oppsummering og drøfting	42
Kapittel 5: Ungdomsblick på Jessheim	44
5.1 Ungdommens fritidsmønster	44
5.2 Ungdommens bruk og erfaringer med Jessheim sentrum	45
5.2.1 Hvor ofte og når er ungdom i Jessheim sentrum?.....	45
5.2.2 Hvorfor og hvor i Jessheim sentrum?	46
5.2.3 Vurderinger av og ønsker for Jessheim sentrum.....	48
5.2.4 Har Jessheim sentrum utrygge eller trygge steder?.....	49
5.2.5 Kort oppsummering av ungdommens ønsker for Jessheim sentrum	50
5.3 Steder utenfor Jessheim sentrum.....	51
5.4 Ungdommens bevegelsesmønster	53

5.5 Stedsidentitet og tilhørighet blant ungdom på Jessheim	55
5.6 Romerike folkehøgskole	58
5.7 Oppsummering	60
Kapittel 6: Voksenblikk på Jessheim som sted for ungdom	62
6.1 Innledning.....	62
6.2 Ungdomsmiljø og fritidstilbud på Jessheim.....	62
6.3 Ungdom og Jessheim sentrum.....	64
6.3.1 Sentrale byrom på Jessheim	64
6.3.2 Ønsker for Jessheim sentrum	67
6.4 Ungdommen og områder utenfor sentrum	69
6.5 Oppsummering	70
Kapittel 7: Innspill til utvikling av Jessheim	72
7.1 Ungdommene vektlegger sentrum og gode møteplasser.....	72
7.2 Innspill til kommunedelplan og annet arbeid med tettstedsutvikling	72
7.3 Videreutvikling av et kompakt sentrum	74
7.4 Videreutvikling av eksisterende byrom og møtesteder i sentrum	77
7.4.1 Videreutvikling av Storgata og Torggata.....	77
7.4.2 Jessheim storsenter	79
7.4.3 Furusetgata og ”Rådhusplassen”	81
7.4.4 Stasjonsparken.....	82
7.4.5 Trondheimsvegen	83
7.5 Områder utenfor sentrum	84
Kapittel 8: Oppsummering og drøfting	87
8.1 Ungdom og Jessheim sentrum – hovedfunn og drøfting.....	87
8.2 Metode – fremgangsmåte og anbefalinger	90
Litteratur og kildehenvisninger	93
Vedlegg 1 Arbeidsboka – se eget vedlegg	95
Vedlegg 2 Veiledning til arbeidsbok for skoleprosjekt Jessheim i vekst.....	95
Vedlegg 3 Intervjuguide.....	96
Vedlegg 4 Evaluering av skoleprosjekt Jessheim i vekst.....	98
Vedlegg 5 Kart	99
Vedlegg 6 Sammenfatning av fine / ikke fine steder i Jessheim sentrum.....	105

Sammendrag

Rapporten presenterer en metode for sosiokulturell stedsanalyse på Jessheim som gir konkrete innspill til kommunedelplanen (Byplan for Jessheim), med utgangspunkt i ungdommens erfaringer med møtesteder i sentrum. Studien er en del av tettstedsprosjektet i Akershus, ”Sosiokulturelle stedsanalyser”, som omfatter tre moduler: studie av Sandvika, studie av Jessheim samt metodeutvikling. Tettstedsprosjektet er initiert av Akershus Fylkeskommune med støtte fra, og i samarbeid, med Husbanken. Tettstedet Jessheim i Ullensaker kommune på Øvre Romerike er i sterk vekst, der det er planlagt bygget ca 250 boliger pr år i perioden 2003-2006. Dette tilsvarer 50 prosents befolkningsøkning i løpet av en tiårs periode. Prosjektet belyser problemstillingene knyttet til sosial transformasjon ved tettstedsveksten.

Målet med arbeidet er todelt. For det første skal arbeidet *danne grunnlag for utvikling av en overførbart metode* for å gjennomføre denne typen analyser andre steder, og som kan benyttes som innspill til fysiske planprosesser. For det andre skal studien gi *kunnskap om sosiokulturelle forhold blant ungdom som kan gi konkrete innspill til kommunedelplanen (Byplan for Jessheim)*. I rapporten anvendes et sosiokulturelt perspektiv som tar utgangspunkt i hvordan *stedet oppleves, brukes og erfares* av befolkningen, i dette tilfelle ungdom. Dette representerer en annen innfallsvinkel enn det vi finner i tradisjonelle stedsanalyser som ofte tar utgangspunkt i fysiske forhold. Fokuset rettes både mot hvilke deler av stedet som fungerer bra (skaper gode sosiale rom) og som fungerer mindre bra, og hvordan møteplasser skapes gjennom sosial interaksjon. Det legges særlig vekt på hvordan sentrum og ulike møtesteder brukes og oppfattes, samt ungdommenes bevegelsesmønster. Stedet betraktes som en del av sosiale og kulturelle prosesser, som et krysningspunkt for ulike erfaringer, meninger og interesser. Gjennom å sette fokus på ulik bruk av stedet, får vi fram sosio-romlig praksis som videre danner grunnlag for stedsidentitet.

Studien tar først og fremst utgangspunkt i forhold som kan påvirkes gjennom fysisk planlegging. Fordi bruken av de fysiske omgivelsene påvirkes av hvordan omgivelsene er utformet, beskrives også andre virkemidler som kan tas i bruk for å påvirke omgivelsene og bruken av dem.

Arbeidsbok som metode

Datamaterialet er samlet inn gjennom et arbeidsbokopplegg som omfatter både innsamling av kvantitativt og kvalitativt materiale ved de to ungdomsskolene og den videregående skolen på Jessheim, samt kvalitative intervjuer med personer som arbeider med ungdomsrelatert virksomhet. Arbeidsbokopplegget, bygget opp i tre deler med tekst, bilder og kart, er den mest omfattende og er hovedmaterialet i studien. Arbeidsbok som modell er godt egnet for å få fram erfaringer som kan anvendes som innspill til fysiske planer, og som gir mulighet til å konkretisere problemstillingene som det ønskes tilbakemelding på. Boka kan benyttes både som oppgave for hver enkelt ungdom eller person i utvalget, og den kan danne grunnlag for samarbeid. Arbeidsboka som modell er også godt egnet til bruk også for andre befolkningsgrupper. Den kan lett tilpasses nivå på aldersgruppen, problemstillinger i forhold til studien og omfang.

Ungdommens erfaringer med stedet

Studien viser at ungdom hyppig benytter tilbud og møtesteder i Jessheim sentrum. De viktigste grunnene til å oppholde seg i sentrum er shopping, å gå på kafé, kino, konserter, bibliotek, treffe venner og ”henge rundt”. Jessheim storsenter, Storgata og Kulturhuset er de viktigste møtestedene. Ungdom tiltrekkes med andre ord først og fremst av sentrumsområdet i

kraft av å være *sosiale, konsumenter og kulturinteresserte*. Andre aktiviteter, som for eksempel organiserte fritidstilbud, foregår som oftest utenfor sentrum. Sentralt i studien har også vært å få frem hvilke steder som oppleves som trafikkfarlige, der ungdommens vurderinger først og fremst bygger på deres erfaringer som gående og syklende. Flere steder mangler fortau og fotgjengeroverganger, gang- og sykkelvei eller gatebelysning. Gjennom jevnlig bruk har de unge dermed ”kvalifiserte” preferanser og synspunkter på både hvordan sentrum kan utvikles til et bedre sted å være for beboerne i dag og for å imøtekomme en fremtidig befolkningsvekst.

I hvilken grad er funnene fra ungdomsundersøkelsen allmenngyldige for befolkningen på Jessheim for øvrig? Er det noen av funnene som er typiske ungdomsspesifikke, og som ikke vil være like aktuelt for den mer voksne delen av Jessheimbeboerne? Av typiske ønsker for ungdom finner vi ønsker om flere fritidsklubber og uformelle møtesteder beregnet for ungdom samt flere butikker med ungdomsklær. Imidlertid viser svarene at de fleste erfaringene som ungdommen kommer med ikke er spesielt knyttet til denne gruppen. De fleste funnene viser at deres preferanser er i tråd med det folk flest antakelig kan tenke seg. Det handler for eksempel om Storgata der de ønsker gågate, der det bør legges mer til rette for gode møtesteder og gateliv uten biltrafikk. Flere benker og sittesteder utendørs hører også med i dette bildet. Et annet eksempel er ønske om en bypark og flere grøntområder i sentrum. På stasjonsområdet ønskes bedre belysning og flere vektore. Vi ser også en konflikt i bruken av Storgata mellom rånernes bilkultur og den øvrige befolkningen, der kampen om dette urbane byrommet ikke nødvendigvis lar seg løse med gjennom fysiske hindringer.

Innspill til kommunedelplan

Et viktig mål med undersøkelsen er å formulere ungdommenes ytringer som innspill til kommunedelplanen for Jessheim sentrum. Planen rettes primært mot utvikling av de fysiske omgivelsene, og innspillene tar utgangspunkt i dette. Det sees også i sammenheng med annet tettstedsutviklingsarbeid, da planlegging bør følges opp med konkrete fysiske tiltak.

Innspill til kommunedelplan og andre tiltak for tettstedsutvikling (utdrag):

- Et kompakt bysentrum bør videreføres fordi dette gir tilstrekkelig konsentrasjon av mennesker til å befolke byrommene og møtestedene.
- De attraktive byrommene Storgata og Torggata bør danne utgangspunkt for utvikling av sentrum. En bør sørge for at Storgata blir det viktigste offentlige byrommet og at ny bystruktur knyttes til eksisterende byroms- og bebyggelsesstruktur.
- Det bør gjennomføres et byromsprosjekt for Storgata og Torggata for å vurdere gågate/begrenset kjøring, fortetting og flere aktiviteter mot gaten, utvidelse av fotgjengerområder og forbedring av møtesteder.
- Storsenteret bør styrkes som møtested ved etablering av møteplasser og aktiviteter på Storsenteret og ved å gjøre det mer utadventt med flere publikumsfunksjoner mot gatene.
- På Torggata v/Furusetgata og Rådhusplassen bør det etableres møtesteder og aktiviteter.
- Ved utvidelse av Storsenteret og utbygging nord for Furusetgata bør Furusetgata gis ny utforming med trær og publikumsrettede funksjoner på gateplan. På nordsiden av Furusetgata, nær Torggate-aksen, bør det etableres en bypark.
- Området nord for stasjonsparken bør bebygges og det bør gjøres andre tiltak for å øke aktiviteten og attraktiviteten til parken.

Summary

This study deals with a socio-cultural analysis at Jessheim, the main town in the municipality of Ullensaker in Akershus county, Norway. The study focuses on a method of studying urban places, based on experiences and preferences from young people living in Jessheim. An important part of the method here is implementation of the experiences to the town planning for the centre of Jessheim. Jessheim is facing rapid growth in the coming years, with 250 new houses each year in the period 2003-2006. This is equivalent to a 50% rise in population over a decade. The project therefore casts light on the challenges related to social transformation with urban growth.

The study has two aims. The first aim is to develop a general method that can be used for similar socio-cultural studies in other locations — i.e. the empirical findings from this method can be a useful source of advice for use in physical planning processes. The second aim is to give specific knowledge on socio-cultural conditions for young people in Jessheim, which will be implemented in the town's planning.

The socio-cultural perspective used in the study deals with how groups of inhabitants experience and sense the place, and how they use it. In traditional town planning analysis, the main focus is on the *physical environment*. However, socio-cultural perspective in this study is based upon how the environment is *experienced and used* by the population, in this case youth. The main question in this study is what are the best qualities of social places that should be developed and strengthened, what aspects are not so good and should be changed, and in which way are places created through social interaction?

The empirical data is based on exercise books and interviews. The exercise books are the main source of data in the study, and are created for pupils in the 10th grade in primary schools, and the 2nd grade in the high school, at Jessheim. The book contains questions concerning both use of—and experience of—the place, and questions concerning identity and meaning of the place. Maps and photos are also used in the exercise books. These kinds of exercise books are suitable for gathering and implementing empirical data in municipality planning, and are also convertible to other inhabitant groups, for participative public planning processes in general. The interviews were conducted by people working in youth related fields.

The findings show that the youth often use the town centre of Jessheim as a social place for meeting friends, and to join the cultural and commercial offers. Other activities, such as sport and organised leisure activities, are often located outside the centre area. Their need and desires for improving the town centre are mostly related to non-commercial meeting places and especially open spaces as green parks, etc.

The empirical findings in this study are formulated into the following main recommendations to the town plan of Jessheim: (a) the town centre should be strengthened as a compact centre, in order to ensure a high enough concentration of people to populate the social meeting spaces; (b) the main streets should be developed as social meeting places by means of expansion of commercial offers, paved zones and activities addressed more to the streets; and (c) it is recommended that the shopping mall develops and organises spaces for social meetings and activities addressed outwards towards the streets, the external public space.

Kapittel 1: Innledning

1.1 Oppdraget og hensikten med studien

Denne studien er en del av tettstedsprosjektet i Akershus, "Sosiokulturelle stedsanalyser", som omfatter tre moduler: studie av Sandvika, studie av Jessheim samt metodeutvikling. I studien av Sandvika ble det utviklet en metodikk for å studere og analysere sosiokulturelle aspekter ved stedet, gjennom en casestudie der stedsutvikling ble sett på som en sosial og kulturell prosess (Røe m.fl. 2002).

Jessheimprosjektet tar utgangspunkt i at Jessheim / Ullensaker kommune er i sterk vekst. Jessheim er regionsenter på Øvre Romerike, ett av fire i Akershus fylke. Det bor i dag ca 75 000 innbyggere i regionen og 12 000 innbyggere innenfor tettstedet. Det er planlagt bygget ca 250 boliger på Jessheim pr år i perioden 2003-2006. For tettstedet tilsvarer dette 50 prosents befolkningsøkning i løpet av en tiårs periode. Befolkningen på Øvre Romerike forventes å øke med ca 30 prosent, til ca 100 000 innen 2015-2020. I perioden 1998-2003 var befolkningsøkningen i Ullensaker kommune på 20 prosent. Prosjektet belyser problemstillingene knyttet til sosial transformasjon ved tettstedsveksten.

Todelt målsetting

Målet med arbeidet er todelt. For det første skal arbeidet danne grunnlag for utvikling av en overførbar metode for å gjennomføre denne typen analyser andre steder, og som kan benyttes som innspill til fysiske planprosesser. For det andre skal studien gi kunnskap om sosiokulturelle forhold blant ungdom som kan gi konkrete innspill til kommunedelplanen (Byplan for Jessheim). Sosiokulturell stedsanalyse er innrettet mot fysiske omgivelser, men tar utgangspunkt i sosiale og kulturelle forhold. Vår studie er altså ikke en fullstendig sosiokulturell analyse av Jessheim, men en studie av ungdom på Jessheim med fokus på møtestedet og sentrumsutvikling. Dette ble definert av Akershus fylkeskommune ved etablering av prosjektet. (Om sosiokulturelle analyser, se kapittel 2.5).

Transformasjon av Jessheim til et bymessig samfunn vil trolig gå over relativt kort tid, og dette har både positive og negative sider. Nye interesser, livsstiler og forbruksmønstre gir positive impulser, samtidig som sosial transformasjon kan bidra til sosial oppløsning, uro og sosiale problemer. En av utfordringene i kjølevannet av den fysiske og sosiale transformasjonen er at Jessheim tiltrekker seg folk, deriblant ungdom, fra hele Øvre Romerike, og kommunen frykter økning av ungdomsproblemer som kan følge av sterk vekst. Gjennom å tilrettelegge for et godt ungdomsmiljø vil en kunne få bedre mulighet for å knytte ungdom, fysisk og følelsesmessig, til stedet. Dette vil sannsynligvis kunne bidra til å gjøre Jessheim mer stabilt befolkningsmessig.

Fokus i studien er rettet mot ungdom og ungdommens møteplasser. Studien gir et bilde av dagens sosiale situasjon for ungdommen, utviklingstrekk og ungdommens egne vurderinger, ønsker og behov for tettstedet Jessheim. Undersøkelsen skal også danne grunnlag for utvikling av en generell metode / verktøy for sosiokulturelle stedsanalyser for tettsteder i vekst.

Studien skal gi innspill til arbeidet med utvikling av kommunedelplanen (Byplan for Jessheim). Hensikten med planen er å etablere overordnede føringer for hvordan sentrum og de sentrumsnære områdene skal utvikles til ett helhetlig fremtidig sentrumsområde for Jessheim. Det legges vekt på lokaliseringsmønstre for forskjellige funksjoner og infrastrukturanlegg, samt byplanmessig, kommunikasjonsmessig og visuell sammenheng i det fremtidige sentrumsområdet. Opprinnelig var det bestemt at denne planen skulle utarbeides som *strategisk rammepplan*, hvor føringene senere skulle nedfelles som juridisk bindende bestemmelser i kommuneplanen, reguleringsplaner og bebyggelsesplaner. Høsten 2004 ble det imidlertid vedtatt at planen utarbeides som en kommunedelplan (Byplan for Jessheim). Skifte av plantype har imidlertid ingen avgjørende betydning for utformingen av den sosiokulturelle analysen.

Mange sosiokulturelle forhold vil ikke kunne påvirkes gjennom fysisk planlegging. Vi tar derfor først og fremst utgangspunkt i forhold som kan påvirkes gjennom fysisk planlegging. Fordi bruken av de fysiske omgivelsene påvirkes av hvordan omgivelsene er utformet, beskrives også andre virkemidler som kan tas i bruk for å påvirke omgivelsene og bruken av dem.

I lys av de store fysiske og sosiale transformasjonene som Jessheim står foran vil vi peke på at kommunen har en god mulighet til å utarbeide en samlet visjon for Jessheim som sted. En slik stedsstrategi kan ta utgangspunkt i situasjonen på Jessheim i dag og skissere hva man ønsker at Jessheim skal utvikle seg til og hva man må gjøre for å komme dit. En slik overordnet strategi vil kunne gi føringer for kommuneplanen, og også for andre planer og politikkområder. For Jessheim kan dette omfatte byplanlegging/fysisk planlegging, byens identitet, sosial struktur/miljø og kultur. Innspillene fra den sosiokulturelle stedsanalysen kan med fordel utformes som ledd i en slik stedsstrategi.

1.2 Problemstillinger

Vi har valgt å anvende et sosiokulturelt perspektiv som tar utgangspunkt i hvordan *stedet oppleves, brukes og erfares* av befolkningen, i dette tilfelle ungdom. Dette representerer en annen innfallsvinkel enn det vi finner i tradisjonelle stedsanalyser. Tradisjonelle stedsanalyser avdekker stedets kvaliteter med utgangspunkt i historisk utvikling, natur og landskap og bebyggelsens organisering, og der utgangspunktet er registrering av fysiske forhold. I en slik tilnærming antas det ofte at det eksisterer en kollektiv stedsidentitet. Manglene ved dette perspektivet er at det ikke kan forklare menneskers forhold til sine omgivelser, og de er heller ikke egnet til å analysere hvilken mening og betydning de sosio-romlige strukturene har. De er heller ikke egnet til å beskrive hvilke sosiale praksiser som tar form på konkrete steder.

Vårt fokus rettes både mot hvilke deler av stedet som fungerer bra (skaper gode sosiale rom) og som fungerer mindre bra, og hvordan møteplasser skapes gjennom sosial interaksjon, og der stedet betraktes som en del av sosiale og kulturelle prosesser, som et krysningspunkt for ulike erfaringer, meninger og interesser. Gjennom å sette fokus på ulike bruk av stedet, får vi fram sosio-romlig praksis som videre danner grunnlag for stedsidentitet.

I forhold til en tradisjonell medvirkningsprosess som innebærer at man samler innspill fra befolkningen og setter opp prioriterte mål for hva man ønsker av endring på stedet, vil denne analysen også innebære egne analyser av sosiokulturelle prosesser blant ungdom. Dette vil innbefatte både ungdom som bor på Jessheim, men også dem som bruker stedet til mer

avgrensede formål. Dette vil i sin tur lede til en analyse av ungdommens stedstilhørighet samt hvilken stedsidentitet Jessheim har for ungdom i dag og kan få i fremtiden. I tillegg har vi erfaringer fra voksne som arbeider med eller i ungdomsrelaterte yrker. Fordi funnene skal implementeres i planarbeidet i kommunen, er problemstillingene formulert slik at funnene er overførbare til planprosessen videre.

Sentrale problemstillinger i studien er:

- Hvilke deler av stedet Jessheim fungerer bra / skaper gode sosiale rom, og bør dermed styrkes?
- Hvilke deler av stedet fungerer mindre bra, og bør dermed endres?
- Hva savnes på stedet, og bør dermed utvikles?
- I hvilken grad er ungdommen på Jessheim knyttet til stedet / hvilke stedsidentitet(er) finner vi blant ungdom på Jessheim?

Til disse problemstillingene er det knyttet en rekke konkrete spørsmål som stilles til ungdommen gjennom en spørreundersøkelse / arbeidsbok, samt i form av intervjuer med sentrale personer som arbeider med ungdomsrelaterte saker (se nærmere beskrivelse i kapittel 3).

For det første er vi ute etter *hvordan stedet brukes* av ungdommen, og som omfatter både sentrum og steder utenfor sentrum. Hvor og hvorfor brukes stedene, og hvilke steder benyttes mest? Hvor på Jessheim oppholder ungdommen seg?

For det andre fanger vi opp *hvordan ungdommen kommer seg til og fra* stedene, både knyttet til skole / arbeid og fritid. Anvendes sykkel, bil, går de eller benyttes offentlig kommunikasjon? Hvilke hindringer og barrierer erfarer de? Spørsmål knyttet til transport har stor betydning for utvikling av for eksempel gang- og sykkelvei fra boligområdene og inn mot sentrum. Ungdoms transportvaner har betydning for deres transportvaner som voksne. Gode gang- og sykkelforbindelser internt i tettsteder vil kunne tilrettelegge for miljøvennlige transportvaner for flere generasjoner.

For det tredje er vi ute etter kunnskap knyttet til *erfaringene med byrommene og møtestedene* på Jessheim. Hva er fint eller ikke fint med de ulike gatene og stedene, hva savnes eller hva burde vært bedre? Er det steder som erfarer som utrygge eller utrivelige? Hvilke steder bør det gjøres noe med, i så fall hva?

Et fjerde tema er *stedsidentitet*, der vi er ute etter kunnskap hvordan ungdommen selv vil beskrive Jessheim som sted, for eksempel sammenlignet med andre steder på Romerike eller i forhold til Oslo, eller positive / negative trekk ved stedet. Hva karakteriserer tilhørighet og stedsidentitet? Hvilke stedsidentiteter kan identifiseres blant ungdom på Jessheim?

Et viktig mål med undersøkelsen er å formulere ungdommenes ytringer som innspill til kommunedelplanen (Byplan for Jessheim). Planen rettes primært mot utvikling av de fysiske omgivelsene, og innspillene tar utgangspunkt i dette. Ungdommenes innspill er blant annet formulert som meninger om hva som er godt, hva som fungerer dårlig og hva de savner. Med utgangspunkt i dette og faglig kunnskap om fysisk planlegging og utforming av fysiske omgivelser, omformuleres ungdommenes meninger til innspill om tiltak og virkemidler som vi ut fra faglig kunnskap vet vil kunne bedre eller sikre den situasjonen ungdommene har reagert på.

1.3 Leserveiledning

Rapporten henvender seg til flere målgrupper, noe som går fram av undersøkelsens perspektiver og målsetting. De mest sentrale målgruppene for denne studien er lokale planleggingsmyndigheter, lokale ungdomsarbeidere og aktører som arbeider i ungdomsrelaterte yrker, samt miljøer som jobber med metodeutvikling for sosiokulturelle stedsanalyser. Det er derfor, til en viss grad, lagt vekt på forskjellige målgrupper i utforming av de enkelte kapitlene, og som utdypes nedenfor. Det er likevel lagt opp til at rapporten leses i sin helhet.

For lokale planleggingsmyndigheter på Jessheim vil vi særlig anbefale følgende kapitler: Kapittel 2, kapittel 7 og kapittel 8. I kapittel 2 gis en kort innføring i ulike perspektiver på stedsanalyser, i tillegg til perspektiver på ungdom, byrom og stedsidentitet. I kapittel 7 formuleres funnene fra ungdomsundersøkelsen til konkrete innspill til sentrum av Jessheim og i kapittel 8 oppsummeres undersøkelsen og drøfter funn og metode. I tillegg er det skissert noen anbefalinger. I tillegg anbefales kapittel 4 (bakgrunn om Jessheim) som gir innblikk i stedet som vekstkommune. Det anbefales også å lese metodekapitlet, kapittel 3, der opplegget for datainnsamling presenteres.

For aktører som jobber med *ungdomsrelatert arbeid* er særlig kapitlene om ungdommen sentrale (kapittel 5: Ungdomsblikk på Jessheim og kapittel 6: Voksenblikk på Jessheim som sted for ungdom). Kapitlene presenterer de empiriske funnene fra ungdomsundersøkelsen, og gir innblikk i ungdommens oppfatninger av og erfaringer med Jessheim. Disse kapitlene gir også et bilde av ungdommen som gruppe. I tillegg er kapittel 8 relevant, med oppsummering og drøfting av funn og metode.

For miljøer som er opptatt av metodeutvikling for *sosiokulturelle stedsanalyser*, samt lokale planmyndigheter som ønsker å benytte samme metode, anbefales kapittel 2 om analyseperspektiver. Det mest sentrale er imidlertid metodekapitlet (kapittel 3), der det gis et innblikk både i framgangsmåte, utvalg av data samt refleksjoner og erfaringer med den valgte metoden. Det anbefales også å lese kapittel 7, Innspill til utvikling av Jessheim, fordi dette er en sentral del av metoden i studien, samt kapittel 8 der erfaringene med metoden oppsummeres.

Kapittel 2: Analyseperspektiver

Studien benytter hovedsakelig fem perspektiver for å filtrere det empiriske materialet. Disse er perspektiver på ungdom, byliv og byrom, identitet og sted, samt ulike typer stedsanalyser med særlig vekt på sosio-kulturelle stedsanalyser.

2.1 Perspektiver på ungdom

Vårt utgangspunkt er å ha en positiv forståelse av ungdommen og ungdomskulturen. En del av frigjøringen fra foreldrene innebærer å oppsøke andre og nye steder, der man er utenfor foreldrenes og nærmiljøets kontroll. Dette er i seg selv ikke negativt, men må sees som en del av det å bli selvstendig. Samtidig vet vi at ungdommens draging mot regionsentrene kan være et problem for tettstedene rundt. For eksempel på Neskollen i Nes kommune jobbes det aktivt med barn og unge for å hindre "flukt" til større sentra, gjennom aktiv satsing på nærmiljøet. Utfordringen er å legge til rette for formelle og uformelle møteplasser der ungdommen kan føle seg trygge, og som bidrar til en positiv stedsutvikling for alle grupper.

Ungdom på Øvre Romerike

Hva vet vi om ungdommene på Øvre Romerike? I 2001 ble det igangsatt en omfattende undersøkelse om barn og unges helseprofil i Akershus, foretatt av daværende Stiftelse for helsetjenesteforskning (HELTEF), nå Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten (Helseprofil, Ungdomsrapport 2004). Undersøkelsens mål er å beskrive barn og ungdoms helse og trivsel. Undersøkelsen gir informasjon om hvordan barn og unge i Akershus selv opplever sin hverdag og livssituasjon. Helseprofilen skal hjelpe kommuner og fylke med å kartlegge både fysisk og psykisk helse og trivsel blant innbyggerne for å kunne sette inn riktige forbyggende og helsefremmende tiltak (ibid). En tilsvarende helseprofil blant voksne i Akershus ble foretatt i 1998. Det er tre forhold i ungdomsrapporten som er av interesse for vårt tema. Det ene er ungdommens psykiske helse, det andre er rusproblematikk, og det tredje er fysisk aktivitet. Funn fra undersøkelsen viser at ungdom (både i ungdomsskolen og i videregående) på Øvre Romerike har høyest forekomst av psykiske vansker i forhold til andre regioner i Akershus, og Ullensaker ligger signifikant over gjennomsnittet. Med psykiske vansker menes følelsesmessige vansker, atferdsvansker, hyperaktivitet og vansker med jevnaldrende (ibid:pkt.10.3.3). Funnene betyr imidlertid ikke nødvendigvis at ungdommene på Ullensaker sliter med disse problemene i mye større omfang enn andre kommuner, men det er interessant at denne kommunen scorer dårligst. Også når det gjelder rusproblematikk ligger Ullensaker høyere enn gjennomsnittet både ved bruk av alkohol og hasj (ibid: pkt 6). Helseundersøkelsen viser imidlertid også at ungdommene i Ullensaker er fysisk aktive, og mange driver med sport og idrett på fritiden. Her ligger Ullensaker omtrent på gjennomsnittet sammenlignet med de andre kommunene i Akershus. Rundt 30 prosent av ungdommen på Ullensaker driver med en eller annen form for idrettsaktivitet / fysisk aktivitet mer enn fire ganger i uka. Det er også viktig å trekke fram at Akershus ligger over landsgjennomsnittet både når det gjelder konkurranseidrett og idrett / mosjon generelt (ibid: 21). Datamaterialet i vår studie bekrefter i stor grad det som går frem av helseundersøkelsen.

Sosiokulturelle perspektiver på ungdom

Det snakkes i dag om en forlenget ungdomstid sett i forhold til for noen år siden, og ungdom som begrep er også til en viss grad vektlagt annerledes (Øia 1993). Det hevdes at barna blir tidligere voksne nå enn før, samtidig som utdanning og etablering tar lenger tid (Ruud 2000,

Ruud 2001). De unges identitet formes av egne handlinger, utvikling og erfaringer og ungdommen bygger opp egne referansepunkter for sine handlinger (Melucci 1992:60). Ungdom er lært opp til andre ferdigheter sammenlignet med tidligere og de skaper stadig nye tolkningsmønstre, ny kunnskap og nye strategier gjennom media og forbruk (Øia 1993). De tilegner seg også ofte større og mer omfattende kunnskap på en rekke arenaer som foreldrene ikke har, og ungdom ansees derfor som tidligere kulturelt uavhengig av voksenpersoner nå enn før. I tillegg er kunnskap og kompetanse på en rekke nye felt en selvfølge. En viktig utfordring er derfor å få fram og anvende ungdommens kunnskap og erfaringer i forhold til å skape gode fysiske og sosiale strukturer på Jessheim. Hvor føler ungdommen seg trygg? Hvilke steder oppsøkes, hvilke steder oppsøkes ikke? Hva savnes av møtesteder? En annen viktig utfordring er å se variasjoner i ungdomsgruppene. Ungdom er ikke en homogen gruppe. Rivalisering, ekskludering og gjengdannelser er aktuelle stikkord. Denne tilnærmingen er derfor viktig å ha med i studien.

Et sentralt spørsmål når det gjelder forskning på ungdom generelt er i hvilken grad funnene kan sies å være allmenngyldige. I ungdomsforskningen skjedde det en endring i fokus på 1990-tallet, der grensene mellom forskning på ungdom som gruppe og en mer generell kulturforskning ble visket ut. Forskningen har dreid mer mot allmenngyldige kulturelle tendenser (Johansson og Miegel 1994:7). Dette betyr at ungdom som kategori i seg selv ikke er interessant uten at det knyttes til andre forhold i samfunnet (Ruud 2001:17). I denne studien er det altså ungdom som innbyggere og brukere av Jessheim som er hovedfokus.

2.2 Perspektiver på byliv og byrom

Møtesteder

Ungdommen har behov for formelle og uformelle møtesteder som skal bidra til positiv utvikling av stedet. Møtesteder kan forstås som steder som blir oppsøkt, fordi folk ønsker å gjøre noe der i lag med andre. Det handler stort sett om ulike tilbud: formelle/uformelle og/eller organiserte/uorganiserte. Tilbudene skiller seg mellom at de er åpne for alle, at de retter seg mot spesielle grupper, at de har utgangspunkt i spesielle interesser eller at de er kommersielle tilbud som har sosiale bieffekter i form av at de har utviklet seg til også å fylle en funksjon som møtesteder (Ganapathy og Søholt 2000:26). Vårt fokus er å se hvem som bruker møtestedene, mellom hvem det oppstår kontakt, eventuelt konflikter og hvordan samhandlingen foregår.

Sammenheng mellom sosiokulturelle forhold og fysiske omgivelser

Kjent kunnskap om sammenhenger mellom sosiokulturelle forhold og fysiske omgivelser danner bakteppe for studien og implementering i planen. Faglitteratur på feltet benyttes til å danne dette bakteppet. Jane Jacobs trekker frem en rekke sammenhenger i boken "The death and life of great American cities" fra 1961. Boken viser hvordan storbyer fungerer, som grunnlag for å finne ut hva slags planleggingsprinsipper som kan fremme sosial og økonomisk vitalitet i byer. Mange av disse prinsippene er overførbare til Jessheim sentrum, selv om dette ikke er en storby:

Sikkerhet i by

Folk må føle seg personlig sikker blant fremmede i bymiljøet/ på gaten. Sosial kontroll fremmes blant annet av et aktivt byliv, som er knyttet til at det er målpunkter i bygningene spredt utover et område. Videre av tydelig skille mellom offentlige og private rom, og at det

er mennesker i bygningene som kan overvåke gaten. Folk må også ha en viss tilhørighetsfølelse for å ta initiativ dersom det skulle bli behov for det.

Privatliv og kontakt

En god byggate bør gi mulighet for forskjellige grader av sosial kontakt og mulighet til å velge hvem man vil dele privatlivet sitt med selv. Den dagligdagse uformelle kontakten er avgjørende for tilhørighetsfølelsen til stedet.

Variasjon og mangfold

For å opprettholde bysikkerhet, publikumskontakt og overlapping i bruk, må byen ha stor variasjon av ingredienser. Det settes opp fire forutsetninger som er nødvendige for å frembringe frodig mangfold:

- Området må tjene mer enn én *primærfunksjon*, helst mer enn to (boliger, arbeidsplasser, skoler, rekreasjonsfunksjoner, o.l). Disse må sikre tilstedeværelse av folk på forskjellige tider av døgnet og med ulike gjøremål. I tillegg vil et *sekundært* funksjonsmangfold (forretninger, etablissementer o.l), muliggjøres av primærfunksjonenes tilstedeværelse og bidra til mangfoldet.
- De fleste kvartalene bør være korte slik at gående har mange ”stier” å gå og at de ulike stiene kan krysse hverandre ofte i gatekryssene. Dette gir effektive gangforbindelser og danner grunnlag for forretningsdrift i større del av byområdet, som igjen danner grunnlag for mangfold.
- Området må ha en blanding av bygninger som varierer i alder og tilstand. Dette gir mulighet for et variert forretningsliv, med ulik inntjeningsevne og nivå på husleie.
- Det må finnes en tilstrekkelig stor konsentrasjon av mennesker til å befolke gater, parker og forretninger. Dette inkluderer også konsentrasjon av beboere. Tetthet av boliger må kombineres med attraktive boligforhold, slik at folk som har valg, ønsker å bli boende.

Det sosiale gatemiljøet er avgjørende for ungdom

De samme reglene om bysikkerhet og offentlig urbant liv som gjelder for voksne, gjelder også for barn og ungdom, men de er mer sårbare for farer enn voksne. Fordi barn imiterer voksne, er et velfungerende byliv hvor voksne tar ansvar i gatemiljøet (uten å kjenne hverandre) viktig for at barn og ungdom skal lære å bli ansvarlige medlemmer av et sivilisert samfunn.

Rommet som maktarena

Et annet relevant perspektiv er rommet som maktarena (territorielt rom). Maktperspektivet i studier om bruk av rom blir sentralt for analysen. Fokus her er hvem som bruker de ulike rom, hvordan ulike grupper danner territorier og revir, og hvordan dette påvirker rommenes renommé og bruk. Maktperspektivet kan videre knyttes til både private, halvoffentlige og offentlige rom. For eksempel er Storsenteret offentlig eller halvoffentlig rom der ungdom kjemper om plassen sammen med ”voksne” kunder, eller Storgata blir en maktarena mellom ”rånerne” og de øvrige brukerne.

2.3 Perspektiver på identitet og sted

Sted har betydning for menneskers liv. Gjennom hele livet forholder vi oss til steder. Vi ser verden fra vårt sted. All menneskelig praksis foregår i en kontekst, hvor stedet inngår som et

betydelig element (Brattbakk 1999). På hvilken måte har så stedet betydning? Hva har det å si for vår identitet og hvordan endres våre bilder av stedet?

Én vanlig måte å dele inn forståelsen av sted på er å betrakte det ut fra tre hovedretninger (Dale 1994). Den første ser sted som *bakgrunnsramme* (objektiv), ofte med fokus på de ytre, materielle og fysiske sider ved stedet som sosiale interaksjoner og aktiviteter foregår innenfor rammen av. Den andre ser sted som *opplevelse* (subjektiv) og legger vekt på den indre, subjektive opplevelsesmessige dimensjonen. Menneskelig handling sees ikke som et resultat av hvordan omgivelsene objektivt sett er, men av hvordan vi tolker og opplever dem. Den tredje forståelsen ser sted som *sosial kontekst* (intersubjektiv) der man antar at mennesker som bor på samme sted utvikler tilnærmet like måter å oppleve stedet på (Dale 1994), eller det utvikles flere parallelle kollektive stedsoppfatninger. Steder er her en del av det sosiale livet og stedstilknytning sees som et kollektivt fenomen. Alle disse tre tilnærmingene til stedet er relevante i vår studie av Jessheim i det studien tar utgangspunkt i stedet som *opplevelse* og *sosial kontekst* for ungdom og har som mål å bidra til å at stedet utvikles i objektiv, subjektiv og intersubjektiv forstand. Vi vil kort påpeke at forståelsen av sted som *opplevelse* og som *sosial kontekst* er dels sammenfallende og fullt ut forenlig med det *konstruktivistiske* og *relasjonelle* stedsperspektivet som benyttes i Sandvika studien (Røe mfl 2002). Alle disse forståelsene tar utgangspunkt i at steder er sosialt konstruerte og produserte både i subjektiv og intersubjektiv forstand.

Stedstilknytning eller stedsidentitet er et viktig element for oppbygging av vår selvidentitet. Stedsidentitet antar ulike former og grader og kan forstås på forskjellig nivå. Begrepet blir brukt enten som en persons eller en gruppes *stedsidentitet*, eller det viser til *stedets identitet* (Brattbakk 1999). Stedsidentitet handler om hvordan folk er knyttet til stedet. Stedet er det trygge, sikre utgangspunktet hvorfra vi orienterer oss i verden og ordner våre opplevelser av den (Relph 1976). Når vi vektlegger det trygge og sikre, er det fordi vi som mennesker har behov for en viss struktur og sammenheng i tilværelsen. Å se verden som steder forenkler og klargjør vårt bilde og vår erfaring av verden. Stedet forstått som stedstilknytning er en eksistensiell tilnærming til stedet som kobler det til vår selvidentitet. Sted gir oss identitet, dette gjelder først og fremst steder vi er oppvokst på eller har bodd lenge på. De fleste ungdommene på Jessheim har vokst opp der og deres selvidentitet er preget av stedet Jessheim.

Steder og deres identitet er i kontinuerlig endring. Sted er ikke bare en gitt, statisk ramme for sosial interaksjon, men noe som skapes og gjenskapes kontinuerlig som del av den sosiale aktivitet (Dale 1994). Sted kan altså forstås som en prosess, og disse prosessene kan ha varierende takt og kraft. Jessheim har gjennomgått store endringer de siste årene i form av fysiske endringer og utbygginger, befolkningsmessig, sosiokulturelt og i næringslivet. Omfattende endringer vil komme i årene fremover. Gjennom en slik prosess er stedets identitet og forståelsen av hva Jessheim er særlig utsatt for forhandlinger. Ungdom som selv er i en livsfase der selvidentiteten ofte er under utforming og i endring kan være særlig sensitive for hvordan stedets identitet og endringer i denne virker inn på deres selvidentitet. Dette bør ikke tolkes dit hen at ungdom kun er sårbare i en slik situasjon. Ungdom kan selv være blant dem som har sterkest ønske om stedsendringer, og som også kan oppleve størst konsekvenser av stedsendringer, både på godt og ondt.

2.4 Stedsanalyse som grunnlag for stedsforståelse

Stedsanalyse utgjør et felles grunnlag for stedsforståelse, diskusjon og planlegging, og var på 80- og 90-tallet en viktig del av plangrunnlaget for by- og tettstedsutviklingen i Norge. Vi vil her presentere ulike tilnærminger og noen eksempler som viser hvordan stedsanalyse har blitt brukt i praksis, og som vi til slutt relaterer til vår tilnærming.

Begrepet stedsanalyse kan brukes i mange sammenhenger. Et generelt begrepslig utgangspunkt som blir brukt i Miljøverndepartementets veileder (MD, 1993) er at ”*stedsanalyse er en systematisering av kunnskap for å forstå stedets historie, situasjon og framtidsmuligheter*”. Denne typen stedsanalyser bygger på kunnskap om stedets historiske utvikling og inneholder oppsummeringer og konklusjoner basert på fysiske forhold som stedets forutsetninger og framtidsmuligheter kan diskuteres ut fra. Hensikten med de fleste stedsanalyser som er blitt gjennomført er i tråd med definisjonen i Miljøverndepartementets veileder (1993).

Stedsanalyser kan dermed brukes som verktøy ved planlegging, og særlig som grunnlag for planarbeiding, byggesaksbehandling og konsekvensutredninger. I tillegg kan stedsanalyse brukes som ledd i en stedsutviklingsprosess eller ved bl.a. fortetting, utbedring av veier og gater og estetiske kvaliteter. Intensjonene ved bruk av stedsanalyse har variert. Iblant har de blitt brukt svært instrumentelt for å belyse en avgrenset planoppgave, og iblant har hensikten med dem vært å utarbeide et kunnskapsgrunnlag som ville kunne tjene som vurderingsgrunnlag for fremtidige prosjekter (Tennøy og Saglie 2000).

Resultatet av stedsanalysene var, og er fortsatt, at kommunenes planlegging ofte baseres på systematisert kunnskap om fysiske forhold, - stedets form og karakter. Imidlertid har mange av by- og stedsutviklingsprosessene (med bruk av stedsanalyser) hatt som intensjon å også bidra til en positiv prosess for innbyggerne og lokalt næringsliv. I prosesser hvor målet har vært fysisk opprustning og forandring av stedsidentiteten har det blitt brukt ulike arbeidsformer som f.eks. aktiv medvirking fra befolkningen, uformelle dialoger mellom næringsliv, ressurspersoner og det offentlige. I tillegg har det blitt gjennomført skoleprosjekter hvor barn og ungdom har arbeidet med å uttrykke meninger om og ønsker for stedet (Søholt og Bjørneboe 1997). Vi vil komme tilbake til dette når vi drøfter kvalitative tilnæringsmåter.

De metoder som er blitt tatt i bruk, både alene og i kombinasjon med hverandre bygger på ulike tradisjoner innen byform og landskapanalyse: en *kunsthistorisk tradisjon*, en tilnærming basert på *visuelle analyser*, tolkninger som søker å fange *arkitekturens indre sammenhenger* samt analyser som søker en *helhetlig tolkning*. I tillegg til disse finnes *landskapsanalyser* som utgjør en egen faglig tradisjon (MD, 1993).

Metodene som kan knyttes til dette er; *natur- og landskapsanalyse* (inkluderer også analyse av grønnstrukturen), *kvalitativ stedsanalyse*; en tolkning av steds karakter, *realistisk byanalyse*; metode for tolkning av arkitekturens indre sammenhenger, *kulturmiljøanalyse*; bygger på kunsthistorisk tradisjon og har som uttalt målsetning å gjøre vurdering av verdier, *kommuneatlas* og *estetisk byforming*; visuelle metoder. Disse metodene dekker til sammen de hovedtemaer som, ifølge MD (1993), bør inngå i en stedsanalyse: *historisk utvikling, natur og landskap, bebyggelsens organisering, bygninger og andre enkeltelementer* (MD, 1993).

Kvalitativ stedsanalyse

I tillegg til å betrakte stedsutvikling som fysiske endringer i et landskap kan en også se den som en sosial og kulturell prosess. Det er de sosiale erfaringene og relasjonene som former steder og som utgjør en virkelighet for de som bor, oppholder seg og har interesser i stedenes utvikling. Her beskrives kort *kvalitativ stedsanalyse* slik den er blitt beskrevet av f.eks. Vagstein, A.M. (1993) og Norberg-Schulz, C. (1980, 1993). Den kvalitative stedsanalysen søker å beskrive stedet slik det faktisk framtrer, helhetlig med romstruktur og karakter. Utgangspunktet er at liv og sted er en enhet, at alle menneskelige aktiviteter må lokaliseres og utformes (utgangspunktet blir således tatt både i landskap og menneskeverk). Stedet er rammen rundt hverdagslivets konkrete ting og hendelser og en stedsanalyse har som målsetning å gripe det som konkret foreligger, som et samspill av kvaliteter. Til tross for at den historiske utviklingen endrer stedene finnes det visse trekk som har varighet, og det er dette ”vesen” kvalitativ stedsanalyse søker å forstå ved å gripe fatt i det som kjennetegner stedets identitet, ”stedet selv” (MD, 1993).

Stedet ses som gitt, uavhengig av den enkeltes preferanser, og menneskene forholder seg til denne identiteten på tre fundamentale måter: gjennom orientering i rommet, identifikasjon med steds karakteren og erindring av stedets kjennetegn (MD, 1993).

Resultatet av en kvalitativ stedsanalyse er en sammenfattende redegjørelse for stedet som identitet. Gjennom å avdekke og forstå steds kvaliteter vil den kunne styrke respekten for stedet og gi rettledning for planlegging og bygging. Den gir grunnlag for lokalisering, gruppering og utforming av ny bebyggelse og for bevaring av eksisterende elementer av landskapsmessig og arkitektonisk art og er, ifølge MD (1993), et nødvendig verktøy for en meningsfylt utvikling av helheten.

2.5 Sosiokulturell stedsanalyse

Fysisk miljø og stedsidentitet

Gjennom sosiokulturell stedsanalyse vil en kunne få en økt forståelse for hvordan stedsutviklingsprosesser kan bidra til at både stedets fysiske miljø og stedets identitet blir forandret. Byggforsk har tidligere gjennomført stedsutviklingsprosesser i tettstedene Løten, Moelv og Vinstra med bruk av arbeidsbok. Ved å koble både lokalbefolkning, næringsliv, byråkrater og politikere gjennom hele prosessen, ble det opparbeidet felles engasjement for gjennomføring av endringer basert på funnene fra arbeidsbøkene (Bjørneboe og Søholt 1998). Et annet positivt eksempel på en slik prosess synliggjøres i en undersøkelse av tettstedet Skotterud i Hedmark. Stedsutviklingen aktiverte den sosiale kapitalen i lokalsamfunnet samtidig som den bidro til fornyelse av denne sosiale kapitalen. Det ble etablert nye relasjoner og nye måter å arbeide sammen og kommunisere på. Omdanningen av stedsidentiteten har foregått som en integrert del av det hele (Vestby og Røe 2004).

Initiativet for stedsutviklingsprosjektet kom opprinnelig nedenfra; fra det lokale næringslivet, lokale foreninger o.l. og holdningen til medvirkning fra befolkningen har vært grunnleggende for prosjektet. Gjennom en ombygging av stedets sentrum og av stedets identitet har innbyggernes ”indre selvfølelse” og deres ”ytre anseelse” blitt forandret. Stedet har dermed fått et ”ny image”. Arbeidet med fysiske utbedringer, konkrete tiltak, arbeidsmåter samt symbolske funksjoner og bekreftelser har resultert i fysiske planer, fysisk og estetisk opprustning og nyetableringer (Bjørneboe og Søholt 1998, Vestby og Røe 2004).

En av de store utfordringene i stedsutviklingsprosesser vil være å klare og balansere mellom det formelle og det uformelle. I evalueringen av arbeidet med stedsutviklingsprosessen på Skotterud understrekes betydningen av medvirkning fra befolkningen, og prosessen fremstår som en kombinasjon av formell struktur og uformelle dialoger. Det å gi mange mennesker på stedet et eierforhold til stedsutviklingsprosjektet har vist seg å virke positivt på prosessen, og stedsanalysen bør derfor sikres lokal legitimitet (Tennøy og Saglie 2000) Gjennom brobygging mellom politikere og folk ute kan en legge en god grunn for en vi-følelse og en demokratiskapende prosess (Tennøy og Saglie 2000) Uten en slik vi-følelse vil det være vanskelig å mobilisere en kollektiv oppslutning om spørsmål omkring stedets utvikling (Røe mfl. 2002).

Sosiokulturell stedsanalyse; et diskursperspektiv

En annen innfallsvinkel til sosiokulturell stedsanalyse er diskursperspektivet. Stedsutvikling i et diskursperspektiv innebærer beskrivelser av det som er sagt og skrevet om stedet og dets utvikling (eks. tekster og utsagn som har kommet til uttrykk på møter, under intervjuer, i dokumenter og i avisartikler) som en del av ulike meningssystemer og språklige praksiser. Dette perspektivet anvendes for eksempel i Sandvikastudien (Røe mfl. 2002).

I denne tilnærmingen er tanken at steder eksisterer ved at mennesker knytter erfaringer og meninger til stedet. Dermed dannes det bilder av steder som blir justert eller bekreftet i kommunikasjon mellom mennesker. Det at mange uttrykker seg om et sted fører til at det til enhver tid eksisterer mange ulike versjoner av stedet. Steder betraktes derfor som noe *relasjonelt* (bestående av sosiale og romlige relasjoner) heller enn noe rent materielt, og noe *multiplekst* (sammensatt av mange interesser og erfaringer av stedet) heller enn noe alle kan enes om. Et sted er et møtepunkt for mange typer aktiviteter og relasjoner som gir helt ulike erfaringer med stedet, og som bidrar til at det utvikles helt ulike oppfatninger om stedets utvikling. Ut fra et relasjonelt stedsperspektiv må en derfor ikke ha ambisjoner om å oppnå én stedsidentitet eller konsensus om et program for stedsutvikling. Stedsutviklingsprosessen preges av ulike maktrelasjoner og konstellasjoner, og de konkrete følgene av stedsutviklingen er et resultat av disse (Røe mfl. 2002).

Gjennom diskursanalysen skjer en dekonstruksjon av stedet, og målet er å avdekke de forskjellige erfaringene, interessene og sosiale relasjonene som det vi kaller et sted egentlig er sammensatt av. Dette for å påpeke maktaspektene slik at ”spillet om stedet” blir gjort synlig. Kunnskapen om det materielle, relasjonelle og multiplekse stedet bør deretter utgjøre grunnlaget for en utvikling av kollektive diskurser om stedsutvikling. I tillegg vil den kunne brukes ved oppstart av planprosjekter som sikter til en omfattende fysisk transformasjon (Røe mfl. 2002).

Viktige betingelser for stedsutviklingsprosessen

I ovennevnte studier pekes det på viktige forutsetninger som vil kunne påvirke resultatet av et stedsutviklingsprosjekt. Konsensus omkring vedtatte planer, prioritering av ressursbruk samt det å overholde rammebetingelsene ser ut å ha stor betydning. I tillegg er det viktig å ha en helhetlig stedsanalyse, estetisk plan og en framdriftsplan. Også den konteksten som stedsutviklingen skjer i vil kunne ha betydning for resultatet. At prosessen skjer i en innovativ kontekst av flere andre nyskapende prosjekter ser ut til å ha positive effekter (Vestby og Saglie 2004).

I arbeidet med stedsutvikling vil det også kunne oppstå konflikter, for eksempel skillelinjer og interessekonflikter ut fra bosted, næring, eiendom, politikk og fag. Det å ha evne til å håndtere

konflikter på en effektiv måte har vist seg å være svært viktig for et vellykket resultat (Bjørneboe og Søholt 1998, Vestby og Røe 2004).

Sosiokulturell stedsanalyse for Jessheim; ungdoms bruk og erfaringer

Vår studie henter elementer fra både den tradisjonelle byformanalysen med fokus på det fysiske og visuelle, den kvalitative tilnærmingen med fokus på menneskelige aktiviteter og erfaringer, samt prosess- og diskursanalyse som blant annet omfatter medvirkning i planarbeid. Jessheim er et sted som er preget av en omfattende fysisk og sosial transformasjon.

Vi har, i tråd med oppdraget, tatt utgangspunkt i én befolkningsgruppe, nemlig ungdom. I studien avdekkes ungdoms interesser, synspunkter og bruk av stedet med sikte på å få ny kunnskap om sosiokulturelle forhold som kan brukes til innspill i det konkrete planarbeidet. Ungdommens utsagn om hvordan stedet brukes, oppleves og erfares av dem gir viktig kunnskap i forhold til den strategiske kommuneplanen og danner et grunnlag for forutsetningene og fremtidsmulighetene til Jessheim. Gjennom å trekke inn ungdom i stedsutviklingsprosessen har prosjektet også et lokalt holdepunkt samtidig som det gis muligheter for å avdekke motdiskurser til makthavernes og beslutningstakernes synspunkter på hva Jessheim bør utvikles til. Dermed har innspillene fra de unge også en allmenngyldig verdi for stedsutviklingsprosessen på Jessheim, ved at de ulike diskursene som avdekkes synliggjøres og diskuteres.

Studien gir oss en sammenfattende redegjørelse for stedet som identitet; ungdoms bruk og erfaringer og oppfatninger av Jessheim som vi kan tolke stedets karakter ut fra. Gjennom vårt fokus på *ulik* bruk av stedet får vi fram hvordan Jessheim dannes gjennom de *ulike* sosiale erfaringene og relasjonene til ungdom. Fordi ungdom erfarer og bruker stedet *forskjellig* får vi frem *forskjellige* beskrivelser og oppfatninger om hva Jessheim er, hvordan stedet brukes og hva Jessheim bør bli. Jessheim fremstår dermed som et kryssingspunkt for ulike konkrete aktiviteter, hendelser og sosiale relasjoner.

Kapittel 3: Metode

3.1 Metodens hovedtrekk og arbeidsprosessen

Målet for prosjektet var å få frem et innspill til kommunedelplanen for Jessheim sentrum som ivaretok ungdommens interesser i den kommende sentrumsutviklingen. Med bakgrunn i dette hovedmålet valgte vi flere egnede metoder, og studien bygger på flere typer datamateriale. For det første anvendes både kvantitative og kvalitative data som er innhentet og analysert særskilt for prosjektet. Dataene er basert på gjennomførte undersøkelser blant ungdom samt voksne med ungdomsrelatert arbeid på Jessheim. For det andre benyttes kart og plantegninger over Jessheim. Den tredje kildekategorien er statistikker og oversikter over bolig- og befolkningen i Ullensaker. I tillegg benyttes relevant litteratur og dokumenter.

Gangen i arbeidet:

1. Oppstart og forundersøkelser
2. Undersøkelse blant folkehøgskoleelever
3. Utarbeidelse av arbeidsbok og uttesting
4. Gjennomføring av ungdomsundersøkelser i skolen
5. Intervjuer med ungdomsaktører
6. Analyse av materialet
7. Utforming av innspill til fysisk planlegging
8. Oppsummering og presentasjon av materialet

Det er særlig tre deler av framgangsmåten og prosessen vi ser som sentrale å gjøre rede for. Disse er *kontakten med skolene, intervjuene med aktører med ungdoms- og sentrumsrelatert arbeid og kontakten med oppdragsgiverne Ullensaker kommune, Akershus fylkeskommune og Husbanken*. Felles for disse tre delene av prosjektet har vært at vi har søkt å ha en så åpen og tett kontakt med alle berørte parter som mulig gjennom hele prosessen.

Tabell 1.3.1. Prosjektoversikt; framdrift, oppgaver, møter og aktører.

	Ungdomsundersøkelse	Ungdomsaktører	Oppdragsgivere
	Ungdomsskoler Videregående skole Romerike Folkehøgskole	Barne- og ungdomstjenesten - BUT Kulturenheten Grønt, idrett og veg – GIV Lensmannen i Ullensaker Jessheim storsenter, senterledelsen	Ullensaker kommune Akershus fylkeskommune Husbanken
2004:			
Mars			Kontraktinngåelse
April	Gruppeinterjvu, RFH		Oppstartsmøte
Mai	Første kontakt skoler		
Juni	Testing arbeidsbok		Underveismøte
Juli			
August	Info.møte/ Arbeidsbok		
September	Skoleprosjekt	Intervju BUT, GIV	
Oktober	Skoleprosjekt	Intervju Kultur	
November	Evaluerings	Intervju politi og storsenter	Pres. foreløpige funn
Desember	Presentasjon av funn	Presentasjon av funn	Presentasjon av funn
2005:			Leverer rapport januar

3.2 Oppstart og forarbeid

Oppstartsmøte med involverte parter

I april 2004 ble det avholdt et møte i Ullensaker Rådhus i regi av Ullensaker kommune. Tilstede var prosjektteamet (forskere og konsulenter), oppdragsgiverne Husbanken og Akershus fylkes kommune og aktuelle aktører og informanter i Ullensaker kommune. Hovedsaklig var dette representanter fra enheter i Ullensaker kommune som har ungdomsrelaterte oppgaver, grunn- og videregående skoler samt Romerike folkehøgskole. Forskerne presenterte prosjektopplegget og fikk innspill på dette fra aktørene. Framdrift og framgangsmåter ble drøftet. Opplegget for skoleundersøkelsen ble drøftet med representantene fra skolene.

Undersøkelse blant folkehøgskoleelever

I april 2004 gjennomførte vi et gruppeintervju med åtte studenter ved Romerike folkehøgskole. Skolen er sentralt lokalisert på Jessheim, og har studenter i alderen 19-23 år fra hele landet. Skolen satser på fagene teater, musikk og design. Med på gruppesamtalen var åtte studenter som i hovedsak kom fra Østlandet og Sørlandet, og som oppga en blandet stor- og småbybakgrunn som sin referanse til å vurdere Jessheim. I tillegg deltok én lærer, samt to fra prosjektet som ledet samtalen.

Elevgruppen har fått et innblikk i stedet gjennom egen bruk og ved å ha hatt 80-100 barn/ungdom i alderen 6-17 år på kulturskolen på Nordby. De benytter også kulturhuset til egne forestillinger.

Undersøkelsen blant folkehøgskoleelevene var den første datainnsamlingen som ble gjennomført. Dermed hadde den karakter av å være en pilotundersøkelse og resultatene og erfaringene herfra ble benyttet i det videre innsamlingsarbeidet, særlig knyttet til utviklingen av arbeidsboka som skulle benyttes i ungdomsskolene og i den videregående skolen.

Valg av skolen som arena – ungdoms- og videregående skole

Vi så det som sentralt i studien å få til medvirkning fra ungdommene selv. Målet var å få fram ungdommens egen kunnskap og erfaring som videre kunne benyttes som et innspill til kommunens planarbeid. Fordi ungdom er i en sårbar livsfase er det ønskelig å fokusere på hovedgrupper av ungdom, og ikke på mindre subgrupper eller individ. Med sentrumsutvikling som tema for undersøkelsen så vi det som viktig å få fram ungdommens allmenne oppfatninger og ønsker for stedet. Det var vår klare oppfatning at planlegging av sentrum ikke kan ta for sterkt utgangspunkt i særinteresser fra mindre grupper. Dette forhindrer ikke at slike interesser både kan og bør være med i helhetsvurderingene. Ved å rette undersøkelsen mot brede lag av ungdomsmiljøet ville vi sikre å oppnå begge deler; primært avdekke hovedoppfatninger, men også kunne fange opp særinteressene.

Vi ønsket derfor å samarbeide med de to ungdomsskolene Nordby og Allergot samt Jessheim Videregående Skole. I tillegg til de lokale skolene på Jessheim, har vi også involvert Romerike Folkehøgskole. Skolene ble valgt som arena for innsamling av informasjon og medvirkning fra ungdom på Jessheim. Skolen ble valgt av flere grunner. For det første er dette en etablert arena hvor all ungdom på stedet møtes, og hvor læring og faglig arbeid står i sentrum. Skolen kan fungere som en god arena for medvirkning hvor man kan slå sammen flere mål; engasjerende prosjektarbeid om nærmiljø, demokratilæring, faglig utbytte for elevene gjennom læring om sted, stedsidentitet, byutvikling og planprosesser. Forventningene til den enkelte elevs arbeidsinnsats er derfor også større enn i et datainnsamlingsopplegg

utelukkende basert på frivillighet. Skolen er dessuten obligatorisk for alle. Dette gjør at man har mulighet til å nå alle ungdomsgrupper og ungdom fra alle lag av befolkningen på en helt annen måte enn man antagelig ville gjøre gjennom et opplegg hvor deltakelsen var frivillig og kun rettet seg mot utvalgte ungdommer.

Vi ser også flere positive aspekter ved en slik fremgangsmåte som har betydning for skolen og elevene. For det første kan det bidra til å aktualisere og løfte frem tema som elevene er opptatt av: nemlig situasjonen og utviklingen av hjemstedet deres. Vi tror det kan virke motiverende og engasjerende for elevene, særlig hvis arbeidet følges opp av konkrete tiltak i det fysiske miljøet. For det andre er det en form for bevisstgjøring, opplæring og erfaring med medvirknings- og planprosesser. Dermed er det også en praktisk erfaring som bygger opp under skolens oppgave i forhold til å lære elevene å bli aktive deltakere i demokratiet. Denne metoden er også godt egnet for å få frem en større bevissthet og engasjement i stedsutviklingsprosessen blant lærere, foreldre og en større del av lokalsamfunnet fordi mange lokale aktører blir involvert i prosessen.

Arbeidsbok – begrunnelse og utarbeidelse

I etterkant av oppstartsmøtet med involverte parter kom vi opp med ideen om å utvikle en arbeidsbok som ungdommene skulle jobbe med. Bruk av arbeidsbok som metode har vi i tidligere undersøkelser hatt god erfaring med på Byggforsk (Bjørneboe og Søholt 1998).

Som metode for å samle inn data fra ungdommene ble det utarbeidet en arbeidsbok som ble besvart av den enkelte elev i utvalget fra ungdomsskolene og videregående skole (se vedlegg 1). Gjennom arbeidsboka kunne vi innhente innspill fra et større antall elever og dermed sikre at det samlede materialet gav tilstrekkelig representativitet. Hensikten med å utarbeide en arbeidsbok var å fange opp ulike typer besvarelser i ett og samme hefte, der det var lagt opp til både enkle spørsmål med svaralternativer, erfaringer som markeres på angitte kart og fordypningsoppgaver med stikkord som utgangspunkt for stiler eller små fortellinger. Arbeidsboka benytter også foto som gir assosiasjoner. Arbeidsboka sikrer at besvarelsene i form og innhold er egnet som innspill til kommunedelplanen, da den stiller klare spørsmål om konkrete forhold og enkle svaralternativer er egnet for oppsummering av funn.

Hvorfor ble arbeidsbok valgt som arbeidsform? Det var flere grunner til at vi anså en arbeidsbok som en hensiktsmessig arbeidsform:

- Sikre den nødvendige *målrettingen av datainnsamlingen*. Arbeidsboka bidro til en sterkere grad av samforståelse av prosjektets tema og problemstillinger blant lærere og elever. Dette bidro igjen til en spissing av undersøkelsen slik at vi fikk svar på de samme spørsmålene fra alle involverte ungdommer.
- Mulighet for *visualisering gjennom kart, bilder og tegninger*, og mulighet for ungdommen til å besvare ved hjelp av markering på kart, bilder og tegninger. Vi tror dette bedret forståelsen av temaene og gav mulighet for ungdommen til å uttrykke seg på andre måter enn kun skriftlig (kan være en fordel særlig for ungdom med svak skriftlig fremstillingsevne).
- Arbeidsboka gav også flere *praktiske fordeler* gjennom at det ble lettere for ungdommene å holde orden samt å jobbe med spørsmålene over en lengre tidsperiode.
- *Økonomi- og tidsbesparende*. Utformingen av en arbeidsbok som i stor grad er selvforklarende og inviterer til selvstendig arbeid er tidsbesparende både for lærerne og forskerne.
- *Arbeidsboka har god overføringsverdi, er lett å bearbeide og tilpasse til andre målgrupper*.

Arbeidsboka (se vedlegg 1) består av en kort introduksjon, kart, tegninger, bilder og spørsmål som er delt inn etter seks hovedtema. I tillegg fikk lærerne en veiledning knyttet til arbeidsboka og gjennomføringen av prosjektarbeidet (se vedlegg 2).

Arbeidsbokas fem første deloppgaver er relativt ”bundne” og består av avkryssing, utfylling, korte vurderinger og markering på kart. Deloppgavene har følgende tema; 1. *Hvem er du?*, 2. *Hvordan bruker du Jessheim sentrum?*, 3. *Hvordan bruker du steder utenfor Jessheim sentrum?*, 4. *Transport* samt 5. *Byrommene og møtestedene på Jessheim*. Opplegget innebar at hver enkelt elev som deltok skulle besvare de 5 første deloppgavene hver for seg, og at disse ble samlet inn og analysert av forskerne. I tillegg ble skolene og den enkelte lærer stilt fritt til å utforme metoder og gruppearbeid knyttet til de fem første deloppgavene på eget initiativ.

Den sjette deloppgaven er en ”friere” fordypningsoppgave med *stedsidentitet* som tema. Her stod lærerne fritt til å utforme et opplegg for å svare på spørsmålene, gjerne i samarbeid med elevene. I lærerveiledningen ble det foreslått at oppgavene for eksempel kunne besvares ved hjelp kamera eller video, samt gjennom skriftlige arbeider som stiler. Oppgavene kunne med andre ord løses individuelt og/eller i grupper.

Som et viktig ledd i metodeutviklingen ble det første utkastet av arbeidsboka testet ut på en allmennfagsklasse ved Jessheim videregående skole på slutten av vårsemesteret 2004. Besvarelsene ble analysert av forskerne og sammen med vurderinger fra lærerne ble dette benyttet som et nyttig innspill og korreksjon i arbeidet med å finne arbeidsbokas form. Det ble også gitt mulighet for innspill til arbeidsboka fra planavdelingen i Ullensaker kommune, Husbanken og Akershus fylkeskommune. Disse ble benyttet i den endelige utformingen.

Kontakt med skolene for gjennomføring av opplegget

Første kontakt med skolene ble tatt i siste halvdel av vårsemesteret 2004. Dette ble gjort i form av en e-post med en kort presentasjon av prosjektet og forespørsel om de tre skolene ville delta i undersøkelsen. Det var sentralt for oss at denne kontakten ble gjort så tidlig som mulig slik at prosjektet kunne innlemmes i skolenes undervisningsplaner ved oppstart i høstsemesteret. På den måten ville vi i størst mulig grad sikre at skolens engasjement i arbeidet med undersøkelsen ble en mest mulig integrert del av undervisningsplanene og unngå at prosjektarbeidet kom inn som en pådyttet ekstrabelastning i en ellers travel skolehverdag. God kommunikasjon med rektorer og lærere ville dessuten kunne gi prosjektet en ”goodwill” og bidra til ”eierskap” og lystbetont gjennomføring. Samlet så vi dette som viktig for å bidra til en bedre og enklere prosess og et bedre resultat. Rektorene ved samtlige skoler gav positiv respons på deltakelse i prosjektet mot slutten av vårsemesteret 2004.

Innhenting av grunnlagsdata

Vi har innhentet kunnskap om Jessheim, både befolkningsmessig, om ungdomsmiljøer, tilbud for ungdom, problemer blant ungdom og de fysiske omgivelsene på Jessheim.

Som grunnlag for arbeidet ble det brukt offentlige dokumenter slik som Kommuneplan for Ullensaker, Kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet. Vi har også anvendt oss av informasjon fra kommunens og Riksantikvarens hjemmesider samt statistikk. Disse kildene blir primært brukt som bakgrunnsfakta om Ullensaker kommune samt om tettstedet Jessheim.

Statistikken, som er hentet fra SSB¹, er bearbejdet og har blitt bruk for å lage tabeller og diagrammer.

En del av kunnskapsinnhentingene ble også gjennomført ved hjelp av befaringer.

3.3 Ungdomsundersøkelse i skolen

Ungdomsundersøkelsen med utgangspunkt i arbeidsboka ble gjennomført på Allergot ungdomsskole, Nordby ungdomsskole og på Jessheim videregående skole tidlig på høsten 2004. Arbeidsperioden ble lagt til starten av høstsemesteret fra omlag 1. september til 14. oktober.

Veiledning for skolene gjennomføring

Det ble gjort klart overfor skolene at i tillegg til at prosjektet skulle være et innspill til den fysiske byplanen for Jessheim, skulle det også bidra til metodeutvikling. Lærerne ble derfor informert om at prosjektet var ment å være en metodeutvikling for hvordan man får frem befolkningens, i dette tilfellet ungdommens, *bruk av og ønsker for* stedet sitt på en slik måte at det kan brukes i planarbeidet og dermed føre til en stedsutvikling som tar befolkningens erfaringer og behov på alvor. For å få til en slik metodeutvikling understreket vi at det var positivt at pedagogene bidro til utvikle opplegget og velge egnede metoder for å få fram ungdommens kunnskap, erfaring og ønsker.

Skolene stod fritt til å velge hvilke fag arbeidet inngikk i. Noen rammer måtte vi imidlertid legge. For det første var det nødvendig å understreke at man måtte søke å forme opplegget og problemstillingene slik at besvarelsene ble relevante og hadde en form som gjorde at de kunne formidles som innspill til kommunedelplanen ("Byplan for Jessheim"). For det andre måtte vi sikre at undersøkelsen ble representativ for de valgte ungdomskullene. Derfor var det viktig at hver enkelt elev besvarte hovedtyngden av spørsmålene i arbeidsboka individuelt (deloppgavene en til fem). For det tredje var det sentralt at lærerne presenterte arbeidsboka og prosjektet for elevene i alle involverte klasser. På tross av at arbeidsboka er forsøkt utformet slik at den er selvforklarende mente vi det var viktig at den ble introdusert og at problemstillingene ble drøftet i klassene. For det fjerde var det sentralt at skolene kunne overholde de gitte tidsrammene for arbeidet i tråd med tidsrammene for de øvrige delene av prosjektet. Skolene fikk i overkant av én måneds tid på selve gjennomføringen.

Lærerne fikk, som nevnt ovenfor, en skriftlig veiledning i bruken av arbeidsboka og gjennomføringen av prosjektarbeidet (se vedlegg 2). Videre ble det arrangert et informasjonsmøte ved hver av skolene der forskerne presenterte opplegget for rektorer og lærere, og der lærerne fikk stille spørsmål og komme med innspill. Hensikten med dette møtet var informasjonsutveksling og dialog, samt å skape engasjement og samforståelse for prosjektets målsettinger. I møtet ble det også lagt vekt på å oppfordre skolene til å ta kontakt med forskerne ved behov underveis i prosessen. Kontaktinformasjon ble utvekslet.

Skoler

Det innkomne materialet fra ungdomsundersøkelsen i skolene består av besvarelser fra totalt 263 elever. Materialet fordeler seg på følgende måte:

¹ Statistikken er hentet fra: befolkning; Folke- og bolig tellingen (2001); personlig økonomi og boforhold (2003); KOSTRA (2003); arbeidsliv, yrkesdeltaking og lønn (2003), kriminalitet samt næringsvirksomhet (2004).

Jessheim videregående skole: Totalt har 87 elever besvart arbeidsboka. Herav 46 ungdommer i samfunnsfagklasser ved Allmenn studieretning, 2.trinn, samt 41 ungdommer ved yrkesfaglig studieretning for mekaniske fag og formgivningsfag. Det er ca 950 elever på skolen.

Allergot ungdomsskole: Totalt har 84 ungdommer i tre 10.klasser besvart arbeidsboka. Det er 285 elever på skolen.

Nordby ungdomsskole: Totalt har 92 ungdommer i tre 10.klasser besvart arbeidsboka. Det er 318 elever på skolen.

Kjønn og alder: 140 jenter og 123 gutter. 175 ungdom i alderen 13-15 år, 87 ungdom i alderen 16-18 år, og 1 ungdom i alderen 19-21.

Bosted: Samtlige elever: Omlag 54 prosent av elevene bor på Jessheim. 29 prosent bor andre steder i Ullensaker kommune, mens 17 prosent bor i en annen kommune på Romerike.

Ungdomsskolene: 114 elever bor på Jessheim. 57 elever bor annet sted i Ullensaker. 2 elever bor i annen kommune på Ullensaker, og 3 elever har oppgitt annet bosted.

Videregående skole: 27 elever bor på Jessheim. 18 elever bor annet sted i Ullensaker kommune, og 42 elever bor i annen kommune på Romerike.

Materialet viser altså at flere jenter enn gutter har besvart arbeidsboka, flertallet er i alderen 13-15 år, og drøyt halvparten bor på Jessheim.

3.4 Intervjuer med ungdomsaktører

Vi så det som sentralt å gjennomføre intervjuer av aktører som arbeider med ungdom eller med ungdomsrelatert arbeid. Gjennom intervjuene ønsket vi for det første å få fram hvordan disse voksenpersonene fortolker hvilke erfaringer ungdommen har. De representerer altså ungdommens virkelighet gjennom "voksenblikket". For det andre ønsket vi en faglig vurdering av de ulike temaene som inngår i undersøkelsen, og deres syn på hvilke endringer som de ser behov for.

Aktører fra fem ulike enheter ble intervjuet, hvorav 3 er kommunale aktører. De kommunale enhetene er:

- Barne- og ungdomstjenesten (BUT) – 3 informanter. Følgende representanter ble intervjuet: Enhetsleder, leder av forebyggende avdeling (herunder ungdomsbase Calypso) samt en utekontakt/feltarbeider.
- Kulturenheten – 3 informanter. Følgende representanter ble intervjuet: Bibliotekssjefen, kinosjefen og rektor for kulturskolen.
- Grønt, idrett og veg (GIV) – 2 informanter. Følgende representanter ble intervjuet: Enhetsleder samt avdelingsleder i park og idrett.

Andre aktører:

- Politiet på Ullensaker – 1 informant. Her ble Lensmannen intervjuet.
- Jessheim storsenter, senterledelsen – 2 informanter. Senterleder og eiendomssjefen ble intervjuet.

Det er i alt foretatt syv intervjuer med totalt 11 informanter. Fire informanter ble intervjuet hver for seg, mens tre av intervjuene var gruppeintervju med 2 eller 3 informanter til stede. Fire av intervjuene ble utført av én intervjuer, mens tre ble utført av to intervjuere.

Intervjuenes innhold ble notert skriftelig. Båndopptaker ble ikke benyttet. Intervjuenes lengde varierte fra 45 min til halvannen time. Det ble benyttet en intervjuguide som ble tilpasset de ulike informantenes ansvars og interessefelt (intervjuguide, se vedlegg 3). Vi opplevde at intervjuguiden fungerte godt, men forholdt oss samtidig i stor grad fritt til den og la vekt på å få til en samtale der det også var stort rom for at informantene selv tok opp tema de mente var aktuelle. Samtlige intervjuer ble gjennomført i informantenes egne arbeidslokaler. Vårt inntrykk er at informantene i stor grad følte seg frie til å komme med sine synspunkter og at de i liten grad virket hemmet av sin stilling eller av at vi berørte tema som de ikke ønsket å fortelle om.

3.5 Analyse av materialet

Hovedmaterialet består av ungdomsundersøkelsen i skolene og intervjuene med nøkkelpersoner i ungdoms- og sentrumsrelatert arbeid. Det innsamlede materialet i form av arbeidsbøker, stiler og intervjunotater ble strukturert, analysert og sammenstilt i tråd med problemstillingene. Det samme gjaldt plandokumenter, fotografier, statistikk og annen innhentet tilleggsinformasjon. Til forskjell fra vanlige medvirkningsprosesser i planarbeid er vår tilnærning i analysen en videreutvikling av målgruppens erfaringer og bruk, sammenstilt med annen innhentet informasjon.

Problemstillingene er handlingsorientert slik det går fram i innledningskapitlet, og analysen har fokusert på følgende typer problemstillinger:

- Hvilke deler av stedet Jessheim fungerer bra / skaper gode sosiale rom, og bør dermed styrkes?
- Hvilke deler av stedet fungerer mindre bra, og bør dermed endres?
- Hva savnes på stedet, og bør dermed utvikles?
- I hvilken grad er ungdommen på Jessheim knyttet til stedet / finner vi en stedsidentitet blant ungdommen?

I forhold til en tradisjonell medvirkningsprosess som innebærer at man samler innspill fra befolkningen og setter opp prioriterte mål for hva man ønsker av endring på stedet, har denne analysen også innebåret egne analyser av sosiokulturelle prosesser blant ungdom samt ungdommens sosio-romlige praksiser (bruken av stedet). Dette har innbefattet både ungdom som bor på Jessheim, men også dem som bruker stedet til mer avgrensede formål. Dette har i sin tur ledet til en analyse av ungdommens stedstilørighet samt hvilken stedsidentitet ungdom på Jessheim har i dag, og hvordan de ønsker at stedet skal utvikle seg. Derneft har vi sortert ut de sosiokulturelle elementene som har direkte relevans for den fysiske planleggingen og som kan bidra som innspill til kommunedelplanen for sentrum. Dette er presentert og videreutviklet som et planinnspill i kapittel 8. De øvrige problemstillingene som er utkrystallisert i den sosiokulturelle analysen, men som ikke gir direkte implikasjoner for den fysiske byplanen er foreslått ivaretatt gjennom andre sett av virkemidler. Dette kan f.eks. være forhold som bør ivaretas av kommunale tjenester som barne- og ungdomstjenesten, de frivillige organisasjonene eller i et samarbeid mellom disse og andre aktører. Dette er gjort i kapittel 6, 7 og 9.

3.6 Hovedfunn og innspill til byplanen

Innspill til planarbeidet

Et viktig mål med undersøkelsen er å formulere ungdommenes ytringer som innspill til kommunedelplanen (Byplan for Jessheim). Planen rettes primært mot utvikling av de fysiske omgivelsene, og innspillene tar utgangspunkt i dette. Ungdommenes innspill er formulert som meninger om hva som er godt, hva som fungerer dårlig og hva de savner. Med utgangspunkt i dette og faglig kunnskap om fysisk planlegging og utforming av fysiske omgivelser, omformuleres ungdommenes meninger til innspill om tiltak og virkemidler som vi, ut fra faglig kunnskap, vet vil kunne bedre eller sikre den situasjonen ungdommene har reagert på.

Innspillene til kommunedelplanen (Byplan for Jessheim) er utarbeidet i dialog med kommunens planleggere. kommunedelplanen skulle egentlig vært ferdig som utkast ved tidspunktet for utforming av innspill til planen. Da dette ikke var tilfelle, ble innspillene basert på tilgjengelig kunnskap om planen, i form av muntlig formidlet kunnskap (formidlet gjennom hele arbeidsprosessen med ungdomsundersøkelsen), politisk saksfremlegg med mål for planarbeidet og en skisse av ny bebyggelse.

Innspillene er formulert slik at de er egnet til å integreres i en arealplan, både mht innhold, vinkling, språk og detaljeringsnivå.

Dialog med kommunen og informantene

De gruppene som har bidratt med informasjon, bør gis informasjon om funnene og innspillene til planarbeidet. I denne prosessen er det gjennomført ved to informasjonsmøter. Andre former for informasjon kunne være:

- at lærere formidler innholdet til skoleklasser som har deltatt
- at Barn og unges Herredsstyre får notatet til orientering
- at kommunen presenterer materialet og hvordan det er brukt i planarbeidet som del av ordinære medvirkningsprosesser og ved bruk av media/lokalaviser

Det ble avholdt to møter i regi av Ullensaker kommune hvor funnene og innspillene til planarbeidet fra undersøkelsen ble presentert og drøftet og hvor prosjektets gang ble diskutert med involverte parter.

Det første møtet foregikk en måneds tid etter fristen for innlevering av arbeidsbøkene. Her var de fleste involverte aktører fra Ullensaker kommune invitert og rektorene fra de tre skolene. Foreløpige funn ble presentert og drøftet. Mulige innspill til byplanen ble også presentert. Planavdelingen informerte om endringer i deres arbeid med planene ved at byplanens status var hevet fra en retningsgivende rammeplan for sentrum til en juridisk kommunedelplan for sentrum. Prosjektets videre framdrift og avslutning ble drøftet og videre kurs staket ut.

To måneder etter at elevene leverte inn arbeidsbøkene ble resultatene presentert for dem. Det ble innkalt til et møte i skoletiden på Kulturhuset på Ullensaker der forskerne la fram hovedfunnene fra undersøkelsen, samt forslag til hvilke grep som burde gjøres i sentrum som følge av funnene. Elevene fikk her også mulighet til å komme med innspill i form av spørsmål og innvendinger. Møtet ble arrangert av Ullensaker kommune og inneholdt også korte introduksjoner fra ordfører og planleggere. Sammen med elever fra de tre skolene var det invitert planleggere, de intervjuede aktørene med ungdomsrelatert arbeid, politikere, formannskap samt representanter fra næringslivet i sentrum, utbyggere og eiendomsbesittere i

sentrum. Oppdragsgiverne var dessuten til stede med representanter fra Akershus fylkeskommune og Husbanken.

Presentasjonen endte opp i en konstruktiv drøfting av funn og forslag til grep i sentrumsutviklingen, med deltakelse av nøkkelpersoner i kommunen (politikere og administrasjon), grunneiere og næringsliv, samt forskerne og oppdragsgiverne.

Som et ledd i formidlingene av prosjektets resultater ble hovedfunn og innspillet til kommunedelplanen gjort tilgjengelig på Ullensaker kommunes hjemmesider på internett. På samme sted la man også ut annen informasjon om arbeidet med stedsutviklingen og det ble opprettet diskusjonsfora for innbyggerne.

3.7 Evaluering og metodiske refleksjoner

Skolenes evaluering av skoleundersøkelsen

Som ledd i metodeutviklingen var vi interessert i at skolene i etterkant av prosjektet leverte en kortfattet beskrivelse og oppsummering av erfaringene med de ulike metodene, herunder også erfaringene med opplegget som lå i arbeidsboka. Skolene fikk tilsendt et opplegg for en slik evaluering (se vedlegg 4). Evalueringen ble etter skolenes eget ønske besvart skriftlig.

1. Arbeidsboka som verktøy:

Videregående skole: Arbeidsboka fremsto som lettfattelig og strukturert. Ingen elever hadde spørsmål til hvordan den skulle besvares. Del 1 til 5 i arbeidsboka fungerte godt, og del 6 var et godt utgangspunkt for videre arbeid. Av ulike andre årsaker ble det imidlertid ikke jobbet så mye med del 6.

Ungdomsskole 1: Arbeidsboka fungerte godt. Kunne være noe vanskelig språk, samt enkelte steder litt liten skrift for lesesvake elever. Ble for knapt med tid til å jobbe med del 6, men dette skyldes delvis skolens håndtering.

Ungdomsskole 2: Det fungerte veldig godt å jobbe med arbeidsboka. Elevene hadde ikke problemer med å svare på noen av oppgavene. Elevene hadde litt problemer med skissene/kartene, men det gikk bedre etter hvert. De frie oppgavene (del 6) ble lite benyttet på grunn av mangel på tid.

2. Tidsrammer og tilpassing til undervisningsplaner:

Videregående skole: Tidsrammene var absolutt romslige nok. Jo tidligere ute man er jo bedre er det. Tror likevel at mange skoler driver sin undervisning såpass fleksibelt at denne typen prosjekter også kan igangsettes i løpet av et skoleår.

Ungdomsskole 1: Fikk litt problemer med å tilpasse prosjektet da planene allerede var lagt for skoleåret. Prosjekter av denne typen bør absolutt initieres på våren dersom det ønskes gjennomført neste skoleår. Sentralt at slike prosjekter integreres i fag- og tempoplaner før terminen.

Ungdomsskole 2: Tidsrammen ble for kort fra lærerne fikk forespørselen til deadline. Av den grunn ble det ikke tid til å jobbe så grundig med prosjektet som man ønsket. For at alle parter skal få mest mulig ut av et slikt prosjekt bør de initieres før planene for skoleåret legges.

3. Intern håndtering ved skolene:

Videregående skole: Undersøkelsen ble gjennomført i samfunnsfag, men kunne like gjerne vært gjennomført som en del av f.eks. norskundervisningen. Andre aktiviteter ved

skolen gjorde at det ikke ble arbeidet så grundig med undersøkelsen som man skulle ønsket.

Ungdomsskole 1: Undersøkelsen ble stort sett gjennomført i klasserådstimene for skolens tre tiendeklasser. Lærerne mener selv at de har gjort en god innsats på arbeidsbokas del 1-5, men at de har brukt mindre tid enn ønskelig på del 6.

Ungdomsskole 2: Undersøkelsen ble gjennomført i fagene norsk og samfunnsfag. I samfunnsfag svarte elevene på spørsmålene i arbeidsboka, og i norsk skrev de et leserinnlegg. Mye bra arbeid fra elevene i norsk og samfunnsfag. Elevene ble engasjert og mange hadde synspunkter om problemstillingene og hjemstedet sitt. Elevene følte at de ble tatt på alvor. Det ble dessverre litt for liten tid til å snakke om hva hensikten var og hvorfor elevene deltok.

4. Elevenes utbytte av prosjektarbeidet:

Videregående skole: Vurderer det slik at det var først når elevene fikk presentert resultatene at de så nytteverdien av sin egen deltakelse. Mener det er riktig og viktig å presentere resultatene for deltakerne i fremtidige opplegg. Mener også at det er viktig å kunne få tilgang til resultatene og dermed ha mulighet til å drøfte dem i klassene i ettertid. Dette ble også gjort i flere av de involverte klassene.

Ungdomsskole 1: Prosjektet har vært engasjerende for elevene.

Ungdomsskole 2: Elevene syntes det var interessant å lære om framtidsplaner for Jessheim. Det elevene likte best var presentasjonen av funnene i Kulturhuset, hvor de følte at deres stemme faktisk ble hørt!

5. Samarbeid/oppfølging mellom forskerne og skolene:

Ungdomsskole 1: Det fungerte godt med ett informasjonsmøte mellom forsker, rektor og lærere før oppstart.

Ungdomsskole 2: Vi fikk grei informasjon på et møte vi hadde med forskerne. Deretter følte vi at vi jobbet mer eller mindre på egenhånd, og det var helt greit. Det var fint at vi ble invitert til en oppsummering, slik at lærere og elever hadde mulighet til å se at det vi gjorde faktisk betydde noe! Vi var glade for at vår skole var tilstede ved presentasjonen av funnene, men samtidig tar slike ting tid i konkurranse med andre viktige oppgaver.

Forskernes evaluering av skoleundersøkelsen

Prosjektgruppens erfaringer med å anvende skolen som arena for innsamling av datamateriale, er stort sett gode, både med hensyn til opplegge og gjennomføring, og med svarene som vi fikk inn. Vi vil imidlertid påpeke noen viktige refleksjoner knyttet til dette. Frivillighet i deltakelsen gjør at man må ha tett oppfølging med skolene, både i forkant og underveis i prosessen. Vi ser at vi kunne ha vært mer aktivt involvert i skoleprosessene, men dette ville blitt betydelig mer ressurskrevende. Vi er også usikre på om dette kunne kommet på kollisjonskurs med lærernes eget engasjement i prosjektet.

Når det gjelder utfylling av arbeidsboka, finner vi en del mangelfullt utfylte arbeidsbøker (del 1-5), og som særlig gjelder markering på kartene. Færre enn forventet har brukt kartene aktivt til å markere svar slik en del av spørsmålene og oppgavene la opp til. Dette kan skyldes flere forhold. En årsak kan være knapphet på tid, der bruk av kart ikke ble prioritert i forhold til andre deler av oppgaven, eller ble valgt bort for å bli fort ferdig. En annen forklaring kan være at enkelte ikke er vant til å lese kart, og at de finner det vanskelig å overføre egne erfaringer til skisser og karttegninger. Dermed ble heller ikke denne delen av oppgaven prioritert, og kan sees i sammenheng med tidsaspektet.

Vi finner også at relativt få har besvart del 6, nemlig de utdypende oppgavene der elevene forteller med egne ord om stedet. Flere av svarene er preget av korte svar på våre stikkord. Dette kan sees i sammenheng med lærernes prioritering. Dersom oppgaven ble vurdert som tidkrevende, kan dette ha blitt valgt bort. Her kunne kanskje enda bedre tid til planlegging kombinert med f.eks. utlevering av engangskamera og ev. annet utstyr gjort at vi fikk et fyldigere materiale. I ettertid ser vi også at våre angivelser av stikkord og forslag til oppgaver som hjelp til egne refleksjoner kan ha virket mot sin hensikt, ved at elevene har tatt den ”lettvinte” løsningen ved bare å svare direkte på stikkordene og spørsmålene. I denne sammenhengen kan det derfor være nærliggende å tenke at en helt åpen oppgave kun med overskrift hadde fungert bedre, dersom det hadde vært satt av tilstrekkelig tid til å gjennomføre dette.

Det er svært viktig at det gis mulighet til å tilbakeføre og drøfte undersøkelsens funn med deltakerne i etterkant. Til tross for relativt mangelfull utfylling i deler av arbeidsboka, er imidlertid besvarelsene entydige.

Øvrige metodiske refleksjoner

Vi ser også at valget av skolen som arena kan ha noen potensielle uheldige aspekter. Arbeidet med prosjektet kan oppfattes som kjedelig og tregt nettopp fordi det er en del av skolens opplegg. Hvis så er tilfelle kan det ha innvirkning på resultatet.

Videre kan man, i den grad opplegget er del av elevenes innsats som er grunnlag for karaktersetning, risikere at elevene svarer mer i tråd med det de oppfatter som ”det lærerne vil høre” enn det elevene selv mener. Elevene skrev ikke navn på arbeidsbøkene, og det kan dermed sies at de til en viss grad har svart anonymt på arbeidsboken. Samtidig burde elevene ha levert arbeidsbøkene til lærerne i lukket konvolutt hvis man skulle sikre en mer fullstendig form for anonymitet. På den annen side er det ingen grunn til å tro at ikke ungdommene svarer troverdig om hvordan de opplever stedet. Vårt hovedtema er av lite sensitiv art, og handler først og fremst om stedet og ungdommens opplevelser av det.

Et eksempel på dette andre poenget, er som vist i kapittel 5.3, at svært mange ungdommer oppgir at det er ”de andre ungdommene” og ikke de selv som deltar i festene ved Nordbytjernet. Dette kan dels være uttrykk for at det er en begrenset ”hard kjerne” i ungdomsmiljøet som bruker området til å feste, og dels kan det være uttrykk for at ungdommene underrapporterer denne typen aktivitet som de ikke opplever som helt ”stuerent” overfor lærerne spesielt, men også overfor forskerne. For å sikre en høyere andel ærlige svar på slike spørsmål burde antagelig ungdommenes anonymitet vært bedre ivaretatt. Som det kom fram i kapittel 2.1 scoret Ullensaker ungdommen dårligere enn gjennomsnittet i Akershus når det gjaldt rusproblemer (Helseprofil, Ungdomsrapport 2004). I den gjeldende undersøkelsen ble skjemaene fullstendig anonymt behandlet ved innsamling. Elevene leverte spørreskjemaene i lukket konvolutt til lærerne. Gitt hovedtema og hovedhensikt for vår undersøkelse ser vi det imidlertid, som nevnt, ikke som et problem at ikke anonymiteten til den enkelte elev overfor lærerne ble strengere håndhevet.

Et tredje poeng er at lærere kan styre synspunktene ved legge sterke føringer på hvordan problemstillingene presenteres. Vi vil understreke at disse tre innvendingene mot å foreta informasjonsinnhenting gjennom skolen kun er uttrykk for våre generelle refleksjoner rundt dette. Vi har ikke observert at dette faktisk har forekommet i undersøkelsen.

Ungdom som informanter

Det kan stilles en rekke metodiske og etiske spørsmål knyttet til ungdom som informanter. De representerer en sårbar gruppe, der det å forme sin identitet både i forhold til andre venner og familie, og i forhold til stedet de bor på står sentralt. Ikke alle er like reflekterte eller har meninger om temaer som etterspørres, og svarene kan derfor tolkes i dette lyset. Samtidig er det viktig å ta ungdommene på alvor. Ungdom forbindes ofte med det å være uengasjert, konsumorientert og problematiske. Våre funn viser noe annet. I denne undersøkelsen blir ungdom tatt på alvor, det er deres røster som skal anvendes når planene for utvikling av sentrum skal bearbeides videre. De unge får innblikk i planprosesser, noe som blir en konkret erfaring for læring om demokrati og medvirkning. En annen viktig refleksjon er også at ungdom svarer dersom de finner undersøkelsen meningsfull. Andre undersøkelser viser at ungdom er troverdige informanter når de blir tatt på alvor og det tas utgangspunkt i deres hverdagsliv (Søholt 2001, Øia 1996, Ruud 2000). Fordi undersøkelsen har gått bredt ut til flere, er det ikke overlatt til en liten og svært ressurssterk gruppe av ungdommer å definere ungdommens synspunkter. I vår studie kommer alle til orde. Våre metoder er valgt og utviklet med tanke på ungdom og for andre grupper må den tilpasses.

Kapittel 4: Bakgrunn om Jessheim

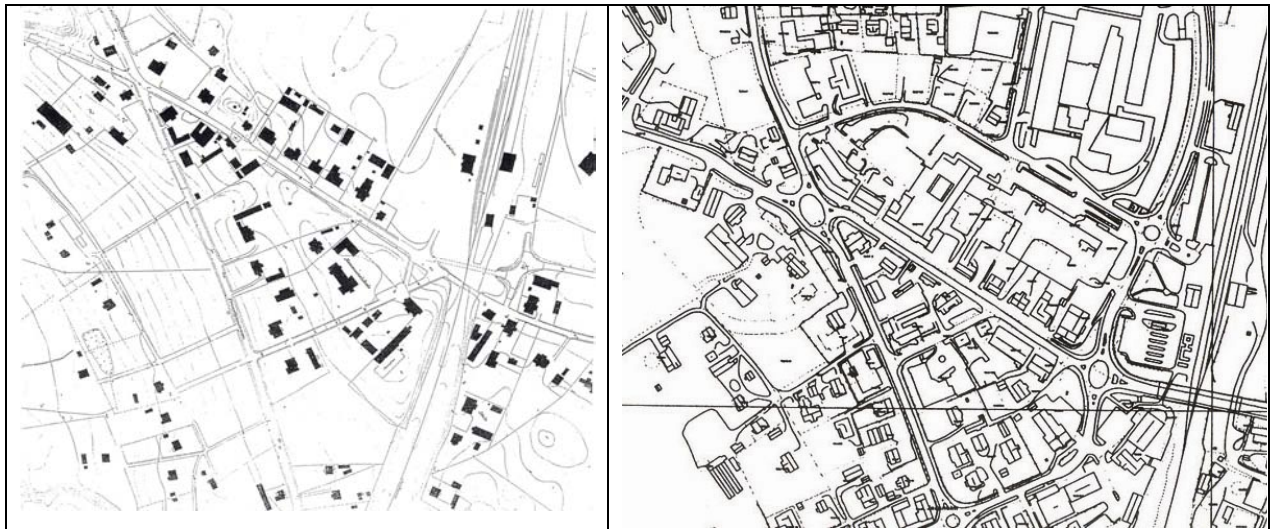
Ullensaker kommune ligger sentralt på Øvre Romerike og er en aktiv næringskommune med en stor andel av næringslivets aktiviteter knyttet til hovedflyplassen. Kommunens innbyggere er i hovedsak fordelt på to store og fem mindre tettsteder. I forbindelse med at det ble besluttet å lokalisere Norges hovedflyplass på Gardermoen ble det også enighet om at Jessheim, som har ca 12 000 innbyggere, skulle bli regionens hovedsete (SSB, 2004). Tettstedet ligger en halv times kjøring nord for Oslo og er nå i ferd med å vokse seg til en by. Jessheim vil dermed sannsynligvis endre karakter fremover. Det å verne de sentrale identitetsbærende elementene på Jessheim som utsettes for endringskrefter, for eksempel eldre bebyggelse, kan derfor bli en utfordring.

4.1 De fysiske omgivelsene i Jessheim sentrum

Grunnlaget for Jessheim tettsted ble etablert ved Eidsvollbanen i 1854. Stasjonen ble lagt ved krysset mellom Trondheimsvegen og øst-vest-forbindelsen gjennom bygda. Storgata ble anlagt i den gamle øst-vest-forbindelsen. Jessheim vokste opp rundt stasjonen og Storgata. Tettstedsveksten bar preg av at Jessheim ligger i et jordbrukslandskap, med handel med jordbruksvarer og produkter knyttet til kvern, mølle og sagbruk. Militærbasen på Gardermoen var også en del av inntektsgrunnlaget for tettstedet. Fra jernbanen ble etablert, utviklet Jessheim seg til å bli et sentralt trafikknutepunkt i regionen, med transport og forbindelser til omlandet (veiene) og hovedstaden (toget).

Jessheim er strukturert av de samme veiene i dag, supplert med nyere veiforbindelser. I hovedsak er dette to veier. Ringveien (1960) skulle avlaste Storgata, avgrense sentrum mot nord og gi forbindelser til offentlige funksjoner som skoler og rådhus. E6 ble etablert utenfor Jessheim i 1978 og var første ledd i en utvikling der gjennomgangstrafikk på nasjonalt nivå skulle fjernes fra tettstedet.

Sentrum ligger sentralt i Jessheim tettsted, med det meste av boligbebyggelsen innenfor en radius på 2 km. Storgata og Trondheimsvegen preges av eldre trebebyggelse fra 1800- og 1900-tallet og har for det meste sentrumsfunksjoner. Tyngdepunktet for service- og forretningsvirksomhet er flyttet til Storsenteret, som ligger relativt beskjedent på baksiden av bebyggelsen mot Storgata. Arealmessig har denne bebyggelsen imidlertid en mye større skala enn resten av bebyggelsen på tettstedet. Rent funksjonelt dominerer Storsenteret resten av sentrum og er relativt uavhengig av tettstedet, med en egen indre struktur. Lokaliseringen i sentrum bidrar imidlertid til bylivet i sentrum og trekker veksler på nærheten til andre funksjoner, for eksempel kulturhuset med kino.

Jessheim sentrum i 1922 og 2004

4.2 Folkemengde og befolkningsutvikling

Effektene av flyplassetableringen kom noen år senere enn forventet for kommunen, men de siste årene har både befolkningsvekst og næringslivsvekst vært overveldende. Folketallet i Ullensaker ligger på 24.212 innbyggere (01.07.2004), og det antas en årlig vekst på 2% i gjennomsnitt for perioden 2000-2020 (basert på folketallet 01.01.2000). Dette innebærer en årlig befolkningsvekst på ca 4-500 personer, hvor antall innbyggere innen alle aldersgrupper vil øke sterkt. Imidlertid vil gruppene av barn og unge øke mest, og prosentvis vil veksten bli sterkst blant de over 80 år (Kommuneplanen 2000-2020). Den sterke befolkningsveksten vil bli en utfordring for den kommunale tjenesteproduksjonen og for lokalsamfunnet. Et viktig mål i kommuneplanen er å håndtere denne veksten samtidig som lokalsamfunnets verdier og ”det gode liv” skal opprettholdes.

Tabell 1.4.2. Befolkningsutvikling Ullensaker kommune 1993-2004

År	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Fødselsoverskudd	60	128	37	56	117	89	118	124	157	169	218	160
Nettoflytting	135	-69	-26	101	223	398	440	704	793	801	654	533
Folketilvekst	195	59	11	157	340	487	558	828	950	970	872	693

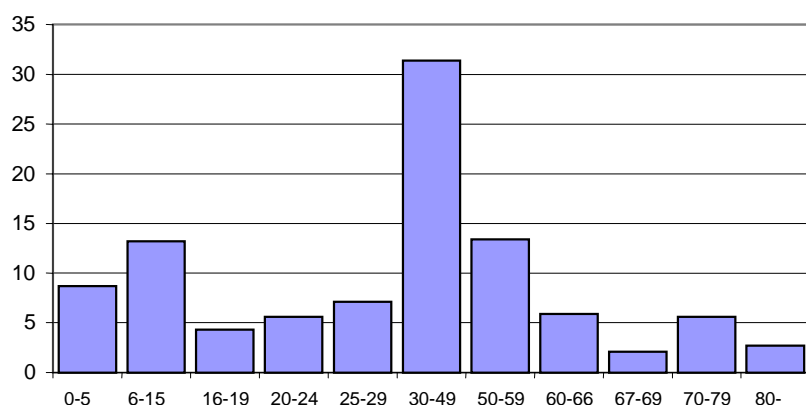
Som tabellen viser har fødselsoverskuddet øket siden 1998 samtidig som folketilveksten har øket stadig fra 1995. I nettoflyttinger er inn- og utvandring inkludert. Tallene for 2004 er tom 3 kvartal. Kilde: Ullensaker kommunes hjemmeside

Ullensaker kommune preges, delvis som følge av forsvarets virksomhet og hovedflyplassen på Gardermoen, av en forholdsvis stor inn- og utflytting (Kommuneplanen 2000-2020). Det har skjedd en stadig, og sterk, tilvekst i antallet innflyttere mellom 1996 og 2001 (se tabell 1.4.2). Flyplassen og næringene knyttet til denne forventes å trekke til seg arbeidstakere også i fremtiden. I 1999 utgjorde nettotilflyttingen 436 personer, innflyttere som i stor grad består av barnefamilier (Kommuneplanen 2000-2020). Mellom 1993-1995 minket utflyttingen blant unge, og blant de i alderen 20-24 år gikk tallet ned fra -70 til -17 (SSB, Befolkning). Selv om

det var flere som flyttet fra kommunen enn til kommunen kan dette tyde på at utviklingen har antatt en positiv retning.

Når det gjelder befolkningsstrukturen i kommunen er det en stor andel innbyggere i alderen 30-49 år (31,4%). Imidlertid har kommunen også en forholdsvis stor andel unge (31,8 %) som er mellom 0-24 år (SSB, Folke- og boligtellingsen). Dette vil kunne sette enda mer press på tjenesteproduksjonen i kommunen som allerede preges av en sterk etterspørsel.

Diagram 1.4.2. Aldersfordeling Ullensaker kommune 2001 (prosent)

Kilde: SSB, Folke- og boligtellingsen, 2001.

Innbyggerne i Ullensaker kommune er primært personer som har norsk bakgrunn, og andelen personer med innvandrerbakgrunn er relativt lav (7,8%, 2003). Kommunen skiller seg imidlertid ikke mye ut i forhold til nivået for hele landet (7,3%, 2003) eller i forhold til fylkesnivået (8,4%), men har omtrent den samme andel innvandrere som disse. Dette gjelder både for personer med ikke-vestlig og vestlig bakgrunn (Ullensaker kommunes hjemmeside).

4.3 Boligstruktur

Ullensaker kommune disponerer til sammen 369 boliger. Dette inkluderer både kommunalt eide boliger og boliger innleid til utleie. Andelen av disse som er kommunalt eid til utleie utgjør 93 % (SSB, Personlig økonomi og boforhold, 2003)

De fleste innbyggerne i Ullensaker kommune eier sine boliger. De som leier sin bolig, gjør i stor grad dette av privatpersoner. (SSB, Folke- og boligtellingsen, 2001)

Tabell 1.4.3. Boligstruktur etter eierform, Ullensaker kommune 2001

<i>Eierforhold</i>	<i>Boliger</i>	<i>Prosent</i>
Selveier alene eller gjennom sameie	6 449	70
Eier gjennom borettslag	712	8
Leier av privatperson	1 175	13
Leier av boligselskap	222	2
Leier av kommunen	329	4
Leier tjenestebolig	112	1
Leier på andre vilkår	272	3
Sum	9271	100

Kilde: SSB, Folke- og boligtellingsen, 2001

Også i Jessheim er de som eier sin bolig i majoritet (82 %, 1990) (Ullensaker kommunes hjemmeside). Når det gjelder størrelsen på boligene finnes det, i Ullensaker kommune, forholdsvis få små boliger. Andelen med ett og to rom er bare 12,9 prosent, mens boliger som har 4 rom eller flere utgjør hele 70 prosent av boligmassen. Videre preges boligstrukturen i kommunen av frittliggende eneboliger eller våningshus tilknyttet gårdsdrift, og en stor andel er forholdsvis ny bebyggelse. Den største andelen (90 %) av boligene er bygd etter 1945, og særlig etter 1991 er det kommet mange nye boliger (SSB, Personlig økonomi og boforhold, 2001). I kommuneplanens arealdel fra 2001 angis utbyggningsområder for mer enn 9 000 nye boliger.

4.4 Sosioøkonomiske og sosiale forhold

Utdanning og sysselsetning

Når det gjelder nivået på utdanning til innbyggerne i Ullensaker kommune viser statistikken at det er en forholdsvis liten andel av befolkningen, personer mellom 16-74 år, som har tatt en universitetsutdanning som er lengre enn 4 år (3,1%). Innbyggerne i Ullensaker kommer imidlertid likt ut, når det gjelder utdanningsnivået, sammenlignet med de andre kommunene i regionen (SSB, Folke- og boligtellingsen, 2001).

Kommunen har langt flere arbeidsplasser enn arbeidsfør befolkning. Dette medfører mye innpendling og bidrar til vekst i Jessheim. Oslo Lufthavn Gardermoen tilførte i 1998 mer enn 10 000 nye arbeidsplasser (Kommuneplanen 2000-2020). Bruttoinntekten per innb. 17 år og over har vært relativt god sammenlignet med hele landet og fylket. En stor andel av innbyggerne i kommunen (84,5%) arbeider innen tjenestesektoren. I 2002 arbeidet 25 prosent av de sysselsatte innen den offentlige forvaltningen mens 75 prosent arbeidet innen privat sektor eller offentlige foretak. Ullensaker kommune hadde i 2002 en forholdsvis lav andel registrerte arbeidsledige mellom 16-74 år, med et nivå på 2,7 prosent av arbeidsstyrken. Tallet for hele landet lå på 3,2 prosent. (Ullensaker kommunes hjemmeside). Andelen arbeidsledig ungdom (16-24 år) i Ullensaker skiller seg ikke mye ut fra de andre kommunene i regionen (SSB, KOSTRA, 2003). Derimot hadde kommunen en relativt høy andel ungdom på arbeidsmarkedstiltak i forhold til mange av de øvrige kommunene. (se tabell. 1.4.4.)

Tabell 1.4.4. Personer på arbeidsmarkedstiltak, årsgjennomsnitt (2003)

	Gjerdrum	Ullensaker	Nes	Eidsvoll	Nannestad	Hurdal
19 år og under	3	13	22	9	11	0
20-24 år	2	20	27	17	6	1

Kilde: SSB, *Arbeidsliv, yrkesdeltaking og lønn, 2003*

Ullensaker kommune har et stort antall barnehager av forskjellig karakter samt flere grunnskoler som også fungerer som kultur- og aktivitetssentra i nærmiljøet. Jessheim videregående skole er fylkeskommunal og som den største videregående skolen i Akershus trekker den til seg ungdom fra hele regionen. Den har sju studieretninger og et bredt spekter av allmennfag og yrkesfag. I tillegg til dette finnes Romerike Folkehøgskole som er fylkeskommunal og som har linjer for teater, musikk og scene.

Omsorg og kriminalitet

Veksten i kommunen gir store konsekvenser for kommuneøkonomi, investeringer, drift og lånegjeld. Det å effektivisere tjenestene samtidig som de svakeste gruppene må skjermes vil derfor bli en utfordring for kommunen. Andelen brukere av sosialkontor og barnevern har tiltatt relativt kraftig, og kommunen får sannsynligvis langt flere og mer alvorlige tilfeller å hanskens med i fremtiden (Kommuneplanen 2000-2020). Barnevernstatistikken viser at Ullensaker er den kommunen på Øvre Rommerike som har hatt flest antall undersøkelser i alt, og dessuten har kommunen hatt flest undersøkelser som førte til tiltak. Statistikken viser også at både antall undersøkelser i alt og antall undersøkelser som førte til tiltak har økt siden 2001 (SSB, Barnevern, 2003). Disse forskjellene mellom kommunene kan imidlertid være en konsekvens av ulikheter i praksis. Når det gjelder andel sosialhjelpsmottakere og andelen uførepensjonister, 16-66 år, ligger Ullensaker kommune verken dårligere eller bedre enn hva fylket og hele landet gjør (Ullensaker kommunes hjemmeside, 2002).

Kommunen har et bredt tilbud innen helse, og det finnes blant annet et rehabiliteringssenter med leiligheter, aktivitetssenter, rehabiliteringsavdeling og kafé. I tillegg tilbyr kommunen et mangfold av tjenester til psykisk utviklingshemmede (Brosjyre, Ullensaker kommune, 2001).

Kriminalitetsnivået i Ullensaker kommune er relativt høyt, med nesten dobbelt så mange anmeldte lovbrudd i alt per 1000 innbyggere (193) i forhold til nivået i hele landet (98). Sannsynligvis kommer det høye tallet av at Gardermoen hovedflyplass ligger i kommunen (tallene er et gjennomsnitt for 2000 og 2001, SSB: kriminalitetsstatistikk).

Politiet på Jessheim satser bevisst på gruppen under 18 år. Den ungdomskriminaliteten som finnes er primært knyttet til rusproblematikken; fest og rusbruk i sentrum skaper ordensproblemer. Andelen bilinnbrudd er nesten blitt halvert det siste året. De få saker politiet har hvor gjerningsmannen er under 18 år er forholdsvis enkle saker med kort saksbehandlingstid. Forekomsten av kriminalitet er knyttet til åpningstidene for Storsenteret, butikkene, Kulturhuset samt til utestedene. Det er imidlertid sjelden bråk, oppløp ved stasjonsområdet eller i sentrum. Politiets virksomhetsstrategier innebærer at de gjennomfører bekymringssamtaler med voksne til risikogrupper og samarbeider med skole, barnevern, BUT mfl.

Idrett og kultur

I Ullensaker kommune finnes ca 200 ulike lag og foreninger registrert (Brosjyre, Ullensaker kommune, 2001). Kommunen har et mangfold av ulike særvidretter og aktiviteter, hvor fotball, håndball og ski er de store idrettene (Kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet 2002-2005). Jessheim har også flere ulike idrettsarenaer som idrettspark, stadion, idrettshall etc. samt nærfrimråder som Nordbytjernet og Langelandsfjellet. Det kommunale kulturhuset (åpnet i 1999) fungerer som regionalt kultursenter og rommer kino, bibliotek, konsert-/teaterlokal og kulturskole. Kinoen har meget høye besøkstall og trekker til seg besøkere også fra steder utenfor Jessheim. Kulturskolen driver kunst- og kulturaktiviteter for barn og ungdom, og har tilbud innen musikk, dans, teater m.m. Ullensakers kunstforening har utstillingslokaler i kulturhuset og i et lokale knyttet til Jessheim storsenter. I 1983 ble Ullensaker Bygdemuseum etablert på Algarheim gamle skole. Museet inneholder faste utstillinger; skomaker-, skredder- og snekkerverksted samt utstillinger om linproduksjon, samt bygdas bosettingshistorie m.m. (Ullensaker kommunes hjemmeside).

Næring og handel

Ullensaker kommune har 2 407 bedrifter i alt. Det finnes en bred næringsvirksomhet i kommunen med forholdsvis mange ulike næringer. Den største andelen er imidlertid innen jordbruk og tjenester tilknyttet jordbruk (12 %) (SSB, Næringsvirksomhet, 2004).

Tabell 2.4.4. De åtte største næringsgruppene i Ullensaker kommune 2004

	Antall bedrifter	Prosent
Jordbruk og tjenester knyttet til jordbruk. Jakt og viltstell	299	12
Annen forretningsmessig tjenesteyting	268	11
Detaljhandel	235	10
Bygge- og anleggsvirksomhet	234	10
Land- og rørtransport	187	8
Helse og sosialtjenester	182	7
Omsetning og drift av fast eiendom	170	7
Agentur- og engrosshandel (unntatt med motorvogner)	127	5
Sum	2407	100

Kilde: SSB, Næringsvirksomhet, 2004

En stor andel av bedriftene (61 %) er enkeltmannsforetak og har ingen ansatte. For Jessheim/Eidsvoll er antallet bedrifter 5 089, og også her finnes et bredt spekter av næringer. Den største andelen er innen jordbruk og tjenester tilknyttet jordbruk (16 %), men her finnes også en relativ stor andel innen bygge- og anleggsvirksomhet (11%). Bedriftene i Jessheim/Eidsvoll er for en stor del (66 %) enkeltmannsforetak uten ansatte (SSB, Næringsvirksomhet, 2004).

Storsenteret

Jessheim fikk allerede i 1968 sitt første kjøpesenter, Fakkelsenteret, som var et av landets første kjøpesentre. Elleve år senere ble det bygd enda et senter i Jessheim; HK-senteret. De to sentrene ble i lang tid drevet separat og til dels som konkurrenter. I 1996 ble HK-senteret bygd om, og ved nyåpningen, et år senere hadde senteret blitt utvidet til 35 butikker samtidig som det hadde fått en ny fin arkitektonisk utforming. Fakkelsenteret ble, i 1998, kjøpt av Olav Thon.

I 1999 inngikk de to aktørene, Olav Thon og Tore Kværner, en samarbeidsavtale hvor målet var å etablere Jessheim Storsenter og samtidig videreutvikle Jessheim sentrum som handelssted og regionsenter. Fem år etterpå åpnet det nye senteret: Jessheim Storsenter. Sammenbyggingen og utvidelsen innebærer at Jessheim Storsenter er utviklet til et av fylkets største kjøpesenter. For tiden innbefatter det 69 forskjellige butikker og 13 ulike typer spisesteder. (Jessheim Storsenters hjemmeside) Jessheim storsenter hadde, i 2004, en omsetning på 876 mill kroner, og var dermed det 5. største i Akershus. Av betydning er også at Storsenteret lå godt an i forhold til de nærliggende storsentraene (Strømmen, Lørenskog og Steen & Strøm Lillestrøm Torv), og særlig hvis en ser på endringen for 2003/2004. Omsetningen til Jessheim Storsenter har økt betydelig i denne perioden, og er det kjøpesenteret som har økt mest i omsetning av de fire. (Senterledelsen, Jessheim Storsenter, 2004).

Storsenteret brukes av ungdom til å handle, møte venner og spise. I tillegg til spisestedene blir scenen og plassen under rulletrappen brukt til dette formål. Storsenteret står for en del organiserte aktiviteter for ungdom, og spiller en viktig rolle når det gjelder arrangementer som konserter og skatedager på torget i sommerhalvåret. Aktivitetene avsluttes med Jessheimdagene. Storsenteret leier også ut et lokale til kommunen som nå blir brukt som galleri, men som var tenkt å kunne brukes som arena for forskjellige kulturaktiviteter ol.

4.5 Steder og aktiviteter for ungdom

Idrett

Ullensaker kommune har et mangfold av ulike særvidretter og aktiviteter. Fotball samler en forholdsvis stor andel av ungdom og på Jessheim finnes det, utenom vanlig anlegg for fotballkamper, også en kunstgressbane. Det finnes også en idrettsplass og en idrettshall; Jessheimhallen. I tillegg til disse stedene for mer organisert idrett finnes nærfriområder som Nordbytjernet. Her kan en gå på tur, jogge, spille volleyball og på vinteren finnes muligheter for å gå på ski.

Kulturhuset

Et av kommunens mange organiserte tilbud for ungdom er Ullensaker Kulturskole som har sin rot i den tidligere kommunale musikkskolen. Skolen har omlag 600 elever og en stor del av disse utgjøres av ungdom mellom 12 og 19 år. Undervisningen skjer primært i kulturhuset. Skolen har elever fra hele kommunen og samarbeider bl.a. med frivillige organisasjoner, korps og Jessheim videregående skole. I teaterundervisningen samarbeider man med Romerike folkehøgskole.

På kinoen tilbys det et bredt utvalg av film, og selv om det ikke finnes noe tilbud som er spesielt rettet mot ungdom antas de å være de mest frekvente kinobesøkerne. Skolekinoen har en bred målgruppe fra små barn til de som går på videregående skole. Kinoen går bra og har et høyt antall besøkende i forhold til antall innbyggere.

Relativt ofte blir det arrangert ulike arrangement i kulturhuset. Blant annet har det vært franske temadager, da man viste franske filmer og kulturskolens elever gjennomførte en matinékonsert. Det har også vært konserter med bl.a. Diaz og arrangement som "Rock mot rasisme". Det finnes i tillegg til kulturhusets tilbud et ungdomshus på Kløfta der det blir arrangert konserter iblant.

I kulturhuset er også regionens hovedbibliotek plassert. Dette blir godt brukt i skolesammenheng, men har også en viktig sosial funksjon for ungdom på Jessheim gjennom at det fungerer som møtested, ventested og samlingssted.

Herredshuset kan en leie til større fester som bryllup, men har ungdomsarrangement enkelte ganger i året. Her arrangeres det også en del konserter, først og fremst jazz.

Calypso

Kommunen driver ungdomsklubben Calypso, et aktivitetshus som tjener som base for barn- og ungdomstiltak. Klubben har en ungdomskafé og et bredt tilbud av fritidsaktiviteter: kurs i bassgitar, sang, klatring mm. Man har også Internett, og det blir arrangert utflukter, konserter og diskoteker.

Uorganiserte møtesteder for ungdom

Av mer uformelle møtesteder på Jessheim finner vi Big Bite, Mix-kiosken (passasjen på Storsenteret) og plassen rundt 7-eleven som blir brukt av ungdom. Nordbytjernet og dets nærmiljø blir mye brukt av alle deler av befolkningen, men er særlig populært blant ungdom, og brukes aller mest om sommeren. Ungdom bruker stedet blant annet til idrett, bading og soling.

Fordi Storgata er blitt miljøgate har dette ført til en konflikt om bruken av gata mellom rånerne og andre brukere. Rånerne har mistet en viktig møteplass og oppholder seg nå ved Eurosko. Samtidig dominerer rånerne det viktigste byrommet i sentrum. Siden Jessheim er utviklet som regionalt senter etter at flyplassen kom, med et mer aktivt byliv enn tidligere, er konflikten mellom de ulike ønskene om bruk av dette stedet, blitt tydeligere.

4.6 Oppsummering og drøfting

Den sterke befolkningstilveksten i kommunen, særlig blant gruppene av barn og unge innebærer at det i fremtiden sannsynligvis vil være en stor etterspørsel etter ulike tilbud til ungdom. Videre vil den skape nye utfordringer for den offentlige tjenesteproduksjonen og for nærmiljøet. Kommunen har en relativt stor inn- og utflytting, og det er særlig barnefamilier som flytter inn. En omfattende befolkningsendring vil kunne påvirke det sosiale miljøet på flere måter. Blant annet vil det sosiale miljøet bli mindre oversiktlig og det vil være flere som er fremmede for hverandre. Mennesker som er mindre ressurssterke, som er mer avhengig av nærmiljøet for å fungere, vil lettere falle utenfor. Gjennom å sørge for at det finnes et godt grunnlag for ungdomsmiljøet vil en imidlertid ha bedre muligheter for å knytte ungdom til stedet, både følelsmessig og fysisk, og dette vil sannsynligvis kunne bidra til å gjøre Jessheim mer stabilt befolkningsmessig.

Kommunen har et bredt tilbud når det gjelder helse, barnehager, skole, kultur og fritid. Dette er vesentlig både for å tiltrekke seg nye innbyggere og for å få ungdom til å bli i kommunen (eller vende tilbake etter utdanning ol.). Gjennom at Jessheim Storsenter er et av fylkets største finnes det også et godt kommersielt tilbud. Dette vil, sammen med gode bomiljøer, kunne gjøre Jessheim til et attraktivt og godt sosialt miljø for mennesker i alle aldre.

Ullensaker kommune har en relativt lav andel arbeidsledige blant ungdom og en sterk næringslivsvekst. Dette vil være av betydning både for det sosiale livet og når det gjelder å få ungdom til å bli i kommunen.

Andelen brukere av sosialkontor og barnevern har økt forholdsvis kraftig, og de utfordringer kommunen vil komme til å møte er både av økonomisk og sosial art. Et godt sosialt miljø inkluderer trygghet og det å kunne bevege seg uten å være redd for å rammes av vold. Ungdomskriminaliteten på Jessheim er primært knyttet til rusproblematikk og til enkle saker med kort saksbehandlingstid. Det er få saker hvor gjerningsmannen er under 18 år.

Det ser ut til at Ullensaker kommune gjør mye for å legge til rette for et godt ungdomsmiljø, og for å knytte ungdom til stedet. Det finnes et bredt spekter av ulike særvidretter og aktiviteter, samt flere ulike idrettsarenaer. Jessheim har også nærfrimråder som Nordbytjernet som blir mye brukt av ungdom.

Gjennom Kulturhuset kan Jessheim også sørge for å ta vare på lokal kunst, musikk og teater samtidig som det finnes en kino som er svært ofte besøkt av ungdom. Det finnes formaliserte møte- og aktivitetssteder for ungdom i form av Kulturskolen, Calypso og ulike idrettslag. Men det finnes også andre typer steder, for eksempel biblioteket, hvor ungdom selv har bidratt til dets sosiale funksjon. En del av ungdomsmiljøet, rånerne, har fått sitt sosiale miljø begrenset. Et godt ungdomsmiljø bør også inkludere ungdom innen "minoritetsgrupper" og tilrettelegge for å gi også dem muligheter for å møtes.

Kapittel 5: Ungdomsblikk på Jessheim

I dette kapitlet presenteres hovedfunnene fra ungdomsundersøkelsen på Jessheim. Det vises hvordan ungdom bruker og erfarer Jessheim, og hvilke savn og ønsker de har for stedet. Ungdommene som kommer til orde er ungdomsskoleelever, elever på videregående skole og studenter ved Romerike Folkehøgskole.

Totalt 263 elever ved ungdomsskolene og på videregående skole har deltatt i undersøkelsen gjennom å besvare arbeidsboka (se vedlegg 1 og kapittel 3.2). Det er elever ved ungdomsskolene Allergot og Nordby, Jessheim videregående skole (JVS). De fleste ungdommene bor på Jessheim. (Se kapittel 3.3 for en mer detaljert fremstilling av bakgrunnsvariablene for utvalget).

5.1 Ungdommens fritidsmønster

Som del av undersøkelsen om ungdom og sted anså vi det som sentralt å gjøre en grov kartlegging av ungdommens fritidsmønster. Gjennom dette får vi viktig informasjon om ungdomsmiljøet – om *hva* ungdom gjør på fritida, *hvor* de er og *hvilke steder* som er sentrale.

Ungdommen oppgir å *treffe venner* hjemme eller ute 3,5 ganger i uka i gjennomsnitt. Antagelig er tallet enda høyere fordi kategorien *treffe venner* for mange kun omfatter de gangene hvor hovedformålet er å treffe venner. Ungdommen treffer imidlertid også helt klart venner gjennom ulike organiserte og uorganiserte aktiviteter. Det er kun 39 ungdommer som ikke oppgir at de treffer venner, og vi antar at dette i hovedsak skyldes skjema som er mangelfullt utfylt.

Det store flertallet av ungdommer oppgir å delta på *organiserte aktiviteter* på fritida (omlag 70 %). Vi anser dette som en høy forekomst av organisert fritid blant ungdom. Andelen som ikke driver med organiserte aktiviteter er lavere blant ungdom på yrkesfaglige studieretninger på videregående skole enn de øvrige ungdomsgruppene som er med i undersøkelsen. Blant de 30 prosentene som ikke har oppgitt at de deltar på organiserte aktiviteter finner vi en blanding av ungdom som faktisk ikke driver med organiserte aktiviteter og ungdom som har levert mangelfullt utfylte arbeidsbøker.

Samlet oppgir ungdommene å delta på organiserte aktiviteter 3 ganger i uka i gjennomsnitt. Holder vi utenfor dem som oppgir å aldri delta på organiserte aktiviteter øker hyppigheten til 4 ganger i uka. 70 prosent av ungdommen er dermed gjennomsnittlig ”aktivisert” 4 ganger pr uke, mens de øvrige 30 prosentene ikke deltar på noen form for organiserte aktiviteter.

Idrett er den klart dominerende organiserte aktiviteten. Omlag 2 av 3 ungdommer driver med ulike idretter 3,3 ganger pr uke.

Det er betydelig færre som oppgir å delta på *kulturaktiviteter*. Dette kan delvis skyldes at ”kultur” kan oppfattes som et litt fremmed begrep for ungdommen, og at de kan ha ulike vurderinger av hvilke typer aktiviteter som defineres som kultur. En del av de type aktiviteter vi sikter til med å bruke merkelappen kultur kan antas å ha havnet i ”annet”-kategorien. Når vi tar inn ”annet”-kategorien er andelen imidlertid fortsatt relativt lav - et sted mellom 10 og 20 prosent. I disse tallene regner vi bare deltakelse i organiserte kulturaktiviteter der

ungdommene selv deltar aktivt med å skape kultur, og ikke hvor ofte man benytter mer ”konsumerende” kulturtilbud som f.eks. kino og konserter. Aktiviteter som nevnes under kultur er teater, dans, sang, spille gitar og piano.

Omlag 8 prosent oppgir at de benytter *ungdomsklubben Calypso*, og nesten samtlige av disse er ungdomsskoleelever. Vi anser på den ene siden dette tallet for å være relativt lavt. Tatt i betraktning hvilke aldersgrupper klubben primært retter seg mot, kontra de aldersgruppene som deltar i undersøkelsen, er det på den andre siden ikke sikkert at tallet likevel er særlig lavt. Det ser ut til at klubben er svært populær blant en mindre gruppe av ungdommene, og for denne gruppen fremheves Calypso som noe av det de liker best ved Jessheim. De fleste ungdommer i de undersøkte aldersgruppene ser imidlertid ut til å ikke ha et forhold til Calypso. Det kan også synes som dette bruksmønsteret er sammenfallende med klubbens intensjoner. De fleste som bruker ungdomsklubben er der én gang pr uke, mens noen få benytter den 5 dager pr uke.

Ungdommene driver ellers med et bredt spekter av *uorganiserte aktiviteter* på fritida som skating, jogging, bading og såkalt ”råning” med biler i sentrum. Som vi skal komme tilbake til i senere avsnitt er også shopping og det å ”henge” på Storsenteret og i Storgata en aktivitet for mange.

Hver fjerde ungdom oppgir at de har betalt *deltidsjobb*. Disse jobber i gjennomsnitt 2 ganger pr uke (kvelder og helger). Andelen som jobber er høyest blant elevene på videregående skole.

5.2 Ungdommens bruk og erfaringer med Jessheim sentrum

5.2.1 Hvor ofte og når er ungdom i Jessheim sentrum?

Det er svært få ungdommer som nesten ikke bruker sentrum. Svarene viser at ungdommene i gjennomsnitt er i Jessheim sentrum minst 5 ganger pr uke. Vi tror tallet i realiteten er betydelig høyere fordi relativt mange har krysset av for at de oppholder seg i sentrum på ulike tidspunkter i uka, men de har ikke oppgitt hvor ofte. 5 ganger pr uke gjelder med andre ord kun for dem som har ført opp antall.

Resultatene viser videre at det er relativt *stor variasjon* mellom ulike ungdomsgruppers bruk av Jessheim sentrum. Omlag halvparten av ungdommene benytter sentrum betydelig oftere enn 5 ganger pr uke, mens den andre halvparten benytter sentrum sjeldnere enn 5 ganger pr uke. Ungdommen oppholder seg absolutt *hyppigst i sentrum på dagtid på hverdagene*, mens i helgene benyttes sentrum betydelig sjeldnere. I helgene er det en større andel som benytter sentrum jevnlig på dagtid. På kveldene i helgene er det en mindre gruppe som benytter sentrum svært hyppig, mens mange sjelden eller aldri oppholder seg der.

En mer *detaljert studie av hyppighet og tidspunkt* for ungdommens bruk av Jessheim sentrum viser følgende mønster:

Hverdager

Formiddag: Ungdommen er sentrum i gjennomsnitt 1,9 formiddager man-fre (2/3 er der 2,8 ganger i uka, mens den siste 1/3 oppholder seg aldri i sentrum på formiddagene man-fre)

Ettermiddag: Ungdommen er i sentrum i gjennomsnitt 1,6 ettermiddager i uka man-fre (60 prosent er der 2,6 ganger i uka, mens de øvrige 30 prosentene oppholder seg aldri i sentrum på ettermiddagene)

Kveld: Ungdommen er i sentrum i gjennomsnitt 0,8 kvelder i uka man-fre (1 av 3 er der 2,2 kvelder i uka, mens 2 av 3 oppgir at de sjelden eller aldri oppholder seg i sentrum på kveldene.)

Helger

Helg, dag: Ungdommen er i sentrum i gjennomsnitt 0,4 ganger på dagtid i helgene (Omlag halvparten er der 0,8 ganger på dagtid i helgen, mens den andre halvparten oppgir at de sjelden eller aldri oppholder seg i sentrum på dagtid i helgene)

Helg, kveld: Ungdommen er i sentrum i gjennomsnitt 0,3 ganger på kveldstid i helgene (1 av 3 er der 0,9 ganger på kveldstid i helgene, mens 2 av 3 oppgir at de sjelden eller aldri oppholder seg i sentrum på kveldstid i helgene)

Forskjeller skolene imellom

Allergot-elevene bruker sentrum mest på formiddagene i uka.

Nordby-elevene bruker sentrum mest på ettermiddagene i uka.

Elevene ved Jessheim videregående skole (JVS) bruker sentrum mest om formiddagene i uka. Blant JVS-elevene er det en større andel som ikke bor på Jessheim enn ved ungdomsskolene.

Ved alle tre skolene er det på kveldstid at sentrum brukes minst på ukedagene, og forskjellene mellom skolene er helt minimale.

Det er svært få ungdommer som ikke bruker sentrum. De som går på Jessheim videregående skole (JVS) er i større utstrekning i sentrum for å jobbe enn ungdomsskoleelevene. Ungdom som går på JVS og bor på Jessheim eller i Ullensaker kommune er oftere i sentrum på kveldene i helgene enn ungdomsskoleelevene. Elever på JVS som ikke bor på Jessheim eller i Ullensaker oppholder seg sjeldnere i Jessheim sentrum på kveldstid i helgene enn ungdomsskole- og JVS-elever bosatt i nærmiljøet.

5.2.2 Hvorfor og hvor i Jessheim sentrum?

Ungdommen oppgir *handle og/eller gå på kafé (77%)* som en viktig årsak til at de oppholder seg i sentrum (tabell 1.5.2). Deretter følger *kino, konserter, bibliotek (59%)*, samt *å møte venner/"slenge rundt" (56%)*. Betydelig færre er i sentrum fordi de er *på vei til eller fra skole, jobb eller andre nødvendige ting (40%)*, og svært få oppgir at de er i sentrum *for å drive med andre aktiviteter (13%)*.

Stort sett har gutter og jenter de samme årsakene til å oppholde seg i sentrum. Det klareste skillet finner vi når det gjelder *handle / kafé*. Jentene er klart mer opptatt av dette enn guttene. Jentene oppgir også i noe større grad enn guttene at de er i sentrum for å benytte kulturtilbud, stort sett knyttet til kulturhuset.

Tabell 1.5.2 Hvorfor er du i Jessheim sentrum? Fordelt på kjønn.

Aktivitet	gutter	jenter	alle
Handle / kafé	61 %	91 %	77 %
Kino / konserter / bibliotek	50 %	67 %	59 %
Treffe venner / henge rundt	57 %	56 %	56 %
På vei til skole, jobb el annet	35 %	44 %	40 %
Andre aktiviteter	12 %	13 %	13 %

Hvor i sentrum?

Storgata og *Storsenteret* er de hyppigst besøkte stedene. Her er ungdommene for å handle, jobbe, gå på kafé eller bare "henge". I *Storgata* er man for å se på folk, treffe mennesker man kjenner, se på rånerne og bilene, samt for å handle.

Storsenteret er klart mest frekventert (81 %), fulgt av *Storgata* (47 %) og *Kulturhuset* (21 %). *Furusethgata* (9 %) og *Trondheimsveien* (8 %) benyttes minst av stedene i sentrum.

På *Storsenteret* er det naturlig nok shopping som er den klart dominerende aktiviteten. En god del oppgir dessuten at de "henger" der og en del, særlig elever på videregående, jobber der.

Storgata er først og fremst et sted man "henger" sammen med venner, og mange oppgir at man kun passerer gjennom gata uten å stoppe opp. Videre er det en del som shopper, men betydelig færre enn på *Storsenteret*. Andelen som går på kafé er imidlertid noe høyere i *Storgata* enn på *Storsenteret*. De fleste serveringssteder er lokalisert øverst i *Storgata* mot *Trondheimsveien*.

På *kulturhuset* er det, ikke overraskende, kinoen som er den klart største attraksjonen. Det er likefullt tydelig at *kulturhuset* er mye mindre frekventert enn *Storsenteret* og *Storgata* som møtested i sentrum. I tillegg til kinoen som den mest besøkte aktiviteten på *kulturhuset* oppgir relativt mange også at de benytter biblioteket. Ellers blir forhold som "å henge", skate og delta på kulturskolen oppgitt av noen få ungdommer. Det er viktig å merke seg at *kulturhuset* ikke var oppført som et eget ferdigalternativ i arbeidsboka. Av den grunn tror vi at andelen som mener *kulturhuset* er en viktig årsak til at de oppholder seg i sentrum kan være noe høyere enn disse tallene antyder. Blant annet vet vi fra andre kilder at kulturskolen benyttes av et betydelig antall barn og unge på Jessheim, og at de fleste av kulturskolens aktiviteter finner sted på *kulturhuset*. Aldersfordelingen på kulturskoleelevene vet vi imidlertid mindre om, og det kan tenkes at en betydelig andel av dem er yngre enn de to aldersgruppene som deltar i denne undersøkelsen.

Furusethgata og *Trondheimsveien* er deler av sentrum som i liten grad benyttes av ungdom. Vi ser dette som naturlig i og med at disse gatene i liten grad har tilbud som tiltrekker seg mennesker. Disse gatene benyttes først og fremst for å komme seg fram, og innbyr i liten grad til opphold. Rådhusplassen i *Furusethgata* er et unntak her, og denne plassen benyttes av ungdom til skating og som samlingssted før og etter de ulike aktivitetene som foregår på *kulturhuset*.

5.2.3 Vurderinger av og ønsker for Jessheim sentrum

Fremstillingen er basert på arbeidsbokas oppgave 5 hvor ungdommene har vurdert byrom og møtesteder i sentrum, samt markert hvilke steder de synes er fine og ikke på kart (vedlegg 1).

Storgata

To av tre mener det er fint å oppholde seg i Storgata. Årsakene til at ungdommene liker seg der er at det er *koselig* og *et fint miljø* der og at det er *et godt og sosialt møtested*. Det er et sted man treffer venner. Storgata anses som en koselig gate hvor man kan sitte og snakke, se på folk, treffe mennesker man kjenner eller gå på restauranter og kafeer. En del fremhever også at det er *bra butikker* og *fotgjengervennlig*. En betydelig mindre gruppe fremhever at det er *fint med alle bilene og rånene* som benytter Storgata.

Omlag 15 prosent av ungdommene synes ikke Storgata er et fint sted å være. Den viktigste årsaken er at rånene er der og at disse fører mye bråk med seg. En del betegner Storgata som et "harry" sted. Andre mener det er for mye trafikk der og at det er lite å gjøre der. Blant dem som ikke liker seg i Storgata er det mange som oppgir at å "henge" ikke er noe for dem, at det er kjedelig der og at det er mye bråk og søppel.

Flere av de nevnte kritiske synspunktene om Storgata finner vi også blant mange av dem som mener at Storgata er et fint sted å være. Relativt mange av dem som liker å være i Storgata mener at rånene og bilene bør bort. En høy andel ønsker seg gågate i Storgata. En mindre gruppe ser det imidlertid som viktig og fint at rånene (de som er opptatt av biler) kan få være i Storgata, og at det er nettopp det som gjør Storgata til et bra sted å være. Blant disse finner vi også en del som påpeker at brosteinen er stygg og at den kan være et problem når man kjører bil der.

Endringsønsker for Storgata

Ønskene for Storgata går i første rekke på at det bør bli en gågate og at rånene ikke skal oppholde seg med bilene sine der. Et klart flertall mener dette. En liten gruppe mener at brosteinen bør bort og at tilgjengeligheten for rånene bør bedres. De motstridende synspunktene fra ungdomsgruppen når det gjelder rånernes plass i Storgata drøfter vi nærmere i kapittel 8.1.

Mange ungdommer etterlyser flere sittesteder, og ønsker seg benker, gjerne under tak. En mindre andel nevner behov for ungdomstilbud på kveldstid. En del savner flere butikker av interesse for ungdom. Videre er det flere ungdommer som ønsker seg trygg sykkelparkering og flere uteserveringssteder. Flere nevner at Storgata burde bli grønnere.

Storsenteret

Svært mange ungdommer synes Storsenteret er et fint sted. Storsenterets gode sider begrunnes med at man kan shoppe der, møte venner, mangfoldet av butikker og de fine kafeene. Noen sier også at det er menneskene der som er årsaken til at de liker stedet. Det som savnes er enda flere butikker, fortrinnsvis ungdomsbutikker, særlig ungdomsbutikker med litt annet utvalg enn det de store kjedene har. Videre ønsker ungdommen sitteplasser hvor de kan sitte og spise mat de har tatt med selv eller bare sitte og prate. Noen ønsker seg en egen ungdomskafé eller et møtested for ungdom som er gratis eller med rimelige priser. Dette kan være lokalisert på Storsenteret eller på et annet sentralt sted i sentrum.

Det er svært få (2,7%) ungdommer som ikke synes det er fint å være på Storsenteret. De som ikke liker seg der oppgir at det er fordi det er for lite å gjøre, det er bråkete, og at det ikke finnes noen bra butikker. Noen mener at vekterne er for sure og strenge.

Furusetgata

Ungdommene ønsker et penere og bedre miljø i Furusetgata. Mange nevner at de ønsker mer grønt og flere sitteplasser. Ungdommen savner mer aktiviteter og flere butikker. De negative sidene ved Furusetgata er at det er søppel der, for mye trafikk, ikke noe som skjer og at det ikke er noen butikker – bare biler. Det mest positive med Furusetgata er at *Kulturhuset* med kinoen og biblioteket er her. Kinoen brukes svært mye av ungdommen, og biblioteket er et fint sted blant annet med tilbud om tilgang til internett. Én av elevene fra yrkesfag på videregående ønsker seg endring og skriver: ”Furusetgata kunne gjerne sett ut som det ikke var en bakgate”.

Svarene tyder klart på at Furusetgata ikke er et godt sted å oppholde seg, og gjenspeiler dermed hvilken funksjon denne gata har i Jessheim sentrum. Det er først og fremst en gjennomkjøringsgate, og en gate man må via for å parkere bilen. Med unntak av Rådhuset og Kulturhuset og torget foran disse, samt inngang til Storsenteret har gaten lite å tilby dem som oppholder seg i sentrum.

Kulturhuset

Det er relativt få ungdommer som har gitt vurderinger av kulturhuset. Dette skyldes nok som nevnt i hovedsak at de øvrige stedene i sentrum, som behandles i arbeidsboka, var oppført som et ferdig alternativ. I og med at kulturhuset ikke ble nevnt eksplisitt måtte ungdommene selv huske på kulturhuset for at det skulle bli vurdert.

De relativt få som har gitt skriftlige vurderinger av kulturhuset er imidlertid samstemt positive. Kinoen er den viktigste grunnen til at kulturhuset scorer høyt hos ungdommene, men kulturhuset trekkes også fram som moderne og fine omgivelser.

Ungdommene ble også bedt om å markere på kart i arbeidsboka hvilke steder i sentrum de syntes var fine. Kulturhuset kommer da fram som et av de stedene som absolutt flest har markert som et sted de liker.

Trondheimsveien

Besvarelsene viser at Trondheimsveien har mye av det samme preget som Furusetgata. Ungdommene påpeker at Trondheimsveien har for mye trafikk og at det er farlig å krysse veien fordi bilene kjører for fort. Noen mener også at det er et stygt og dystert miljø med lite pene bygninger og at hele gaten må pusses opp. Det som drar ned stedet er at det ikke er noen butikker der, at det ikke er noe spennende som skjer der. Noen svært få mener imidlertid at det er en rolig gate med få biler, og at det er koselig der. Ungdommene ønsker mindre biler, flere butikker, gangfelt med trafikkllys, mer aktiviteter, nattklubber, penere hus og mer trær, gress og benker i Trondheimsveien.

5.2.4 Har Jessheim sentrum utryvelige eller utrygge steder?

Omlag to av tre ungdommer mener at det ikke finnes steder i Jessheim sentrum hvor det er utryvelig eller utrygt å oppholde seg, mens litt under én av tre oppgir at det finnes noen slike steder. Vi ser av tabell 2.5.2 at det er en viss forskjell mellom kjønnene når det gjelder

opplevelse av utrygge / utrivelige steder. Jentene oppgir i litt større grad enn guttene at det finnes utrygge / utrivelige steder i Jessheim sentrum, men forskjellen er relativt liten. At jenter frykter kriminalitet i større grad enn gutter, på tross av at unge menn er mest utsatt, er velkjent fra flere studier (SSB 2003). Aldersmessig finner vi ingen forskjeller mellom de to aldersgruppene i undersøkelsen, altså ingen forskjell mellom dem som går på ungdomsskolen og dem som går på videregående skole.

Tabell 2.5.2 Er det steder i Jessheim sentrum som oppleves som utrygge eller utrivelige?

	ja	nei	ubesvart	totalt
gutter	24 %	64 %	12 %	100 % (N=123)
jenter	31 %	59 %	10 %	100 % (N=140)
alle	27 %	62 %	11 %	100 % (N=263)

De utrygge eller utrivelige stedene er først og fremst knyttet til *stasjonsområdet*; området rundt stasjonen; parken foran stasjonen og under jernbanebrua. Årsaken til at ungdommen opplever disse stedene som utrygge er i første rekke rusmisbrukerne som oppholder seg der.

I og med at vi har benyttet kategorien ”utrygge og utrivelige” kan det diskuteres hva ungdommene har lagt vekt på. Svært mange har begrunnet svaret sitt og her kommer det tydelig fram at det først og fremst handler om opplevd trygghet, og i mindre grad generell trivsel. Samtidig vil vi påpeke at det er få som oppgir å føle seg direkte truet eller svært utrygge ved stasjonen og andre steder i Jessheim sentrum. Signalene om utrygghet skal likefullt taes på alvor, og noen enkle grep kan settes inn. Ungdommene nevner selv at de ønsker bedre belysning samt at området i sterkere grad holdes under oppsikt av vektere/politi. Dette gjelder også parken utenfor Herredshuset. Forøvrig vil tiltak som fører til at flere mennesker bruker områdene kunne ha positiv effekt, gjerne kombinert med virksomheter som er henvendt mot områdene. Generelt vil tiltak som fører til bedre oversiktighet og at flere ”blikk” rettes mot området kunne bedre både den opplevde og den reelle tryggheten (Unstad & Christophersen 1998, Jacobs 1961). Dette drøftes videre i kapittel 7.4.

I tillegg nevnes brakkene ved tennisbanene som et utrygt sted. Noen nevner også faren knyttet til biltrafikken i Storgata, særlig knyttet til rånernes bilkjøring i Storgata. Trafikkfarlige steder blir behandlet senere i dette kapitlet.

5.2.5 Kort oppsummering av ungdommens ønsker for Jessheim sentrum

Storgata

- Ønsker gågate (Forskerne spør: hvor skal ”rånerne” være?)
- Gratis / rimelig møtested for ungdom på kveldstid
- Flere sittesteder / benker / gjerne under tak

Storsenteret

- Flere ungdomsbutikker
- Rimelig kafé eller ikke-kommersiell / gratis oppholdssted for ungdom

Furusetgata

- Mer grønt og sitteplasser
- Mindre biler
- Flere aktiviteter og butikker

Kulturhuset

- Flere lokaler og rimeligere å leie lokaler

Trondheimsveien

- Mindre trafikk
- Flere butikker
- Flere møtesteder

Stasjonsområdet

- Bedre belysning
- Mer vektere / politi
- Flere virksomheter og ”blikk” som vender mot stasjonsområdet

Sentrum generelt, men ikke nøyaktig stedfestet

- Bypark og mer grønt – møtested med utendørs aktiviteter
- Internettkafé
- Rimelig kafé eller ikke-kommersielt / gratis oppholdssted for ungdom

Ønsker som ikke er stedfestet

- Skatepark
- Paintballbane
- Graffitivegger

Ungdommens vurdering og ønsker for Jessheim sentrum drøftes nærmere i kapittel 8.1.

Stasjonsområdet på Jessheim

5.3 Steder utenfor Jessheim sentrum

Prosjektets hovedfokus har vært Jessheim sentrum. Vi så det likevel som sentralt å få et inntrykk av hvordan ungdommen bruker resten av Jessheim. Hvilke møtesteder og hvilke tilbud for ungdom befinner seg på tettstedet Jessheim, men utenfor sentrumsområdet?

I ungdomsundersøkelsen har vi primært fokusert på uformelle møtesteder, og i noe mindre grad gått i dybden på de stedene hvor ungdom samles for å delta på organiserte fritidsaktiviteter som f.eks. idrett og kultur.

Uformelle møtesteder

Det er først og fremst natur- og friområder som fungerer som uformelle møtesteder for ungdommen i de undersøkte aldersgruppene.

Nordbytjernet er et svært populært og mye benyttet møtested utenfor Jessheim sentrum. Hele 73 % av ungdommene oppgir at de benytter dette. Andelen er dessuten enda høyere blant dem som bor på Jessheim og i Ullensaker kommune. Nordbytjernet benyttes av de fleste aldersgrupper, og er ikke et sted som kun domineres av ungdom. Området benyttes særlig av hele befolkningen som tur- og rekreasjonsområde med særlig vekt på aktiviteter knyttet til strandliv sommerstid. Ungdommene oppgir at de benytter friområdet til å bade, sole seg, jogge og spille volleyball. Noen nevner også vinteraktiviteter som å gå på ski.

Deler av friområdet benyttes dessuten som samlingspunkt for ungdom på kveldene og er et sted hvor det ofte er fest i sommerhalvåret. Ungdommene bruker uttrykk som ”å feste” eller ”å røyke og drikke” for å beskrive denne aktiviteten. Det er forøvrig et tydelig trekk i materialet at svært mange ungdommer oppgir at det er ”de andre ungdommene” og ikke de selv som deltar i festene her. Dette kan dels være uttrykk for at det er en begrenset ”hard kjerne” i ungdomsmiljøet som bruker området til å feste. Dels kan det være uttrykk for at ungdommene underrapporterer egen deltakelse i denne typen aktivitet som de ikke opplever som helt ”stuerent” overfor lærerne spesielt, men også overfor forskerne. Se kapittel 3.7 for metodiske refleksjoner knyttet til dette punktet.

Nordbytjernet

I tillegg til at svært mange ungdommer faktisk benytter Nordbytjernet ofte er det også en høy andel som understreker at Nordbytjernet er et sted ungdommen liker å være. Det er et av de fine og viktige stedene som har stor betydning for trivselen blant ungdom. Flere fremhever dessuten at Nordbytjernet har et visst forbedringspotensial, og uttrykker ønske om kiosk i sommerhalvåret og bedre toaletter.

Allergotskogen er et annet friområde som særlig elevene ved Allergot ungdomsskole oppgir at de ofte benytter til turgåing og jogging.

Det er relativt få som har angitt at de benytter *skolegårdene* utenom skoletiden, og de som gjør det benytter like gjerne skolegården ved andre skoler enn sin egen, også barneskoler. Den lave andelen kan ha sammenheng med undersøkelsens aldersgrupper, og det er nærliggende å tro at skolegårdene er et viktigere samlingspunkt på fritiden blant barn og yngre ungdom.

Området rundt *tennisbanene* trekkes frem som et sted en del ungdom møtes, og det fremheves at dette stedet oppleves som noe utrygt og utrivelig.

Videre er det flere som fremhever veistrekningen mellom Skogmo og Jessheim som utrygg blant annet fordi strekningen mangler gatelys. Utryggheten er i denne sammenhengen ikke knyttet til at manglende belysning kan bidra til å gjøre strekningen trafikkfarlig, selv om den siden av utryggheten blir fremhevet av andre (se kapittel 5.4).

Møtesteder knyttet til organiserte fritidsaktiviteter

Utenfor sentrumsområdet på Jessheim er det *idrettshallene* og *idrettsarenaene* som er de mest frekventerte møtestedene for ungdom knyttet til organiserte fritidsaktiviteter. Dette dreier seg i første rekke om idrettsparken, Jessheim stadion og Jessheimhallen. Disse stedene er hovedarenaer for ballidrettene, men også for andre idrettsgrener. Som vi så i kapittel 5.1 deltar omlag to av tre ungdommer i ulike idrettsaktiviteter mer enn tre ganger pr uke.

Flere trekker fram kunstgressbanen som en god og viktig arena for idrett. Noen påpeker dessuten kapasitetsproblemer ved idrettsanleggene og etterlyser flere kunstgressbaner. Relativt mange påpeker at Jessheimhallen trenger oppussing og nytt lufteanlegg. Jessheim stadion har etter manges syn også et behov for oppgradering.

Flere av idrettsanleggene utendørs benyttes også i noen grad til mer fri og uorganisert aktivitet (se kapittel 4.5 for nærmere beskrivelse av idrettsanlegg).

Enkelte ungdommer nevner Motorcrossbanen som et viktig møtested.

Ungdomsbasen *Calypso* ved Nordby ungdomsskole er et annet viktig møtested for ungdom på ettermiddag- og kveldstid på hverdager. En rekke ulike aktiviteter med svært ulik grad av organisering og voksenstyring foregår her. Deler av huset fungerer som lavterskeltilbud med delvis preg av å være et sted man "henger", treffer venner eller benytter internett. Samtidig finnes det langt mer organiserte og forpliktende tilbud. Omlag 8 prosent av ungdommene i undersøkelsen oppgir at de benytter Calypso. Blant dem er det noen som etterlyser større og flere datamaskiner, og et par stykker oppgir at det skjer for lite der, og at huset stenger alt for tidlig.

5.4 Ungdommens bevegelsesmønstre

En del av arbeidsboka omhandler hvordan ungdommen tar seg fram på Jessheim. Hvilke transportmidler bruker de, og hvilke traseer er mest benyttet? Blant annet er vi interessert i hvordan forbindelseslinjene er inn til sentrum fra resten av tettstedet og de omkringliggende bygdene. Videre var det ønskelig å kartlegge hvilke strekninger og punkter som ungdommen opplever som trafikkfarlige.

Om lag halvparten av ungdommene oppgir at de ofte henholdsvis *går, sykler, blir kjørt* eller tar *buss/tog* for å komme seg til skole, sentrum og fritidsaktiviteter. Sykkel er det fremkomstmidlet flest (56%) bruker for å komme seg til og fra ulike aktiviteter. Andelen som oppgir at de blir kjørt er nesten like stor (52%), og det samme gjelder dem som bruker buss og/eller tog (49%). Når det gjelder hvor ofte man går eller sykler er det 36 prosent som oppgir at de gjør dette mellom én og seks ganger i uka, mens 31 prosent går eller sykler mer enn to ganger daglig.

Traseene som ungdommene ved de tre skolene benytter når de beveger seg rundt på Jessheim vises på kartene i vedlegg 5. De mest benyttede traseene avtegner seg tydelig på kartene, og naturlig nok trer det frem klare variasjoner i bevegelsesmønsteret etter skolens beliggenhet og elevenes bosted. Videre viser kartene tydelig at sentrum er et sted som benyttes ofte, samt hvilke traseer inn til sentrum som brukes hyppigst av de fleste.

Det er relativt mange som ikke er fornøyd med det *offentlig transporttilbudet*. Om lag 40 prosent mener at det er for sjeldne avganger med tog og buss. En god del, særlig på videregående skole påpeker også at togavgangene burde hatt høyere frekvens på kveldstid, og at togene burde gå senere på kvelden og tidlig på natten. Videre er det en viss andel (15%) som trekker fram at billettprisene på den offentlige transporten er for høy. En betydelig andel mener også at informasjonen ved buss- og jernbanestasjonen er dårlig og uoversiktlig. Det fremheves av flere at skolebussene er stappfulle hver morgen og at kapasiteten er så sprengt at det er uforsvarlig. En viss andel mener også at togene ofte er forsinket.

Ungdommene peker ut en rekke steder som de av ulike årsaker anser *trafikkfarlige steder* (se kart i vedlegg 5). Vurderingene bygger først og fremst på deres erfaring som gående og syklende, mens noen av dem også trekker frem erfaringer de har som bil- og busspassasjerer. De fleste stedene og strekningene som trekkes frem er knyttet til manglende fortau og fotgjengerfelt, manglende gang-/sykkelvei, manglende gatebelysning, biler som har for høy hastighet, samt manglende sikt og oversiktighet. For en del av stedene er det ikke angitt hvorfor ungdommene opplever dem som trafikkfarlige, men for lokalkjente er det antagelig åpenbart hvilke forhold man sikter til.

Steder ungdommen anser trafikkfarlige (se også kart i vedlegg 5)

- Veien ved Allergot skole
- Fra Algarheim til Nordkisa
- Burde vært rundkjøring ved Gystad
- Fonnbekk-krysset – ikke fortau/dårlig sikt, øst for sentrum, Algarheimsvn/Kisavn
- Storgata – vanskelig å komme over veien/burde vært fotgjengerfelt ved 7Eleven
- Lyskrysset - like nord for sentrum, krysset Trondheimsveien/Ringveien
- Fra Mogreina til Jessheim – ikke sykkel/gangvei, nord for sentrum
- Overgangen ved Nordby skole
- Nordbyvegen – ikke noe fotgjengerfelt
- Fra Ringvegen til kunstgresset
- Mellom Ringvegen og opp til idrettsplassen
- Rundkjøringene i sentrum – nedre rundkjøringa ved Storgata er uoversiktlig
- Veien mot Gardermoen
- Ved kremmerhuset
- Veien til Kløfta og Mogreina – mørkt
- Vanskelig å sykle mellom Krogfoss og Jessheim – ingen fortau

- Gangfeltet fra Storsenteret til Stasjonsparken – manglende gangfelt/ feilplassert
- Fotgjengerfeltet ved Rimi – uoversiktlig
- Kverndalsvegen
- Fra skolen og over til Kiwi – burde vært fotgjengerfelt

5.5 Stedsidentitet og tilhørighet blant ungdom på Jessheim

Analysen er primært basert på besvarelser på fordypningsoppgaven i arbeidsboka (del 6) (se Arbeidsboka i vedlegg 1). Det er et mindre antall klasser som besvarte denne oppgaven. I alt fikk vi inn 10 individuelle tekster (norskstiler i sjangeren avisinnlegg) fra ungdomsskoleelever, og 10 besvarelser fra gruppearbeid fra elever på videregående skole. I tillegg har vi benyttet informasjon fra det totale arbeidsbokmaterialet (del 2 til 5) som uttrykker ungdoms forhold til Jessheim. Presentasjonen og analysen av materialet følger hovedtemaene i fordypningsoppgaven i arbeidsboka (del 6).

Å beskrive Jessheim

Stedsidentitet og stedstilhørighet kan lett oppfattes som vanskelige og abstrakte begreper både for ungdom og voksne. Én måte å konkretisere disse begrepene på er å be informantene om å uttrykke hva de forteller om Jessheim når de beskriver stedet for andre som ikke kjenner det fra før. Hvilke faktaopplysninger og hvilke fortellinger benytter de for å presentere hjemstedet sitt? Hva slags sted er Jessheim for ungdom og hva velger man å fremheve?

For å besvare dette var det flere som tok utgangspunkt i den konkrete geografiske beliggenheten. Jessheim har en sentral beliggenhet i Norge nært Gardermoen hovedflyplass og med kort avstand til Oslo. Flere legger også vekt på gode transport- og kommunikasjonsmuligheter.

Videre vektlegger flere at Jessheim sentrum har et litt urbant preg med mange gode kvaliteter. Sentrum er koselig, innholdsrikt, nyoppusset og har korte avstander. En gutt i tiende klasse beskriver Jessheim slik:

”Et litt harry sted på landsbygda som utrolig nok begynner å utvikle seg til et lite bymiljø.”

Det er tydelig at flere reflekterer rundt hva slags stedsbetegnelse som passer på Jessheim. Er det tettsted, landsbygd eller liten by som er mest beskrivende? Materialet tyder på at det er delte syn på dette og viser at interessen er stor for de endringene i sentrum som allerede har funnet sted, som pågår nå og som er varslet fremover. Det ser ut til at mange ungdommer mener at Jessheim er et stort tettsted og ikke kan kalles by, mens andre mener at Jessheim kan kalles en liten by.

Ungdommene gir også uttrykk for at det eksisterer en del negative forestillinger om Jessheim som er koblet til stedet. Ungdommene opplever at stedets identitet er preget av assosiasjoner til rånere, Diaz, ”porno-Tanya” og ”porn-city”. Mange av dem gir uttrykk for at dette gir stedet et ”harry” image som en del av ungdommene opplever som problematisk. Særlig blir dette tydelig gjennom at ungdommen på Jessheim blir møtt med slike forestillinger fra ungdom fra andre steder. For utenforstående kan stedets identitet lett ”overføres eller smitte” over på den enkelte innbygger. Dette kan uttrykkes i generaliseringer av typen ”Jessheim er Harry, ergo er ungdom fra Jessheim Harry”.

Samtidig fremheves langt mer positive forestillinger av hva Jessheim er og hvordan det er å bo der. En slik positiv erfaring av Jessheim som mange uttrykker er at det er et sted hvor "alle kjenner alle". Man har oversikt og vet hvem de fleste er. Samtidig fremheves det også som positivt at stedets vekst i økende grad medfører muligheter for å være anonym.

Disse tvetydige og motsetningsfylte bildene av Jessheim som sted er antagelig en sterkere realitet for ungdom enn for voksne fordi ungdom i større grad er inne i prosesser der deres individuelle identiteter er under utvikling og utforming. En tiendeklassing uttrykker det slik når han beskriver Jessheim og de ulike bildene av stedet: "Høl, harry og himmel".

Hva skaper stedsidentitet for ungdom på Jessheim?

På direkte spørsmål om hva som skaper stedsidentitet for ungdom på Jessheim er det stort sett det sosiale elementet som trekkes fram. Det ser ut til at det er "menneskene man kjenner som bor der" som er det viktigste for tilhørighetsfølelse og den enkeltes stedsidentitet. Venner og familie trekkes fram. Det samme gjør de sosiale møtestedene for ungdom. En av ungdommene definerer og eksemplifiserer disse stedene som "kulturhuset, Storsenteret, Nordbytjernet og Peppes". Flere mener at Jessheim har et godt ungdomsmiljø med lite konflikter.

En jente i tiendeklasse uttrykker det fine med et sted som ikke er for stort, der man har oversikt og kjenner de fleste:

"Men uansett hvor mye det er å finne på her, så er det én viktig ting som får meg til å føle meg hjemme på Jessheim; befolkningen! Hver eneste ungdom som passerer deg, kjenner du. Og hvis ikke, så er de sikkert fra Kløfta."

Hva er best og verst ved Jessheim?

Det er særlig *tilbudet av butikker og fritidstilbud* som trekkes fram som det mest positive trekket ved Jessheim. Svært mange unge setter stor pris på Jessheim storsenter og det utvalget av butikker og varer de finner der. Mange legger vekt på at de synes det er viktig at de store kjente butikk-kjedene, særlig når det gjelder klær, finnes på Jessheim. Videre er det mange av videregående elevene som setter pris på det de beskriver som et godt tilbud av utesteder.

Fritidstilbudet anses av de fleste som svært godt på Jessheim. Dette gjelder særlig organiserte aktiviteter innenfor idrett og kultur. Videre anser ungdommen det øvrige kulturtilbudet, i første rekke kinotilbudet, som godt. Flere av ungdommene har en klar opplevelse av at det varierte ungdomstilbudet viser at Ullensaker kommune satser på ungdommen. I tillegg trekkes det frem at man har kort vei til alpinanlegg, og at det finnes bowling på stedet.

Et tredje punkt som trekkes frem er at relativt mange ungdommer mener det er et *godt sosialt miljø blant ungdom* på Jessheim. Flere nevner at miljøet er preget av samhold og fellesskap, og i liten grad av sterke skillelinjer og konflikter.

Et arrangement som blir trukket fram som svært positivt av flere ungdommer er de årlige *Jessheimdagene* som arrangeres på sensommeren. Kultur, marked og handel står i sentralt i disse dagene hvor det er et yrende liv i Jessheim sentrum. Arrangement er rettet mot hele befolkningen, og ikke særskilt mot ungdom. Vår undersøkelse tyder likevel på at arrangementet har stor appell også blant ungdommen.

Ungdommene nevner også *Nordbytjernet* som et positivt sted både for å treffe mennesker og drive med ulike aktiviteter, og som et vakkert landskapsområde.

På minussiden trekker ungdommen fram det tidligere omtalte *negative imaget* knyttet til rånere, Diaz og ”porno-Tanya”. Av disse tre assosiasjonene knyttet til stedet er det først og fremst rånerne som spiller en aktiv rolle i ungdommenes hverdagsliv på Jessheim. Mange gir uttrykk for sterk misnøye over det de oppfatter som rånernes dominans i Storgata med trafikk og støy på kveldstid. Samtidig er det også stemmer blant ungdommen som taler rånernes sak og som ser rånekulturen og motorsportmiljøet som en viktig del av Jessheims kultur og identitet.

Det er forøvrig flere som rapporterer om mer bråk i Storgata på kvelds- og nattetid i helgene, og som opplever at kriminaliteten knyttet til dette er økende. Vi vil understreke at dette ikke er knyttet til rånerne. Det handler om økt antall gjester som trekker til sentrum i helgene og om det ungdommen opplever som en viss økning i forekomsten av rus og kriminalitet. Det er særlig blant ungdomsskoleelevene at man gir uttrykk for utrygghet ved å oppholde seg i sentrum sent på kvelds- og nattetid.

Miljøet av rusmisbrukere i området rundt Jernbanestasjonen er et annet forhold som en del unge trekker frem som negativt med Jessheim.

Det er svært få som nevner forekomsten av et eventuelt nynazistmiljø og rasisme som et negativt trekk ved Jessheim og ungdomsmiljøet. Ungdommene i undersøkelsen gir uttrykk for at dette er et helt minimalt, avtagende eller ikke-eksisterende problem.

Videre kommer det frem en del mer politisk orienterte ytringer knyttet til misnøye med at Fremskrittspartiet står sterkt i kommunen og at man har ordfører fra Fremskrittspartiet. Koblet til dette er det også en del som mener at ”Thon og andre kapitalister” får for fritt spillerom i utviklingen av Jessheim sentrum.

Selv om Jessheim storsenter i hovedsak blir trukket fram på den positive siden finnes det også kritiske røster i materialet. En del mener at Storsenteret har et for ensidig utvalg av butikker, og etterlyser flere butikker rettet mot ungdom og alternativer til de store kjedene som oppfattes som kjedelige.

Hvilke typer tilbud for ungdom finnes på Jessheim og hva savnes?

Dette spørsmålet besvares delvis i delkapittel 5.2, men der er det fokus på Jessheim sentrum. Her vil vi ha et litt bredere perspektiv og se på tilbud for ungdom på hele Jessheim tettsted.

Hva finnes? Ungdommen gir uttrykk for at fritidstilbudet er godt. Særlig gjelder det idrettstilbudet – fotball og håndball – samt kulturtilbudet – kino, bibliotek og kulturskole. Videre nevnes ungdomsbasen Calypso og klubben Studio-F. Dessuten nevnes tilbud som kor, korps og det kristne ungdomsmiljøet, samt tilbud som Helsestasjon for ungdom, kjøreskoler, badeland på Gardermoen og bowling. Jessheim storsenter og utestedene er også tilbud av stor betydning.

Hva savnes? Ungdommen ønsker seg et sted å være hvor det ikke koster noe eller er rimelig. Flere nevner også at et slikt ikke-kommersielt sted helst bør være et selvstyrt ungdomshus for aldersgruppen 16 år og oppover. De mener også at det er et behov for steder for ungdom på kveldstid i helgene. Videre nevnes nattbuss og tog som går senere på kveldene, samt flere utesteder og et større og bedre motorsportmiljø. Andre ønsker er oppussing av Jessheimhallen og muligheter for at den kan brukes til større konserter.

Hvordan skal Jessheim være om 10 år?

De fleste er opptatt av at Jessheim skal vokse og bli mer urbant med flere tilbud. Samtidig legger de fleste vekt på at man må ta vare på kvalitetene ved tettstedet slik at det ikke vokser seg for stort. Særlig ungdomsskoleelevene er opptatt av at man må beholde småbypreget, sjarmen og den sosiale oversikten. Ungdommen ønsker at Jessheim får bystatus, at man bevarer det "grønne" og lager bypark. Videre ønsker flertallet bilfri gågate, at kulturhuset bevares og utvides, samt at de fine bygningene bevares samtidig som sentrum fortettes med nye bygninger. Ungdommene er dessuten opptatt av at Jessheim må bli et sted med gode tilbud for alle aldersgrupper og et sted som har rom for kulturelt mangfold.

Ungdommene ble også spurt om de opplever at Jessheim forskjellig fra de andre tettstedene på øvre Romerike og i tilfelle hvorfor? De mener klart at Jessheim skiller seg ut fra de andre tettstedene på øvre Romerike. Jessheim er det største stedet med best tilbud og flest muligheter, blant annet ved at de har videregående skole.

5.6 Romerike folkehøgskole

For å få synspunkter fra ungdom som har et "utenfra blick" på Jessheim gjennomførte vi et gruppeintervju med avgangstudenter ved Romerike folkehøgskole våren 2004.

Romerike folkehøgskole har elever i alderen 19-23 år fra hele landet. Med på samtalen var åtte elever som i hovedsak kom fra Østlandet og Sørlandet, og oppga en blanding av stor- og småbybakgrunn som sin referanse til å vurdere Jessheim. I tillegg var en lærer og to representanter fra prosjektet tilstede. Studentgruppen har fått et innblikk i stedet ved egen bruk og ved å ha vært ledere for 80-100 barn og unge i alderen 6-17 år på kulturskolen på Nordby. Studentene benytter også kulturhuset til egne forestillinger.

Studentene gav et godt ungdommelig "utenfra-blick" på stedet. De lever et relativt isolert liv på skoleområdet, men benytter sentrum omlag 2-3 ganger pr uke til uteliv, handel og kultur. De benytter Jessheim som sitt felles sosiale utested i helgene. I løpet av en vanlig uke er de iblant innom Rimi for å handle småting, mens noen få drar til senteret og "shopper". Ellers benytter de posthus, bank, videoutleie, vinmonopolet og treningssenteret Spenst ved Rimi. Gardermoenområdet brukes kun i tilknytning til flyreiser, og tilbudene der benyttes ikke til andre formål.

De oppgir at de i liten grad har blitt kjent med lokal ungdom utover dem de har jobbet med i teatergruppene. Fellestrekket fra år til år for kullene av folkehøgskolestudenter som kun tilbringer ett år på Jessheim ser imidlertid ut til å være at studentene stort sett går ut felles i større gjenger, og at de i liten grad kommer i kontakt med lokal ungdom.

Romerike Folkehøgskole ved Nordbytjernet

Studentene fremstår som ressurssterk ungdom med en klar tendens til å se på Jessheim som et ”Harrysted med rånere”. Samtidig har dette inntrykket blitt nyansert i løpet av året på folkehøgskolen, og de fleste har gradvis fått et mer positivt inntrykk. Studentene understreker at det negative med rånekulturen handler om image. Ingen av dem har opplevd rånerne som truende eller plagsomme.

Etter nesten et år på stedet gir de fleste uttrykk for at de nå synes Jessheim er et ganske ålreit sted. Noen velger å kalle det en liten by, mens de fleste vil kalle det et tettsted. Ingen av studentene har vurdert å bli boende på Jessheim etter at de er ferdige på folkehøgskolen.

De synes bussen er for dyr og etterlyser studentrabatt. De fleste går eller sykler til sentrum (2 km, tar ca 20 min), eller de tar felles maxitaxi eller sitter på med noen som har bil. Jessheim oppleves som et trygt sted. Verken gutter eller jenter synes det er skummelt å gå alene hjem fra sentrum om natta.

Studentene fremhever at Jessheim har relativt gode tilbud i form av kino, kulturhus og utesteder. De mener imidlertid at kulturhuset har et klart forbedringspotensial når det gjelder å slippe til den lokale kulturen og amatørgrupper. Studentene savner mer byliv i sentrum med flere mennesker og mer aktivitet i gatene og byrommene. Videre savner de flere butikker, kafeer og mer aktivitet utenfor Jessheim storsenter. Studentene setter på den ene siden stor pris på det brede tilbudet som Storsenteret representerer for stedet. Samtidig ønsker de seg flere klesbutikker med ungdomsutvalg og en bedre musikkforretning. Studentene er dessuten kritiske til at Storsenteret tar en så stor og dominerende plass i sentrum – og synes kjøpesentra av denne typen er upersonlige og uten atmosfære, og i for liten grad henvender seg ut mot gatene omkring. De ønsker at flere butikker på Storsenteret også kan henvende seg ut av senteret, og at det blir flere butikker utenfor senteret. Studentene er betydelig mer kritiske til Storsenteret enn ungdommen på Jessheim. Det er imidlertid viktig å understreke at studentene er noen år eldre enn den lokale Jessheimungdommen som deltar i undersøkelsen.

Folkehøgskolestudentene savner flere møteplasser i sentrum som er ikke-kommersielle – steder hvor man kan slå seg ned og treffe venner. De tenker da særlig på flere benker, parker og steder å møtes utendørs i sentrum. De vil ha flere hyggelige steder; parker med sitteplasser, muligheter for ballspill, basket, skating og plener til å slappe av på. Jessheim bør pyntes opp med blomster og hyggelige rom. Storgata bør bli gågate med flere hyggelige kafeer. Studentene ønsker seg færre gatekjøkken og flere kafeer. Videre tror de det er viktig med en fritidsklubb i sentrum med lavterskeltilbud, der ungdom sjøl må involveres og forme tilbudet – en større klubb der alle ”miljøene” kan finne seg til rette. Videre bør det satses mer på skating og grafitti.

De er også opptatt av betydningen av de eldre og ”koselige” bygningene som finnes (f.eks. Herredshuset og togstasjonen) og mener at disse er viktige å ta vare på. De ønsker seg flere ”bygg med sjel”. Flere nevner at Posthuset og tunet der er fint, og mener at dette kanskje kan utvikles i retning av Herredshuset.

Studentene ønsker seg et mer urbant sentrumsområde, med gode uterom for byliv til variert ikke-kommersiell bruk.

5.7 Oppsummering

Oppsummert fremstår Jessheim-ungdommen som ungdom med en *aktiv* og meningsfylt fritid. Idrett er den dominerende fritidsaktiviteten, dernest følger en rekke ulike kulturaktiviteter. Ungdommen benytter hyppig tilbud og møtesteder i Jessheim sentrum. De viktigste grunnene til å oppholde seg i sentrum er shopping, å gå på kafé, kino, konserter, bibliotek, treffe venner og ”henge rundt”. Jessheim storsenter, Storgata og Kulturhuset er de viktigste møtestedene. Ungdom tiltrekkes med andre ord først og fremst av sentrumsområdet i kraft av å være *konsumenter, kulturinteresserte og sosiale*.

Ungdommens ønsker om endringer i sentrum viser at de er engasjert og har et grunnleggende positivt syn på Jessheim sentrum. Særlig stiller de seg positive til Storsenteret, Storgata og Kulturhuset, men også her ønsker de endringer. Ungdommens ønsker handler primært om møtesteder. De ønsker å forbedre de eksisterende byrommene, både uten- og innendørs, og de ønsker nye typer møtesteder i sentrum, særlig et ikke-kommersielt tilbud til ungdom i form av en ungdomskafé eller ungdomshus. Sentrumsområdene fremstår ellers som relativt trygge for de fleste ungdommene. Utrykgheten er i første rekke knyttet til Stasjonsområdet, og en del ungdomsskoleelever kan oppleve Storgata som utrygg på sen kvelds- og nattestid i helgene.

Møtesteder for ungdom utenfor sentrum er i stor grad knyttet til de organiserte aktivitetene som foregår på idrettsanleggene. Av de mer uformelle møtestedene utenfor sentrum er Nordbytjernet i en særstilling som aktivitets- og møtested for ungdom.

Om lag halvparten av ungdommene oppgir at de ofte henholdsvis *går, sykler, blir kjørt* eller tar *buss/tog* for å komme seg til skole, sentrum og fritidsaktiviteter. Det er relativt mange som ikke er fornøyd med det *offentlig transporttilbudet*. Mange mener at det er for sjeldne avganger med tog og buss, og en god del mener billettprisene er for høye og at informasjonen ved buss- og jernbanestasjonen bør forbedres. Ungdommene peker ut en rekke *trafikkfarlige steder*. De fleste stedene og strekningene som trekkes frem er knyttet til manglende fortau og

fotgjengerfelt, manglende gang-/sykkelvei, manglende gatebelysning, biler som har for høy hastighet, samt manglende sikt og oversiktighet.

Undersøkelsen fanger opp diskursen om Jessheim som sted gjennom ungdommens refleksjoner rundt – visjoner for framtida, deres stedsidentitet og hvordan de beskriver hjemstedet sitt for folk som ikke kjenner det fra før. En slik sentral diskurs omhandler hvorvidt Jessheim er et tettsted eller en liten by, og hva Jessheim er i ferd med å utvikle seg til. Det er ulike syn på hva Jessheim bør defineres som i dag. Når det gjelder framtida uttrykker de fleste at de ønsker at Jessheim skal vokse og bli mer urbant med flere tilbud. Samtidig legger mange vekt på at det er viktig å ta vare på kvaliteter som småbypreg, sjarm og sosial oversikt som de mener karakteriserer stedet i dag.

Det brede tilbudet av butikker og fritidstilbud, samt det gode sosiale miljøet blant ungdom trekkes fram som det mest positive ved Jessheim. Vår undersøkelse viser at ungdom på Jessheim hovedsakelig har et positivt syn på stedet og at de fleste føler seg nært knyttet til hjemstedet sitt. Det synes også klart at det eksisterer en del negative forestillinger om Jessheim som sted, og det synes som at disse ”bildene” er en sterkere realitet for ungdom enn for voksne.

En gruppe studenter ved Romerike folkehøgskole gir et bidrag til ”et ungdommelige utenfra blikket” på stedet. Bildet studentene tegner er i stor grad sammenfallende med de lokale ungdommenes syn på Jessheim. Studentene fremhever at Jessheim har relativt gode tilbud i form av kino, kulturhus og utesteder. De mener at kulturhuset har et klart forbedringspotensial når det gjelder å slippe til lokal kultur. Studentene savner mer byliv i sentrum med flere mennesker og mer aktivitet i gatene og byrommene. De ønsker seg et mer urbant sentrumsområde, med gode uterom for byliv til variert ikke-kommersiell bruk i form av torg og bypark. I forhold til den lokale ungdommen er de noe mer skeptiske til Storsenterets dominerende stilling og dets innadvendte forhold til resten av sentrum. Studentene er opptatt av betydningen av de eldre og ”koselige” bygningene som finnes (f.eks. Herredshuset og togstasjonen) og mener at disse er viktige å ta vare på. De ønsker seg flere ”bygg med sjel”.

I kapittel 7 tar vi eksplisitt opp de funnene som kan håndteres innenfor fysisk planlegging og som dermed er direkte relevante som innspill til det pågående arbeidet med kommundelplanen (Byplan for Jessheim). I kapittel 8 gjør vi en mer inngående drøfting av enkelte funn fra kapittel 5 og 6.

Herredshuset på Jessheim

Kapittel 6: Voksenblikk på Jessheim som sted for ungdom

6.1 Innledning

Vi så det som sentralt å innhente informasjon og vurderinger om ungdomsmiljøet fra aktører som arbeider direkte med ungdom eller med ungdomsrelatert arbeid. Videre var det viktig å intervjuer aktører som er sentrale for sentrumsutviklingen og som har kjennskap til ungdommens møtesteder og bruk av Jessheim sentrum.

Gjennom intervjuene ønsket vi for det første å få fram informantenes kjennskap til ungdoms bruk, behov og ønsker knyttet til Jessheim sentrum, og hvordan voksenpersonene fortolker ungdommens erfaringer. De representerer altså ungdommens virkelighet gjennom ”voksenblikket”. For det andre ønsket vi en faglig vurdering av de ulike temaene som inngår i undersøkelsen, og deres syn på hvilke endringer de ser behov for. Hva mener man som fagperson eller ut fra sin stilling at ungdommen har behov for, hva fungerer godt i dag, hva savnes og hva ville gjøre Jessheim til et bedre sted for ungdom. Se forøvrig intervjuguide i vedlegg 3 og metodisk redegjørelse i kapittel 3.4.

Aktører fra fem ulike enheter ble intervjuet, hvorav 3 er kommunale aktører. De kommunale enhetene er: barne- og ungdomstjenesten (BUT), kulturenheten, grønt, idrett og veg (GIV), politiet på Ullensaker samt senterledelsen for Jessheim storsenter. (Se kapittel 3.4 for en mer detaljert fremstilling).

6.2 Ungdomsmiljø og fritidstilbud på Jessheim

Blant informantene er det enighet om at ungdomsmiljøet på Jessheim generelt er godt og at det ikke er preget av store eller uoverkommelige problemer. Årsakene til dette er sammensatte. En viktig forklaring ifølge samtlige informanter er at Jessheim har et godt og variert tilbud av organiserte ungdomsaktiviteter. De fleste er enige om at fritidstilbudene er svært gode både innenfor idrett og kultur, og at de fleste unge benytter disse tilbudene. I tillegg finnes det skatere, rånere og noen ungdommer som i mindre grad deltar i organiserte aktiviteter på fritida. Jessheim har et godt ungdomsmiljø med lite bråk, og det finnes ikke noe gjennomgående problem med ungdom i Jessheim. Det uttrykkes at ungdomsmiljøet kanskje var tøffere før enn det er nå, men samtidig kan dette ha sammenheng med at eventuelle problemer er mer skjult i dag. Det fremheves at det er relativt begrensede problemer knyttet til dem som ikke benytter seg av de gode tilbudene, samt dem som faller utenfor.

Fritidstilbud – kultur og idrett

Fritidstilbudet for ungdom er gjennomgående godt og variert på Jessheim (Kulturenheten i Ullensaker kommune). Selv om det er visse forbedringspotensial har ungdom et godt kulturtilbud i kommunen. Et betydelig antall unge benytter kulturhusets tilbud som omfatter kino, kulturskole og bibliotek. Det uttrykkes ønske om større kapasitet på kulturhuset og dets tilbud, og lavere økonomisk terskel for potensielle brukere. Kommunen har omlag 200 ulike lag og foreninger. Det rapporteres om uønsket atferd fra ungdom i og ved kulturhuset i form av tilfeller av salg og kjøp av narkotika. Det er uklart hvor stort omfang dette har, men er

uansett et problem man tar på alvor og samarbeider med politiet om (Kulturenheten i Ullensaker kommune).

Ifølge representantene for *Grønt, idrett og veg (GIV)* er det et godt og variert tilbud av idretter for ungdom på Ullensaker. Dessuten arbeider Idrettsrådet aktivt med å forsøke å hindre frafall fra den organiserte idretten. Satsningen innebærer blant annet en fadderordning og større fokus på uorganiserte idrettsaktiviteter.

Utfordringer knyttet til deler av ungdomsmiljøet

Selv om ungdom på Jessheim har det generelt veldig bra, med gode tilbud og gode oppvekstvilkår kan det spores en viss tendens til sterkere skiller mellom den store majoriteten som klarer seg bra, og de få som faller utenfor. Bekymringer for ungdomsmiljøet er primært knyttet til en utvikling mot mer privatiserte fester hvor det i økende grad foregår skjult rusbruk som for enkelte utvikler seg til et rusmisbruk. Samtidig legges det ikke skjul på at Jessheim også har en mer synlig og reell rusproblematikk (Barne- og ungdomstjenesten (BUT)).

Politiet på Jessheim beskriver ungdomsmiljøet generelt som godt, og oppfatter ikke at man står overfor betydelige ungdomsproblemer. De satser bevisst på aldersgruppen under 18 år. Det som finnes av ungdomskriminalitet er primært knyttet til rus. Politiet opplever økende rusmisbruk blant ungdom som det største problemet i ungdomsmiljøet. "Vanlig ungdom" flørter i sterkere grad med rus i dag enn tidligere. Politiet mener man står overfor mørketall her, og opplever at mye, og mer rusmisbruk enn før, foregår i det skjulte, i den private sfære. Knyttet til dette frykter man økende voldsproblemer.

På tross av enkelte tilfeller av bråk og uro nattetid i helgene i sentrum vurderer ikke politiet at det er noen spesielle geografiske steder hvor et "farlig" ungdomsmiljø samler seg, eller at det finnes noen reelt utrygge steder i Jessheim sentrum. Politiet får ikke inn meldinger som tyder på at frykt eller utrygghet for å bli utsatt for noe kriminelt er utbredt blant ungdom. Politiet mener at det ikke er ungdom involvert i rusmiljøet ved Jernbanestasjonen, og "smittefare" overfor ungdom oppleves ikke som truende. Likefullt utgjør området en fare ved at det kan være en rekrutteringsbase for ungdom. Det etablerte rusmiljøet holdes derfor under oppsikt av politiet og av utadrettede virksomheter i kommunen.

En annen utfordring er knyttet til at det innimellom oppstår konstellasjoner av mindre grupper med problembelastet ungdom, men det er ikke ofte og de er ikke mange. Dette er, i følge politiet, i hovedsak to mindre grupperinger hvor det ene er knyttet til innvandrerfiendtlige meninger generelt, mens det andre er et mer ekstremt nynazistisk miljø som har et svært lite, og minkende, omfang.

Videre ser Barne- og ungdomstjenesten (BUT) det som en utfordring at Jessheim har mange tilflyttede familier. Dermed er det en økende andel av befolkningen – deriblant barn og unge - som har en svakere tilhørighet til stedet og et begrenset sosialt nettverk. Videre er det en klar økning av eldre ungdom som etablerer seg på Jessheim. Mange av disse har sitt arbeid i servicenæringene knyttet til flyplassen på Gardermoen.

Representantene fra BUT uttrykker litt varierende syn på hvor godt grep BUT og andre deler av det kommunale tjeneste- og hjelpetilbudet har på ungdom som sliter og faller utenfor. Mens to av informantene mener at de ulike tjenestene har et godt grep om denne gruppen, uttrykker én av dem en større bekymring for at det som betegnes som en reduksjon i det

utadrettede oppsøkende arbeidet bidrar til at man mister oversikten og svekker muligheten til å hjelpe de aller vanskeligst stilte ungdommene. Informantene fra BUT uttrykker enighet om at man har gode samarbeidsforhold mellom BUT og ulike andre ungdomsaktører.

6.3 Ungdom og Jessheim sentrum

Det positive synet på ungdomsmiljøet gjelder også ungdoms forhold til Jessheim sentrum. Informantene er samstemte når de uttrykker at det er lite problemer knyttet til ungdommens bruk av sentrum og møtestedene der. Det betyr imidlertid ikke at man ikke ser behov for ulike endringer i sentrum, endringer som dels er begrunnet i ungdommens behov og som samtidig er i tråd med de ønsker og behov den øvrige befolkningen har for stedsutviklingen.

I det følgende vil vi presentere de sentrale møtestedene for ungdom i sentrum slik informantene vurderer dem.

6.3.1 Sentrale byrom på Jessheim

Storgata og Torget

Det er enighet om at Storgata er den viktigste gata i Jessheim sentrum. Storgata har en lang historie som byens hovedgata og selv om et betydelig antall eldre bygninger er borte har den en rekke bevaringsverdige tregårder som er intakte og i bruk. Som hovedgate og et sentralt offentlig byrom fungerer den som møtested for alle aldersgrupper, deriblant ungdom. Den er fortsatt viktig som handlegate selv om mange av virksomhetene nå er lokalisert inne på Storsenteret som løper parallelt med Storgata. Den nordvestre delen av Storgata er kjerneområdet for serveringssteder på Jessheim og flere av stedene her har uteservering i sommerhalvåret. Flere av informantene nevner at fremveksten av serverings- og utesteder er positivt som et tilbud til de eldre ungdommene og bidrar til å gjøre Jessheim til et attraktivt bosted for denne gruppen.

Knyttet til Storgata ligger Torget som er en del av Torggata som går tvers igjennom Jessheim storsenter og som forbinder Rådhuset, Kulturhuset og Furusethgata med Storgata. Sammen med Storgata fungerer Torget som Jessheims viktigste offentlige byrom. Torget har uteservering, torghandel og en utendørs amfiscene som benyttes til konserter og ulike arrangement. Jessheim storsenter står bak mange aktiviteter, kulturinnslag og "events" inne på Storsenteret og utendørs på Torget. I sommerhalvåret arrangerer de blant annet konserter og skatedag. Disse aktivitetene avsluttes med de årlige Jessheimdagene i august. Flere av informantene trekker fram Jessheimdagene og den øvrige aktiviteten her som svært positiv for Jessheim sentrum. De understreker betydningen av at lokal ungdom opptrer her, og at det også finner sted arrangement og konserter rettet mot ungdom. De fleste informantene ser behov for flere slike aktiviteter og arrangement som trekker folk til sentrum og skaper liv og røre. De ser behov for at både Storgata og Torget kan utvides og videreutvikles slik at det i enda sterkere grad blir et sted man kan oppholde seg.

Storgata som gågate?

I den forbindelse kommer det klart fram at de fleste informantene ønsker at Storgata blir gågate. Av informantene er det, som vi straks kommer tilbake til, kun ledelsen ved Jessheim storsenter som er imot dette. Argumentene for å gjøre Storgata til gågate handler om å ha et bilfritt område fritt for eksos og støy, trafiksikkerhet, et område hvor de gående får bedre

betingelser og et område som i større grad kan romme ulike aktiviteter og fungere som et møtested. Et annet argument for gågate er at mange opplever at ”rånernes” bilbruk ikke hører hjemme i Storgata. Vi kommer tilbake til dette. De fleste mener sentrum vil bli triveligere og tilføre liv og aktivitet til sentrum og Storgata. Forutsetningene for dette er at den videre sentrumsutviklingen bygger opp under Storgata som hovedgate og at det stimuleres til etablering av virksomheter der og tilrettelegges for parkering tett opptil.

Argumentene mot å gjøre Storgata til gågate kommer, i denne undersøkelsen, fra ledelsen ved Jessheim storsenter. De er imot å gjøre om Storgata til gågate fordi a) det ikke er nok tilbud på hver side av gata. Butikkene og ”trekkplastrene” ligger ikke tett nok. Dernest mangler det b) ”anker” i hver ende av gata som gir folk en grunn til å gå igjennom. For det tredje har Storsenteret allerede etablert c) en innendørs gågate parallelt med storgata. Totalt sett mener de dette vil bety et dødt sentrum med lite folkeliv, og ”døden” for dem som driver handel i Storgata. Å ha Storgata åpen for biltrafikk er ikke primært viktig av hensyn til behovet for parkering da det uansett ikke er tilstrekkelig med parkeringsplasser der. Det er primært parkeringsplassene i Furusethgata som benyttes av besøkende til Storsenteret. Det er imidlertid viktig å ha Storgata åpen for ferdsel slik at man skal kunne kjøre igjennom, slippe av, hente, samt nødvendig varelevering.

Storsenteret ser mer positivt på en sterkere trafikkstyring i Storgata gjennom a) enveiskjøring i deler av eller hele gata, eller b) stenge halvparten av Storgata for biltrafikk på lørdager i sommermånedene kombinert med at man setter ut flere benker og har gatemarked. Ledelsen ved Storsenteret ser imidlertid negativt på å stenge Storgata deler av døgnet på hverdager og eventuelt i helger. Ved kveldsstengning er man redd det blir mer folketomt og ”dødt” enn det allerede er i dag.

Ledelsen ved Jessheim storsenter er i denne sammenhengen, som argumentasjonen viser, primært representanter for næringsinteressene i sentrum. Det er imidlertid også andre motiver og argumenter som kommer fram. Blant annet forsvarer de ”rånernes” rett til å oppholde seg på en sentral plass i sentrum.

Rånernes plass i Storgata

Som vi presenterte og drøftet i kapittel 5 er Storgata en viktig arena for ”rånerne” og deres bilkultur. De fleste informantene mener ikke at rånerne utgjør et stort problem med sin tilstedeværelse i Storgata, og understreker at de verken oppleves som truende overfor andre eller gjør noe ulovlig. De fleste av informantene som mener at rånerne bør bort fra Storgata er opptatt av støy og eksos fra bilene, samt en følelse av at de okkuperer et sosialt fellesrom. En av informantene sier det slik: *”Sentrum skal være et sted for alle og må ikke okkuperes av én gruppe. Rånerne bør heller tilbys andre arenaer ”å trimme” bilene sine på.”* Det er også flere informanter som nevner at rånerne bør tilbys et annet sted i sentrum hvis Storgata stenges for biltrafikk.

En annen informant mener at det har skjedd en stor forandring i Jessheim når det gjelder bilbruken. Bilkulturen, som består av rånere og andre, har alltid eksistert på Jessheim, men da Ullensaker kommune og Vegvesenet gjorde om Storgata til miljøgate endret forutsetningene seg. Det er nå blitt umulig å parkere bilene ved siden av hverandre og å stå og snakke. I stedet tvinges man til å parkere etter hverandre, og parkeringsplassene er blitt betydelig færre. Det at Storgata ble omgjort til miljøgate har ført til bråk fordi det har ført til at noen parkerer ulovlig på fortauet. Ifølge vår informant har dette gjort at Jessheim fått et ”dårligere” bilmiljø. Protester mot denne kulturen i gågata har ført til at man tar igjen med såkalt ”burning” og noe

mer bråk. Representantene fra GIV opplyser i den forbindelse om at det har forekommet en del hærverk fra ”rånere” i Storgata blant annet knyttet til flytting av granittblokker som skal hindre kjøring på fortauene. Informanten fra Storsenteret understreker samtidig at vedkommende ikke ser på dette som et stort problem. Poenget er å illustrere hvordan man gjennom omgjøring til miljøgate ikke tok hensyn til denne gruppen. Informanten mener at man ikke var villig til å legge til rette for at denne kulturen skulle få fortsette å oppholde seg i Storgata. Uten å ta stilling i denne saken ville vi likevel ta den med for å illustrerer hvilken makt offentlige reguleringsmyndigheter og planleggere har, og vise at fysiske inngrep kan få store konsekvenser for sentrumsutviklingen.

Jessheim som regionsenter – uteliv i helgene

Et siste punkt knyttet til Storgata handler om den nordvestre delen som er blitt utelivets kjerneområde på Øvre Romerike. Jessheim som regionsenter – med serveringssteder, Storsenteret og kulturhuset - trekker til seg mange mennesker i alle aldersgrupper i helgene. Særlig er det en overvekt av ungdom og unge voksne. Både ungdommen selv og flere av informantene uttrykker at det forekommer en del uro og bråk i Storgata som følge av dette, særlig rundt stengetid natt til lørdag og søndag. Uten at dette blir sett på som et stort problem blir det fra flere hold påpekt et økende behov for synlig politi i gatene på disse tidspunktene. Politiet bekrefter også at dette er noe de prioriterer.

Jessheim storsenter

Som undersøkelsen blant ungdom viste er Jessheim storsenter et svært populært oppholdssted for ungdom. Dette bekreftes også fra informantene. Ledelsen ved Jessheim storsenter bekrefter også at ungdom tilbringer mye tid på Storsenteret, særlig på ettermiddagene og i ”store fri” midt på dagen. Senterledelsen understreker at de i liten grad opplever at ungdommen er et problem og signaliserer en positiv holdning til ungdommens bruk av senteret. Som et kommersielt kjøpesenter er de dessuten selvsagt opptatt av ungdom som kundegruppe. Selv om senterledelsen har et svært positivt inntrykk av ungdommen legger de ikke skjul på at det også er en del uheldige episoder. Dette er knyttet til tagging på toalettene og noen få unge som har en oppførsel som gjør at vekterne må gripe inn. De understreker at dette er høyst håndterlige problemer. Nasking og tyveri forekommer ikke oftere blant ungdom enn blant andre grupper. Ellers nevner man at det er relativt lite problemer knyttet til at ungdom oppholder seg over lenger tid på senteret. Sitter man for lenge på en kafé uten å handle blir ungdommen bedt om å fjerne seg. Det finnes ellers ingen soner på senteret der det er tilrettelagt for opphold uten at man handler. Senterledelsen stiller seg avventende til å ha slike eventuelle ”ikke-kommersielle” steder inne på senteret, og sier at de må tenke og drøfte det nærmere i sammenheng med neste byggetrinn. En internettkafé er pr. desember 2004 under planlegging i det eksisterende senteret.

Senterledelsen stiller seg forøvrig undrende til at ungdommen får lov til å forlate skoleområdet i ”store fri”, at det ikke selges mat på skolene og at ungdommen dermed kommer til senteret og spiser usunn mat der. Senterledelsen gir uttrykk for at det ”kan bli litt mye ungdom” akkurat i disse tre kvarterene midt på dagen.

Fra BUT rapporteres det dels at en del ungdom stadig opplever en kollektiv utestengelse fra Jessheim storsenter fordi de blir sett på som gjenger når de opptrer flere sammen. Samtidig rapporter utekontakten om relativt lavt konfliktnivå mellom ”problemungdom” og vektere på Storsenteret.

Kjøpesentra er en form for halvoffentlig rom, som samtidig er privateid, der ungdom kjemper om plassen med ”voksne” kunder, og der et strengere sett med regler gjelder enn i det helt offentlige rommet. Dessuten er det tydeligere hvem som har makten til å definere hva slags atferd som tolereres. Sammen med sterkere overvåkning og lavere terskel for å sette i verk sanksjoner kan kjøpesentre bli arenaer hvor konflikter skjerpes. Ut fra vårt samlede inntrykk ser det imidlertid ut til at konfliktnivået er relativt lavt mellom ungdom og ansatte og vektere ved Jessheim storsenter.

Kulturhuset

Informantene er enige om at ungdom oppholder seg mye på kulturhuset på ettermiddag og kveldstid (se kapittel 4.4 og 4.5 for nærmere presentasjon av Kulturhuset). Dette er knyttet til kino, kulturskole og bibliotek, men også som et sted man ”henger”. Kulturhuset er et sted hvor mange aldersgrupper møtes og i likhet med Storsenteret et sted med sterk sosial kontroll.

Det er videre enighet om at kulturhuset utgjør et godt og viktig tilbud for ungdom. Samtidig har det et klart forbedringspotensial. Både ifølge kulturenheten selv og andre informanter er kapasiteten sprengt. Sammen med høye leiepriser gjør dette at den lokale kulturen i liten grad slipper til, og at funksjonen som ”øvingslokale” for andre enn kulturskolen blir for begrenset. Fra kulturenheten og andre hold gis det uttrykk for et behov og ønske om arealutvidelse av kulturhuset, samt et ønske om en utendørs amfiscene i atriet mellom Rådhuset og Kulturhuset.

Rådhusplassen og Furusethgata

Det er også flere som påpeker at Furusethgata og Rådhusplassen har behov for en kraftig oppgradering. Furusethgata fungerer i dag som en ”bakgate” med få tilbud utenom parkering. Dette er også i stor grad et resultat av at Jessheim storsenter i svært liten grad henvender seg mot Furusethgata. Rådhuset og Kulturhuset henvender seg mot gateløpet med Rådhusplassen. Flere mener at dette torget bør styrkes og tilføres mer aktivitet som boder, utendørs forestillinger og skating. Samtidig bør resten av denne siden av Furusethgata tilføres flere funksjoner. Flere mener at det er flott at ungdommen skater på Rådhusplassen, og at materialbruken bør tilpasses slik bruk. I tillegg ønsker de å tilby et skikkelig skateanlegg med ramper og tilpasset utforming.

6.3.2 Ønsker for Jessheim sentrum

Flere gode utendørs byrom

De fleste informantene framhever at Jessheim trenger flere utendørs møtesteder i sentrum. Dette gjelder i første rekke en bypark, men også torg. Dessuten er det et generelt ønske om mer grønt i sentrum og flere benker og små plasser hvor man kan møtes og sitte ned.

Den ideelle byparken blir beskrevet som et grønt sted å oppholde seg og med rom for aktiviteter for alle aldersgrupper. Den trenger ikke være så veldig stor, men må være godt opparbeidet og godt utnyttet. Det er viktig at den har en svært sentral beliggenhet og at den er til for å brukes og ikke kun til pynt. Flere er også opptatt av hvor viktig det er å sette av arealer til en bypark og andre grøntområder i den prosessen som ligger foran med omforming fra tettsted til liten by. Utbygging og fortetting vil etter manges syn gjøre det nødvendig å ha noen mindre grønne lunger i sentrum når dette vokser sammen med områdene rundt til et mer sammenhengende tettbebygde område.

Ikke-kommersielle møtesteder for ungdom

Utenom de organiserte fritidsaktivitetene for ungdom innenfor idrett og kultur er det i dag én ungdomsklubb på Jessheim. Klubben heter Calypso, drives av Ullensaker kommune ved BUT og omtales som en "tiltaksbase" med flere typer funksjoner rettet mot barn, ungdom og familier (se også kapittel 4.5). Blant befolkningen på Jessheim ser det ut til at det er fritidsklubb delen av virksomheten som er best kjent. Flere av informantene trekker frem Calypso som et godt og veldrevet tiltak for ungdom.

Det er imidlertid flere som uttrykker at de ser behov for et annet type tilbud i tillegg til Calypso. Dette begrunnes på flere måter. På den ene siden har det sin rot i et inntrykk av at det er en relativt begrenset del av ungdommene som benytter Calypso i dag, og på den andre siden er det basert på en oppfatning av at de som benytter Calypso i dag ikke er de ungdommene som har størst behov for et slikt tilbud. Videre er det noen som begrunner det med behov for andre åpningstider og annen lokalisering. Noen fremhever også at det ser ut til at "nedleggelsesspøkelset" konstant truer Calypso og at det medfører at det er vanskelig å drive på en god måte. Det er imidlertid også noen som mener at man av økonomiske grunner må prioritere ett velfungerende sted og satse skikkelig på dette ene tilbudet i stedet for å spre seg på mer enn man kan make å følge opp. Ut fra et slikt syn vil det være naturlig å videreutvikle Calypso.

Uansett begrunnelser er det flere som tar til orde for å opprette et alternativt lavterskel møtested for ungdom på Jessheim. Disse forslagene kan deles inn i tre ulike modeller:

1. *Kafé / møtested i sentrum.* Et tilbud i sentrum som er åpent for ungdom på kveldstid i helgene. Et slikt sted kan ha form som en kafé, eventuelt internett kafé. Stedet har i liten grad behov for organiserte aktiviteter, men kan mer fungere som et rusfritt møtested for ungdom i sentrum. Dette er et sted hvor man ønsker hele bredden av ungdomsmiljøet velkommen. Stedet kan være drevet av kommunen, gjerne i samarbeid med andre aktører. Flere understreker hvor viktig det er at man har en svært strikt politikk i forhold til å slå ned på bruk av rusmidler på et slikt sted.
2. *Lavterskel tilbud for de vanskeligst stilte i sentrum.* Dette er tenkt som en base for utekontakten og de vanskeligst stilte ungdommene. Et sted hvor denne gruppen kan oppholde seg, få en matbit og en prat. Stedet trenger ikke være stort arealmessig, men må ligge midt i sentrum. Det må selvsagt være forbudt å ruse seg på et slikt sted, men man må kunne ta inn ungdom som har ruset seg.
3. *Selvstyrt ungdomshus.* Denne modellen har som grunnidé at ungdommen selv skal styre huset. Stedet kan ha en rekke organiserte aktiviteter, men også viktig at det fungerer som et møtested / kafé med lav terskel. Rus må være forbudt og dette må håndheves svært strengt. Beliggenhet er ikke så avgjørende, men bør ligge innenfor grensene av tettstedet Jessheim. Antagelig lurt at det ligger i et område hvor det er mulig med viss sosial kontroll utenfra.

Knyttet til modell 1 bør det tillegges at det pr. desember 2004 i følge ledelsen ved Jessheim storsenter foreligger planer om en kommersielt drevet internettkafé i tilknytning til Storsenteret.

Andre tilbud for ungdom

Det kom også fram flere ønsker om tilbud for ungdom. Disse presenteres kort under:

Skateanlegg

- Enighet om behov for skateanlegg. Ulike syn på lokalisering. Forslag: nord for Rådhuset og ved Calypso. Flere mener det må lokaliseres et sted der en viss sosial kontroll er mulig.

Vegg for lovlig grafitti og tagging

- Ulike syn på lokalisering og behov

Økt kapasitet av idrettshaller

- Behov for ny idrettshall med flerbruksmuligheter
- Oppgradering av Jessheimhallen
- Behov for et idrettens hus - møtested

Oppgradering av skolegårder

- GIV påpeker behovet for å oppgradere skolegårdene. Dette er en viktig arena for barn og unge også utenfor skoletid.

Framkommelighet for myke trafikanter

- Behov for å bedre framkommelighet for myke trafikanter
- Sykkelby – Ullensaker kommune har planer om å få status som sykkelby, ruste opp gang- og sykkelveiene

Flere møtesteder / sosiale arenaer / velhus for alle aldersgrupper

- Mange påpeker behovet for et velhus / lokaler (som tidligere Folkets hus) for ulike arrangement (fester osv). Dette ville være bra for alle aldersgrupper. Viktig at det ikke ligger for langt unna sentrum.
- Behov for et konsertlokale for konserter som ikke passer i kulturhusets saler – mer intimt og bedre tilpasset pop/rockekonserter (noe i likhet med f.eks. Rockefeller i Oslo etc). Jessheim storsenter ønsket seg egentlig en slik scene i kjelleren ved Storsenteret der de nå leier ut til Ullensaker kommune/ Ullensaker kunstforening.

Ved den forestående sentrumsveksten bør man

- Sikre arealer til gode utendørs møtesteder – parker og torg
- Sikre arealer til forsamlingslokaler
- Sikre en blanding av bolig og næring når sentrum vokser, slik at sentrum ikke blir ”dødt” på kveldstid
- Ikke bygge for mange små leiligheter for raskt
- Bygge ut etappevis
- Sikre at sentrumsaktivitet (handel og service) konsentreres til Jessheim sentrum fremfor å lage nye handelssteder i kommunen.

6.4 Ungdommen og områder utenfor sentrum

Nordbytjernet er ifølge informantene det mest sentrale stedet hvor ungdom møtes utenfor sentrum. Alle understreker at dette er et viktig møtested og rekreasjonsområde som benyttes av hele befolkningen, spesielt av barn og unge. Stedet benyttes hovedsakelig til idrett, soling, bading, fiske, turer til fots og på ski.

GIV uttrykker at de ser behov for et utvidet servicetilbud med kiosk, kafé, toaletter og lekeplass. Kiosk og kafé vil dessuten kunne bidra til en viss sosial kontroll. GIV rapporterer videre om at festing og rus fører til mye forsøpling og noe hærverk. BUT og politiet nevner også at dette er et sted de oppsøker og har under oppsikt, særlig i russetiden og på kvelder i helgene sommerstid da mye ungdom samles her.

Nordbytjernet er kommunens såkalte 1000-års sted og fra kulturenheten lanseres et ønske om å få etablert en friluftsscene her for konserter og eventuelt teater.

Som nevnt i kapittel 6.3.2 er det flere som mener at det er nødvendig å oppgradere *skolegårder* og *idrettsanlegg* som et ledd i å forbedre møtesteder og fritidstilbud for ungdom.

6.5 Oppsummering

Godt ungdomsmiljø – men ikke uten utfordringer

Blant informantene er det enighet om at ungdomsmiljøet på Jessheim generelt er godt og at det ikke er preget av store eller uoverkommelige problemer. Informantene er også enige om at Jessheim har et godt og variert tilbud av organiserte ungdomsaktiviteter både innenfor idrett og kultur, og at de fleste unge benytter disse tilbudene.

Informantene ser imidlertid flere utfordringer knyttet til deler av ungdomsmiljøet enn det som kom frem i undersøkelsen blant ungdom. Dette handler om at flere ser en tendens til sterkere skiller mellom den store majoriteten som klarer seg bra, og de få som faller utenfor. Bekymringer for ungdomsmiljøet er primært knyttet til en utvikling mot mer privatiserte fester hvor det i økende grad foregår skjult rusbruk. Økende rusmisbruk blant ungdom oppfattes av flere som den største utfordringen i ungdomsmiljøet. "Vanlig ungdom" flørter i sterkere grad med rus i dag enn tidligere, og mer rusmisbruk enn før, foregår i det skjulte, i den private sfære. Samtidig legges det ikke skjul på at Jessheim også har en mer synlig og reell rusproblematikk, og at det som finnes av ungdomskriminalitet primært er knyttet til rus.

På tross av enkelte tilfeller av bråk og uro nattetid i helgene i sentrum vurderer ikke informantene det slik at det er noen spesielle geografiske steder hvor et "farlig" ungdomsmiljø samler seg, eller at det finnes noen reelt utrygge steder i Jessheim sentrum. Politiet mener at det ikke er ungdom involvert i rusmiljøet ved Jernbanestasjonen, og "smittefare" overfor ungdom oppleves ikke som truende. Likefullt utgjør området en fare ved at det kan være en rekrutteringsbase for ungdom. Det etablerte rusmiljøet holdes derfor under oppsikt av politiet og av utadrettede virksomheter i kommunen.

Det fremheves videre som en utfordring at Jessheim har høy andel tilflyttede familier, noe som medfører at en økende andel av befolkningen – deriblant barn og unge - har en svakere tilhørighet til stedet og et begrenset sosialt nettverk. På tross av litt ulike syn internt uttrykker representantene fra BUT stort sett at BUT og andre deler av det kommunale tjeneste- og hjelpetilbudet har et godt grep på ungdom som sliter og faller utenfor.

Ungdom og sentrum – gode møtesteder

Ungdomsaktørene er i stor grad enige om *hvilke* møtesteder ungdom benytter seg av i sentrum. Oppfatningene stemmer godt overens med rapporteringen fra ungdommene selv (kapittel 5.2). Det overveiende positive synet på ungdomsmiljøet gjelder også ungdoms forhold til Jessheim sentrum. Informantene er samstemte når de uttrykker at det er lite

problemer knyttet til ungdommens bruk av sentrum og møtestedene der. Det betyr imidlertid ikke at man ikke ser behov for ulike endringer i sentrum, endringer som dels er begrunnet i ungdommens behov og som de i stor grad mener er i tråd med de ønsker og behov den øvrige befolkningen har for stedsutviklingen. Informantene understreker først og fremst at ungdom har behov for flere gode utendørs byrom i form av bypark og torg som kan fungere som møtesteder. Når det gjelder synet på de konkrete stedene som Storgata, Storsenteret og Kulturhuset er vurderingene og ønskene i stor grad sammenfallende med ungdommens vurdering (kapittel 5.2).

Ikke-kommersielt møtested for ungdom i sentrum?

Både fra mange ungdommer og flere voksne ungdomsaktører uttrykkes et behov for flere ikke-kommersielle møtesteder for ungdom. Det er imidlertid delte syn på behovet, innholdet og lokaliseringen.

I kapittel 7 tar vi eksplisitt opp de funnene som kan håndteres innenfor fysisk planlegging og som dermed er direkte relevante som innspill til det pågående arbeidet med kommunedelplanen (Byplan for Jessheim). I kapittel 8 gjør vi en mer inngående drøfting av enkelte funn fra kapittel 5 og 6.

Kapittel 7: Innspill til utvikling av Jessheim

7.1 Ungdommene vektlegger sentrum og gode møteplasser

Undersøkelsen bekrefter det man har erfart i andre tettsteder, nemlig at det er selve sentrum som har fokus. Hovedinntrykket er at ungdommene ønsker gode møteplasser. Dette er ønsket som større deler av befolkningen deler og tilrettelegging etter innspillene fra ungdom vil generelt øke kvaliteten på omgivelsene i sentrum. Undersøkelsen viser også at mange ungdommer ønsker at Jessheim skal være mangfoldig og befolket av mennesker i alle aldre. I tillegg har ungdom ønsket om ungdomsrettede aktiviteter i sentrum og innspill til utforming og funksjoner på enkelte områder utenfor sentrum som ungdom bruker mye.

Et viktig mål med undersøkelsen er å formulere ungdommenes ytringer som innspill til kommunedelplanen (Byplan for Jessheim). Planen rettes primært mot utvikling av de fysiske omgivelsene, og innspillene tar utgangspunkt i dette. Ungdommenes innspill er formulert som meninger om hva som er godt, hva som fungerer dårlig og hva de savner. Med utgangspunkt i dette og faglig kunnskap om fysisk planlegging og utforming av fysiske omgivelser, omformuleres ungdommenes meninger til innspill om tiltak og virkemidler som vi, ut fra faglig kunnskap, vet vil kunne bedre eller sikre den situasjonen ungdommene har reagert på.

7.2 Innspill til kommunedelplan og annet arbeid med tettstedsutvikling

Kommunedelplanen – Byplan for Jessheim

Kommunedelplanen (Byplan for Jessheim) er i oppstartsfasen og oppstart av planarbeidet ble varslet 25.10.2004. Planen skal legge juridisk grunnlag for bruk og utbygging av eiendommene i Jessheim sentrum:

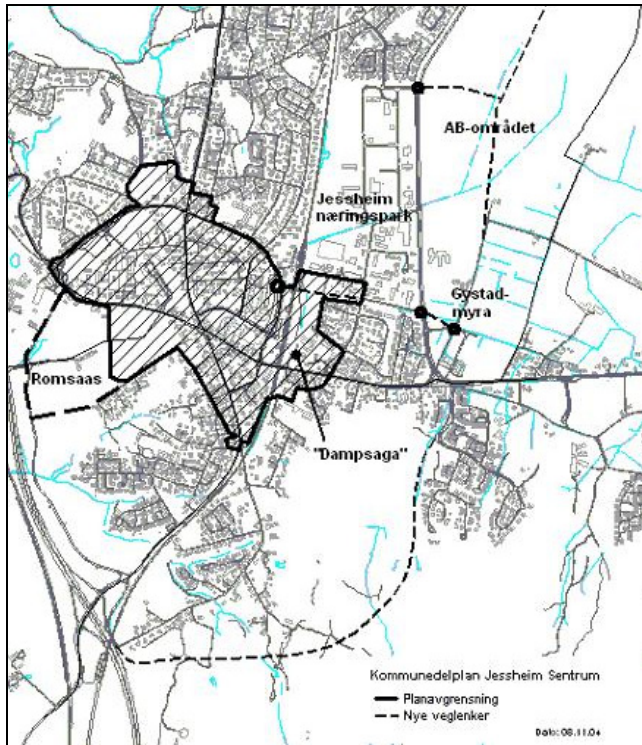
Hovedmål:

- *Etablere visjoner, målsettinger og strategier for å utvikle Jessheim sentrum fra bygd til by og sikre at gjennomføringen av private reguleringsplaner gjøres i tråd med planen.*

Delmål:

- *Etablere et fremtidsbilde av Jessheim by 2020. Visjoner med utgangspunkt i hvilket potensial regionsenteret har for byutvikling*
- *Angi trafikksystemet med tilhørende ramme for utnyttelse. Infrastrukturen skal være kartfestet og juridisk bindende.*
- *Etablere en ramme for hvilken bebyggelse og bebyggelsesstruktur sentrum skal ha, samt prinsipper for bevaring av bygninger. Grønnstrukturen inn i og inn mot sentrum. Helheten skal uttrykke Jessheims identitet. Den juridiske bindingen skal vurderes underveis.*

Planen omfatter Jessheim sentrum og tilgrensende områder.

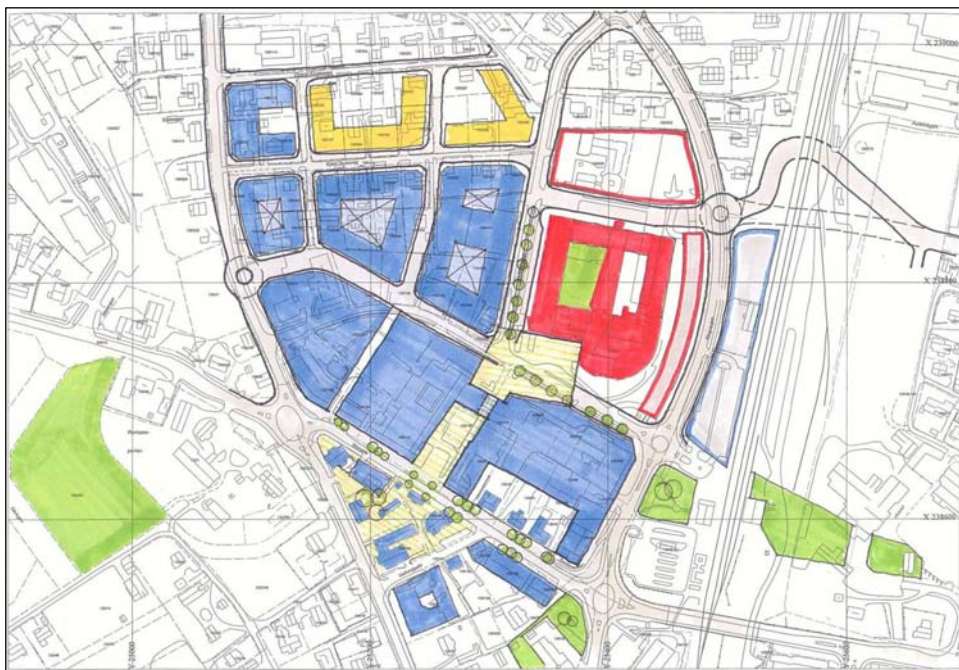

Planavgrensning for kommunedelplanen (Byplan for Jessheim)

Kommunedelplanen (Byplan for Jessheim) skal legge rammer for en rekke utbyggingsprosjekter for både sentrumskjernen og de sentrumsnære områdene:

- mot vest: området mellom sentrum og Romsaas som er under utbygging.
- mot nord-vest: boligutvikling, blant annet utvidelse av boligområdet Manesjen
- mot nord: Nord for Furusetgata og langs begge sider av Furusetgata
- mot øst: NSB-Dampsaga

Innspillene til utvikling av Jessheim tar utgangspunkt i dette, blant annet i skissen nedenfor som viser mulig utvikling og utvidelse av Jessheim sentrum.

Skisse fra Ullensaker kommune med mulig fortetting og utvidelse av Jessheim sentrum

Andre tiltak for utvikling av Jessheim

En rekke av innspillene fra ungdommene omhandler forhold som ikke vil styres gjennom kommunedelplan, men som allikevel er relevante for utvikling av Jessheim som en levende by. Erfaring fra annen by- og tettstedsutvikling tilsier at arbeidet med tettstedsutvikling får størst suksess, både økonomisk, sosialt og kulturelt, dersom en samordner fysisk utforming med andre tiltak og aktiviteter som tar i bruk og/eller støtter opp under utviklingen av de fysiske omgivelsene. Dette forutsetter at det utformes og finansieres konkrete tiltak som kan gjennomføres på kort sikt (Kolhaas mfl. 1996).

Ambisjonene for kommunedelplanen har elementer av helhetstenkning idet det skal utarbeides visjoner og strategier for utvikling av Jessheim. En bred medvirkningsprosess med nært samarbeid med befolkningen, grunneiere, utbyggere og næringsdrivende skal igangsettes. Dette kan gi en felles visjon for utvikling av Jessheim og bidra til at de ulike aktørene samarbeider om også annet arbeid enn det som hjemles i en kommunedelplan. Eksempler på dette kan være prosjekter for opprusting av de fysiske omgivelsene, arbeid for å lokalisere utadvendte funksjoner på strategisk viktige steder og aktiviteter som styrker det sosiale og kulturelle livet på Jessheim (f eks Jessheimdagene).

Innspillene fra ungdommene som berører forhold som ikke styres gjennom kommunedelplanen omhandler:

- *Utforming av byrom* på et mer detaljert nivå enn det som er hensiktiskmessig å hjemle i kommunedelplan. Dette gjelder for eksempel hvordan møteplasser og byrom skal utformes med belegg, benker, trær, belysning, osv.
- *Endringer av eksisterende bebyggelse* som kun vil skje dersom denne bebyggelsen skal bygges om og da vil styres av planen.
- *Aktiviteter og innhold i bebyggelsen*, som ikke styres av planer etter plan- og bygningsloven, men av markedskreftene, eller av andre forvaltningsorganer i kommunen. Dette er ønsker om møtesteder og aktiviteter inne i eksisterende bebyggelse.

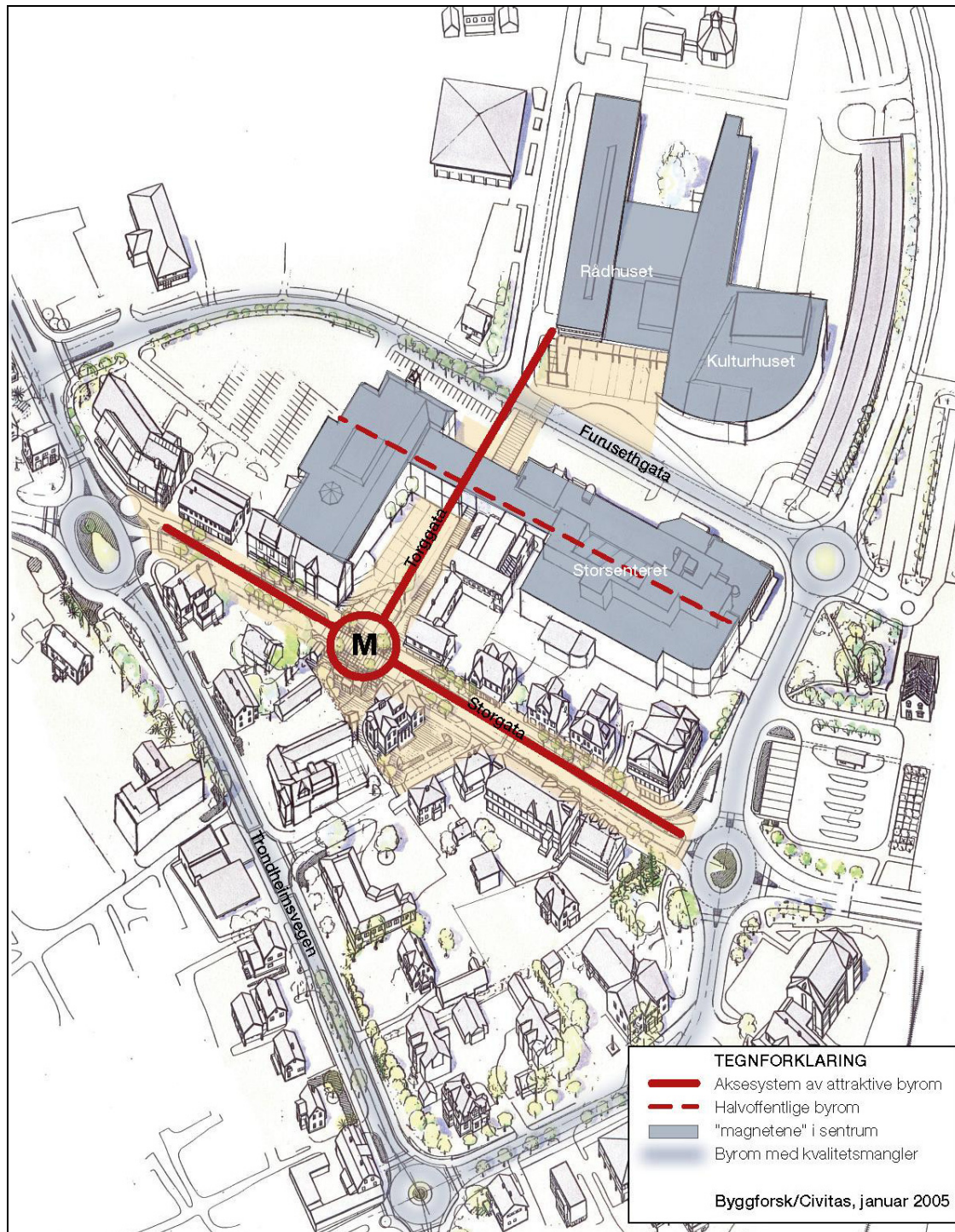
Dette er forhold som kan påvirkes ved andre samarbeidsprosesser, både formelle og uformelle, mellom ulike aktører på stedet. Med forestående tettstedsvekst vil det være økonomisk grunnlag for utvikling av både eksisterende og nye byrom og møtesteder. Så lenge det er markedsmessig grunnlag for å etablere aktiviteter/tilbud, vil dette være mulig, så fremt det finnes egnede lokaler og noen ønsker å drive dette.

Grunneierne i sentrum har ansvar for at sentrum har et mangfoldig tilbud. Storsenteret som har en så sentral rolle som møtested for alle aldersgrupper vil ha et særlig stort ansvar for utviklingen i sentrum. For å videreutvikle rollen som regionsenteret på Øvre Romerike bør sentrumsutviklerne jobbe for at totalopplevelsen av å handle og oppholde seg i Jessheim sentrum blir god. Derfor bør særlig Storsenteret også ha omtanke for hele sentrum med byrommene rundt senteret og kulturtilbudet på Jessheim. Det innebærer at de engasjerer seg i planleggingen av sentrumsområdene og bidrar med sin andel av utviklingen av dem. I for eksempel Lørenskog deltar utviklerne i utvikling av kommunesenteret

7.3 Videreutvikling av et kompakt sentrum

Ungdommene bruker Jessheim sentrum mye og størstedelen av ungdommene har en positiv vurdering av Jessheim. Ungdommene oppholder seg mest i Storgata, Torggata (gågaten

mellom Storgata og Kulturhuset, gjennom Storsenteret), på Storsenteret og i Kulturhuset. Dette danner et kompakt sentrum hvor de offentlige byrommene danner et akse-system og de to store "magnetene" ligger i tilknytning til de offentlige byrommene. Møtepunktet mellom byrommene oppleves som et spesielt attraktivt møtested, og dette er trolig en årsak til at rånernes dominans av dette stedet på enkelte tidspunkt kan oppleves invaderende for andre.

Struktur av attraktive byrom og attraksjoner i sentrum. (grunnlagstegning fra kommunen)

Andre sentrale deler av Jessheim oppleves som mindre attraktive. Furusethgata oppleves som en bakgate til Storsenteret samtidig som den er gir entré til Kulturhuset og Rådhuset. Dette gir en ambivalens som sammen med dominans av biler og dårlig opparbeidelse gir negativ

opplevelse. Torggata som gangakse på tvers av Storsenteret er ikke opparbeidet på denne siden av Storsenteret og Rådhusplassen gir få opplevels- og aktivitetstilbud.

Andre steder i sentrum som oppleves negativt er Jernbaneparken som oppleves som utrygg pga rusmisbrukere som oppholder seg der, og Trondheimsvegen som domineres av biltrafikk og mangler aktiviteter/tilbud.

De attraktive byrommene, Storgata og Torggata, bør danne utgangspunkt for utvikling av sentrum, slik at ny bystruktur knyttes til eksisterende byroms- og bebyggelsesstruktur. I tillegg bør de attraktive byrommene optimaliseres slik at de styrker sin funksjon og de sentrale byrommene som er mindre attraktive bør utformes slik at de blir attraktive. Også Storsenteret bør styrkes som møtested.

Storgata og Torggata

Ungdommene har flest meninger om eksisterende sentrum. Dette er naturlig ut fra at det er lettest å komme med meninger om konkrete steder en har erfaring med. Imidlertid kan innspillene også generaliseres og overføres til nye byrom og ny bebyggelse.

Ut fra ungdommenes ønske om gode møteplasser kan følgende innspill formuleres:

Innspill til kommunedelplan (Byplan for Jessheim):

Et kompakt bysentrum bør videreføres fordi dette gir tilstrekkelig konsentrasjon av mennesker til å befolke byrommene og møtestedene. Tyngdepunktet i sentrum bør derfor være ved Storgata, Torggata og Furusethgata (forutsatt at sentrum utvides på nord-øst-siden av Furusethgata). Trondheimsvegen kan eventuelt på sikt utvikles til forretningsgate dersom Jessheim får så stort markedsgrunnlag at det er tilstrekkelig mange fotgjengere til å befolke alle gatene i sentrum. Sentrumsaktivitet (handel og service) bør konsentreres til Jessheim sentrum fremfor å lage nye handelssteder i kommunen.

7.4 Videreutvikling av eksisterende byrom og møtesteder i sentrum

7.4.1 Videreutvikling av Storgata og Torggata

Storgata og Torggata oppleves som koselige og sosiale møtesteder. Svarene fra ungdommene kan tolkes som at spesielt Storgata med den eldre bebyggelsen er viktig identitetsbærer for Jessheim. De fleste ønsker at Storgata skal bli gågate med flere steder å sitte, flere butikker, restauranter og andre tilbud mot gaten. Ungdomstilbud på kveldstid nevnes spesielt. Enkelte mener gaten ikke har nok tilbud for å kunne fungere som en livlig gågate. Dette er trolig en sammenheng som bør vektlegges hvis en går inn for å gjøre Storgata om til gågate.

Det sentrale møtestedet i krysset mellom Storgata og Torggata

Problemstillingen knyttet til at rånerne kan dominere på kveldstid kommer frem ved at enkelte ser dette som positivt, mens mange betrakter dette som negativt. I forhold til denne problemstillingen blir Storgatas rolle som offentlig byrom viktig. I et offentlig byrom kan ingen nektes adgang så lenge de følger norsk lov. Ingen bør derfor jage vekk rånerne dersom de ikke gjør noe ulovlig. Det problematiske med situasjonen er imidlertid at de dominerer det viktigste byrommet på Jessheim slik at det blir en territoriell maktarena. I denne situasjonen bør andre sider ved byrommet styrkes:

- Flere målpunkter i tilgrensende bygninger vil bidra til større fotgjengeraktivitet og dermed større sosial kontroll. Funksjonsblanding med flere mennesker i bygningene på ulik tid av døgnet vil også bidra til større sosial kontroll.
- Gi grunnlag for stor fotgjengeraktivitet ved at de fleste kvartalene er korte med kryssende forbindelser slik at gående har et mer finmasket gatenett å forholde seg til. Dette gir effektive gangforbindelser og flere eksponerte fasader i sentrumskjernen som danner grunnlag for forretningsdrift som henvender seg ut til gaten i større del av sentrum.

Dersom en ved hjelp av slike tiltak oppnår mer variert og velfungerende byliv, hvor voksne tar ansvar i gatemiljøet, vil det trolig være mindre fristende for rånerne eller andre å ha en invaderende eller truende oppførsel.

Der Storgata møter Trondheimsvegen i den store rundkjøringen, har veianlegget karakter av å være for lite stedstilpasset. Det ligger sentrumsgårder med henvendelse mot rundkjøringen (og uteservering) på to sider av rundkjøringen. Rundkjøringen bør i større grad tilpasses den bymessige situasjonen, slik at den blir mindre dominerende og plassrommet kommer bedre til sin rett.

Innspill til kommunedelplan (Byplan for Jessheim):

- Storgata bør opprettholdes som det viktigste byrommet på Jessheim.
- Storgata bør vurderes som gågate eller med begrenset kjøring (tid av døgnet)
- Det bør søkes å fortette langs Storgata. Bebyggelsen bør ha forretningsareal på gateplan ut mot Storgata. Det bør søkes å innpasse boliger i bebyggelsen. Fortetting må tilpasses den bevaringsverdige bebyggelsen som gir stedet identitet.
- Det bør vurderes om Storsenteret kan få mer fasade mot Storgata.
- Åpen tverrforbindelse mellom Storgata og Furusethgata ved utvidelse av storsenteret mot nord-vest.
- Utvidelse av fotgjenger- og torgfunksjoner i arealer som grenser til Storgata bør vurderes.
- Rundkjøringen der Trondheimsvegen møter Storgata bør vurderes endret slik at den blir mer stedstilpasset med en mer urban utforming.

Arealer langs Storgata som benyttes til parkering bør vurderes opparbeidet som fotgjengerareal/møteplass. Her et areal som ligger nær knutepunktet, sett fra Storgata og fra "baksiden".

Rundkjøringen ved Storgata og Trondheimsvegen. Uteoppholdsarealer er plassert nært opp til rundkjøringen

Andre tiltak for tettstedsutvikling:

- Det bør igangsettes et byromsprosjekt hvor Storgata, Torggata, rundkjøringen og tilgrensende byrom oppgraderes og tilføres aktiviteter, møtesteder, benker, lys og trær. Flatene i sentrum bør differensieres slik at det blir tydelig hvor man kjører og går. Byromsprosjektet kan gjennomføres i etapper, ved at man først gjennomfører midlertidige tiltak (for eksempel sette ut løse benker), som evalueres før permanente tiltak iverksettes.
- Lokalisering av utadvendte tilbud (forretninger, restauranter og lignende) i bebyggelsen mot gaten (krever dialog med grunneiere).

De ulike aktivitetene bør vurderes i sammenheng selv om de tilhører ulike planer og samarbeidsprosesser.

7.4.2 Jessheim storsenter

Storsenteret er ett av de største kjøpesentrene i Norge, og ligger på femteplass blant kjøpesentrene i Akershus, regnet ut fra bruttoomsetning fra 1-3 kvartal 2004. Senteret kommer som nr to i landet når det gjelder økning i omsetning (Jessheim storsenter). Økningen må sees i sammenheng med utvidelsen av senteret. Det meste av handelsaktiviteten på Jessheim er sentralisert til Storsenteret og det har markedsandeler fra et stort omland. Dermed har Storsenteret også overtatt en del av rollen som møtested som normalt ivaretas i de offentlige byrommene. Ungdommene etterspør møtesteder hvor det ikke er en forutsetning at en må kjøpe noe, slik som på kafé. Dette kan være benker og oppholdssteder i fellesarealene som kan brukes av mange. Ungdommene ønsker også en internettkafé og andre tilbud spesielt tilrettelagt for ungdom.

Storsenteret ligger bak trehusbebyggelsen langs Storgata og ligger derfor anonymt tilbaketrasket fra gaten. Dette gir imidlertid lite fasade mot gaten og Storsenteret fremstår som relativt innadvendt. Ved å få mer fasade og henvendelse ut mot gatene vil storsenteret også bidra til et attraktivt byliv i gaten. Dette vil styrke totalopplevelsen av Jessheim som by og handelssted, noe som bidrar til at kundene velger å dra til Jessheim flere ganger. Et mer utadvendt storsenter vil derfor gavne både Storsenteret og befolkningen på Jessheim.

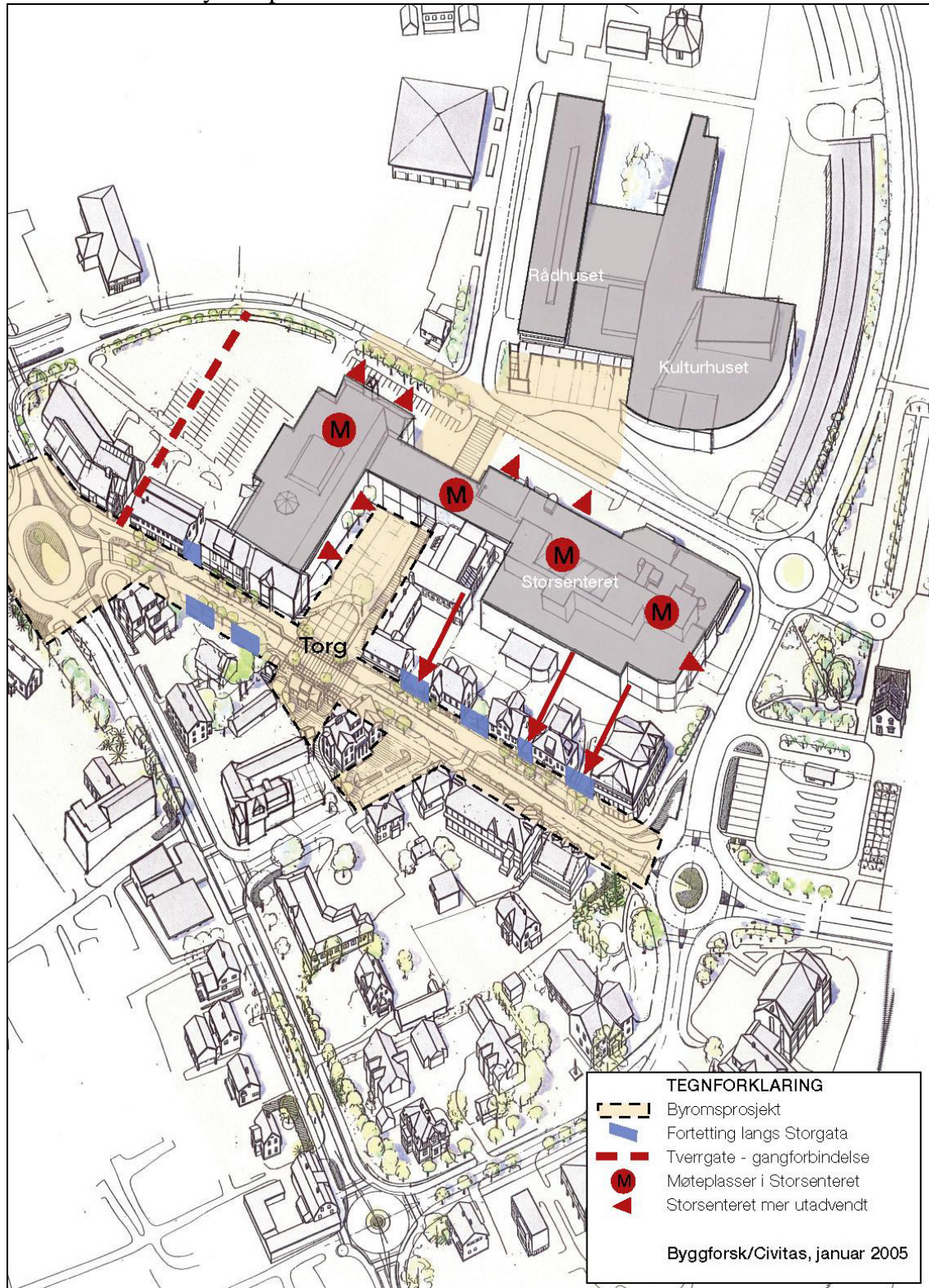
Storsenteret ligger bak trehusbebyggelsen langs Storgata

Innspill til kommunedelplan (Byplan for Jessheim):

- Krav om utadvendthet ved utvidelse av Jessheim storsenter.

Andre tiltak for tettstedsutvikling:

- Etablering av møteplasser og aktiviteter på Jessheim storsenter.
- Eierne av Jessheim storsenter kan selv arbeide for å gjøre det mer utadventt slik at det bidrar mer til bylivet på Jessheim.

Innspill Storgata, Torggata og Storsenteret

7.4.3 Furusetgata og "Rådhusplassen"

Den delen av Torggata som ligger på nord-østsidan av Storsenteret er ikke opparbeidet og domineres av kjøreareal og parkeringsplasser. Derfor fremstår ikke Torggata som en tydelig gangakse og forbindelse til Kulturhuset. Det er behov for en opprusting, hvor gågaten/gangarealet defineres og får oppholdskvaliteter.

Gangaksen Torggata ved Furusetgata og plassen foran kulturhuset trenger opprusting for å kunne fungere som gode møtesteder.

Plassen foran Kulturhuset og Rådhuset bør rustes opp. Ønsket om en bypark kan virkeliggjøres her, foran den nye bebyggelsen ved siden av Rådhuset. En bypark må ligge i sammenheng med strukturen av de aktivt brukte byrommene for å kunne fungere som et attraktivt møtested for mange. Derfor er dette en god plassering av en bypark. Størrelse på byparken bør baseres på hvilke aktiviteter den skal romme. Det bør legges vekt på å få inn kvaliteter og funksjoner som også ungdom er opptatt av. En sentralt plassert urban grønn plass med rom for aktivitet synes å være et ønske.

Samtidig bør Furusetgata utvikles som et urbant byrom, med utadrettet virksomhet i 1. etasje ut mot gaten og oppholdskvaliteter. Når sentrum utvides slik at Furusetgata får tosidig bebyggelse med tilbud på begge sider av gaten, vil det være lettere å gjøre om gaten til et attraktivt byrom for fotgjengere.

Furusetgata bør utvikles som et urbant byrom med publikumsrettede funksjoner og offentlige tilbud (Kulturhus, Rådhus)

Innspill til kommunedelplan (Byplan for Jessheim):

- Torggata bør defineres som fotgjengerareal eller gågate.
- Det bør avsettes areal til bypark på nordsiden av Furusestgata, nær Rådhuset. Det bør stilles krav til opparbeidelse av den samtidig med utbygging.
- For ny bebyggelse bør det stilles krav til publikumsrettede funksjoner på gatenivå mot Furusestgata.
- På hver side av Furusestgata bør det avsettes plass til trær.

Andre tiltak for tettstedsutvikling:

- Torggata og Rådhusplassen bør opprustes betydelig og tilføres aktiviteter, møtesteder, benker, lys og trær.
- Det bør legges utadvendte publikumsrettede funksjoner i Storsenteret, ut mot Furusestgata. Dette kan gjøres av Storsenteret som del av arbeidet med senterutvidelse (evt. tatt inn i utbyggingsavtaler for utvidelse av storsenteret)

7.4.4 Stasjonsparken

Stasjonsparken oppleves som utrygg, primært på grunn av rusmisbrukerne som oppholder seg der. Samtidig er området ved stasjonen stort uten funksjoner og aktivitet som bidrar med sosial kontroll. Tiltak for å styrke den sosiale kontrollen kan være å få flere funksjoner som henvender seg ut mot Stasjonsområdet. Utbygging nord for Stasjonsparken vil kunne bidra til sosial kontroll ved tilstedeværelsen av folk og mer gangtrafikk over stasjonsparken. Det bør også vurderes om det er mulig å etablere utadvendte funksjoner i storsenteret, for eksempel fra inngangen over mot stasjonen.

Innspill til kommunedelplan (Byplan for Jessheim):

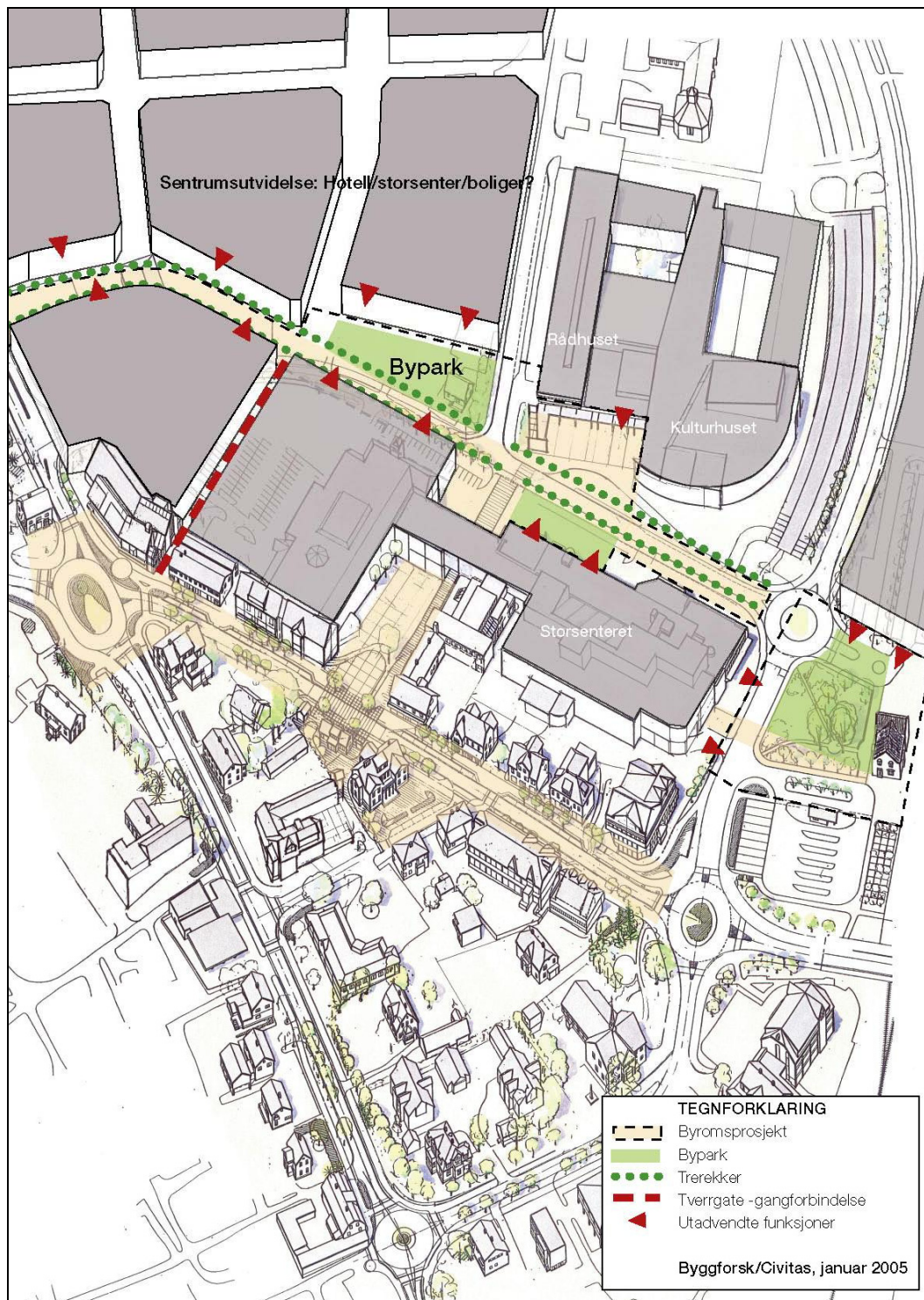
- Området nord for Stasjonsparken bør legges ut som byggeområde.

Andre tiltak for tettstedsutvikling:

- Det bør vurderes å etablere utadvendte funksjoner i Storsenteret (Storsenteret som aktør)

Stasjonsparken og busstasjonen trenger mer aktivitet og sosial kontroll

Innspill til Furusetgata og Stasjonsparken

7.4.5 Trondheimsvegen

Trondheimsvegen fungerer i dag som transportåre for lokal trafikk gjennom og internt i tettstedet. Det ligger enkelte sentrumsfunksjoner langs gaten, slik som bensinstasjoner og forretningsgårder. Ut fra gatas funksjon er det naturlig at ungdommene ikke opplever gaten som et hyggelig byrom og møtested.

Når tettstedet skal utvides vestover med ca 700 leiligheter og mye næring på Romsaas, vil Trondheimsvegen få en viktigere rolle som adkomst til sentrum, både for gående og kjørende. Det bør vurderes å fortette langs gata, og det bør etableres gode tverrforbindelser for gående og syklistene.

Innspill til kommunedelplan (Byplan for Jessheim):

- Fortetting langs Trondheimsvegen. Fortetting må tilpasses bevaringsverdig bebyggelse som gir stedet identitet.
- Etablere gode tverrforbindelser for gående og syklistene.

Andre tiltak for tettstedsutvikling:

- På sikt kan det være aktuelt å jobbe for at 1. etasje i bygningene får mer utadrettet virksomhet mot gaten. Dette bør imidlertid vente til etter at Romsaas er etablert, slik at det er større publikumsgjennomstrømming gjennom gaten og flere mennesker til å befolke et større nett av byrom i sentrum.

Trondheimsvegen

7.5 Områder utenfor sentrum

De nye boligområdene og forbindelsene til sentrum

Utvikling av de nye boligområdene må underlegges normer for boområder. En bevissthet rundt hva som skal utvikles lokalt og hva som skal utvikles i sentrum må tydeliggjøres. Boligområdene bør kun ha lokal service, slik at handelsvirksomheten kan konsentreres til sentrum.

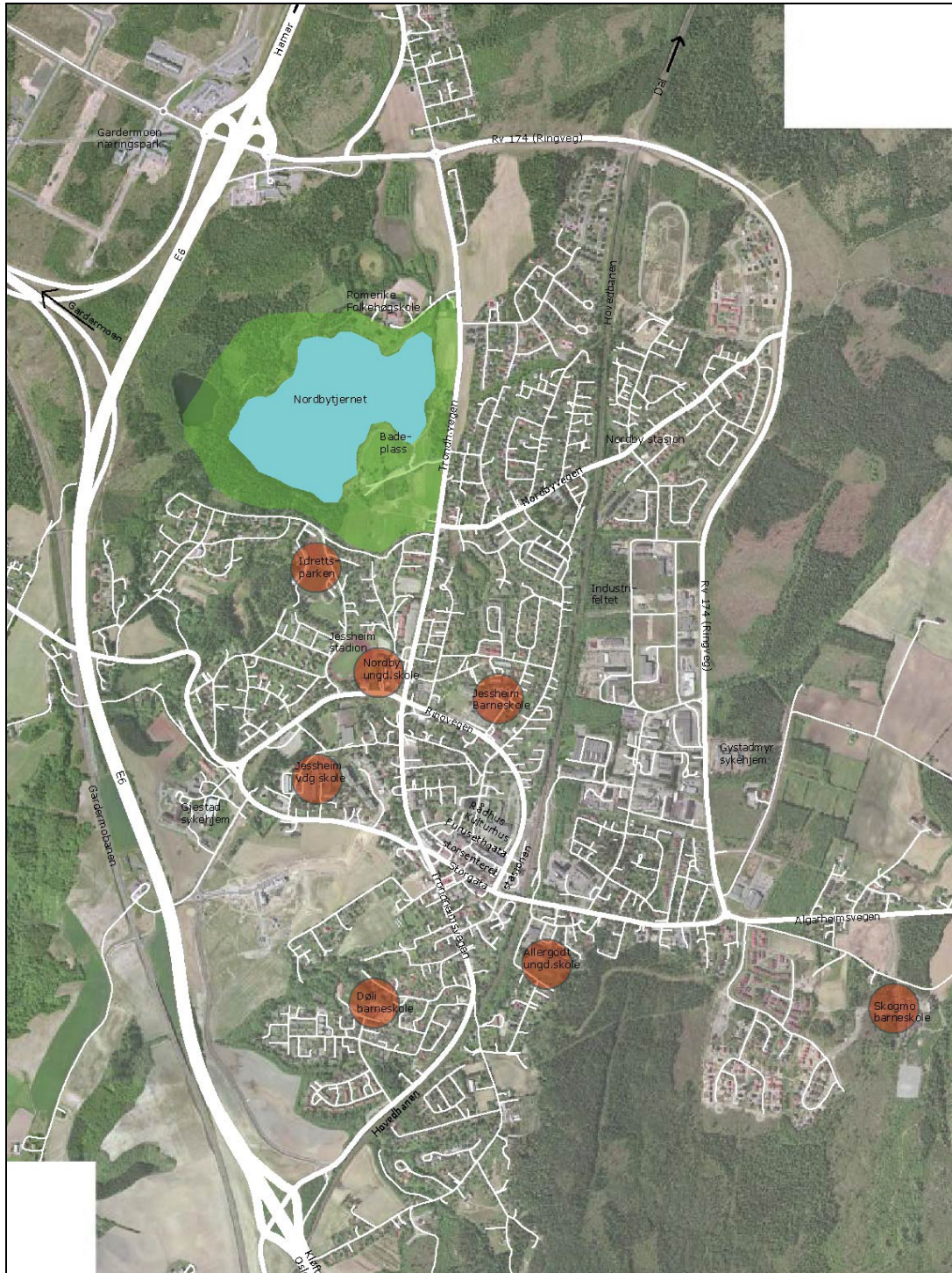
For eksisterende og ny bebyggelse rundt sentrum er forbindelseslinjene til sentrum vesentlige for hvordan forholdet til sentrum oppleves. Gang- og sykkelveiene bør være gjennomgående, trygge og hyggelige. Noen punkter i veisystemet er oppgitt som farlige av ungdommene (se kapittel 5.4 og kart i vedlegg 5). Disse bør vurderes av kommunen og Statens vegvesen for å se hva som kan gjøres.

Innspill til kommunedelplanen (Byplan for Jessheim):

- Byggeområder med forretninger og kontorer konsentreres til sentrum.
- Gang- og sykkelforbindelsene til sentrum bør utformes slik at de er gjennomgående, trygge og hyggelige.

Andre tiltak for tettstedsutvikling:

- Eksisterende gang- og sykkelforbindelser, samt punkter i veisystemet som oppgis som farlige bør vurderes sammen av kommunen og Statens vegvesen og evt utbedres (se kapittel 5.4 og kart i vedlegg 5).

Skolegårdene bør rustes opp og Nordbytjernet bør tilføres nødvendig service.

Friluft- og rekreasjonsområdene

Nordbytnet er et viktig og mye brukt rekreasjonsområde. Likeledes idrettsanlegget. Aktivitetsgrunnlaget på disse stedene bør suppleres her. Ungdommene etterspør doer, kiosk (for eksempel mobil kiosk om sommeren) og lekeplass.

Skolegårdene

I tillegg til at skolegårdene er del av skolemiljøet for ungdommene, er skolegårdene også viktige møtesteder utenfor skoletid. Mange av skolegårdene er nedslitte og bør rustes opp.

Kapittel 8: Oppsummering og drøfting

Denne studien har et todelt mål:

1. Å utvikle en (generell) metode for sosiokulturell stedsanalyse som kan benyttes som innspill til fysiske planprosesser, og som er overførbart til andre kommuner. Metoden rettes mot mellomstore vekstkommuner / regionsentra i vekst.
2. Å gjennomføre en slik sosiokulturell analyse etter modell av (1) blant ungdom på Jessheim, som skal fungere som et innspill til kommunens arbeid med kommunedelplanen (Byplan for Jessheim).

I dette oppsummeringskapitlet presenteres og drøftes først funn fra ungdomsundersøkelsen (basert på kapittel 5 og 6). Deretter presenteres metoden som er benyttet, hvilke erfaringer vi har gjort oss og hva som er viktig å legge vekt på ved en overføring til andre kommuner.

De mer konkrete og detaljerte anbefalingene knyttet til kommunedelplanen (Byplan for Jessheim) presenteres i kapittel 7.

8.1 Ungdom og Jessheim sentrum – hovedfunn og drøfting

Ungdomsmiljøet

Undersøkelsens startpunkt var å få et overblikk over samt ”å ta temperaturen” på ungdomsmiljøet på Jessheim. Gjennom å spørre ungdommen selv, samt voksne aktører på ungdomsfeltet, fant vi at ungdomsmiljøet kan beskrives på følgende måte:

- Godt miljø blant ungdom på Jessheim
- Gode, organiserte aktiviteter med høy deltakelse innenfor idrett og kultur
- Ungdomsbasen ”Calypso” – god og viktig arena
- Lite problemer knyttet til ungdom og sentrum
- Største utfordringer; økende rusbruk i private sammenhenger, samt økt antall familier med sosiale problemer / barnevern

Jessheimungdommen fremstår som ungdom med en *aktiv* og meningsfylt fritid med godt idretts- og kulturtilbud. Ungdommen legger selv vekt på at ungdomsmiljøet er godt og har lite konflikter. Dette positive synet på ungdomsmiljøet bekreftes av aktørene som arbeider med ungdom. De voksne aktørene ser likevel flere utfordringer knyttet til deler av ungdomsmiljøet enn det som kom frem i undersøkelsen blant ungdom. Økende rusmisbruk blant ungdom, særlig skjult i de private sfære, oppfattes av flere som den største utfordringen i ungdomsmiljøet. En annen utfordring er økningen i andelen tilflyttede familier som har en svakere tilhørighet til stedet, et begrenset sosialt nettverk og hvor en økende andel har sosiale problemer og er i kontakt med barnevernet.

Ønsker og forslag for Jessheim sentrum

Ungdom benytter hyppig tilbud og møtestedet i Jessheim sentrum. De viktigste grunnene til å oppholde seg i sentrum er shopping, å gå på kafé, kino, konserter, bibliotek, treffe venner og ”henge rundt”. Jessheim storsenter, Storgata og Kulturhuset er de viktigste møtestedene.

Ungdom tiltrekkes med andre ord først og fremst av sentrumsområdet i kraft av å være *konsumenter, kulturinteresserte og sosiale*.

Det var relativt sammenfallende ønsker for sentrum blant ungdom og aktørene som er sentrale på ungdoms- og sentrumsfeltet. Ønskene er mange, men de fleste har det til felles at de handler om å skape flere og bedre sosiale møteplasser. Det er stor enighet om at man ønsker å forbedre de eksisterende byrommene, både uten- og innendørs, og at man ønsker nye typer møtestedet i sentrum, særlig et ikke-kommersielt tilbud til ungdom i form av en ungdomskafé eller ungdomshus.

Sentrumsområdene fremstår som relativt trygge for de fleste ungdommene. Utrykgheten er i første rekke knyttet til Stasjonsområdet, og en del ungdomsskoleelever kan oppleve Storgata som utrygg på sen kvelds- og nattetid i helgene.

Stedsidentitet

Undersøkelsen fanger opp diskursen om Jessheim som sted gjennom ungdommens refleksjoner rundt: visjoner for framtida, deres stedsidentitet og hvordan de beskriver hjemstedet sitt for folk som ikke kjenner det fra før. En sentral diskurs omhandler hvorvidt Jessheim er et tettsted eller en liten by, og hva Jessheim er i ferd med å utvikle seg til. Det er ulike syn på hva Jessheim bør defineres som i dag. Når det gjelder framtida uttrykker de fleste at de ønsker at Jessheim skal vokse og bli mer urbant med flere tilbud. Samtidig legger mange vekt på at det er viktig å ta vare på kvaliteter som småbypreg, sjarm og sosial oversikt som de mener karakteriserer stedet i dag.

Det brede tilbudet av butikker og fritidstilbud trekkes fram som det mest positive ved Jessheim. Det samme gjør det gode sosiale miljøet blant ungdom med lite konflikter. Dette siste er også betegnende for ungdommens stedsidentitet. Det sosiale elementet trekkes her fram, og det ser ut til at det er ”menneskene man kjenner som bor der” og de sosiale møtestedene for ungdom som er det viktigste for tilhørighetsfølelse og den enkeltes stedsidentitet. Vi ser altså at ungdom primært legger vekt på de sosiokulturelle elementene ved stedet når de skal definere både sin egen *stedsidentitet* og *stedets identitet*. Knyttet til de teoretiske betraktningene om sted i kapittel 2.3 er det stedet som *opplevelse* og som *sosial kontekst* som trer tydeligst fram i ungdommenes stedsfremstilling. Samtidig finnes det også elementer av stedet som *bakgrunnsramme* i det mange tar utgangspunkt i stedets konkrete geografiske beliggenhet og den fysiske strukturen ved Jessheim sentrum når dette beskrives som litt urbant, innholdsrikt, nyoppusset og med korte avstander.

Vår undersøkelse viser at ungdom på Jessheim hovedsakelig har et positivt syn på stedet og at de fleste føler seg nært knyttet til hjemstedet sitt. Det synes også klart at det eksisterer en del negative forestillinger om Jessheim som sted, og det synes som at disse ”bildene” er en sterkere realitet for ungdom enn for voksne. Vi mener dette skyldes at ungdom i større grad enn voksne er inne i prosesser der deres individuelle identiteter er under utvikling og utforming. Ungdommene slites dermed mellom ulike forestillinger om stedet og deltar selv aktivt i en diskurs om hva som skal definere Jessheim som sted.

Én slik viktig interessenmotsetning for ungdom handler om rånernes plass i Storgata. Undersøkelsen viser at dette er en problemstilling og en subkultur som det er svært delte meninger om blant ungdom på Jessheim. Hovedsakelig går skillelinjene mellom en majoritet som er negative til rånernes tilstedeværelse i Storgata, og en minoritet som forsvarer deres rett til å oppholde seg der. På tross av at dette er et tema som engasjerer ungdommen vil vi

understreke at undersøkelsen ikke gir grunnlag for å tillegge saken stor vekt som splittende element eller som en alvorlig konfliktskaper internt ungdomsmiljøet. Det er imidlertid interessant som eksempel på kamp om territorier og kamp om hvem og hva som skal få prege Jessheims identitet og kultur. Det er en klassisk konflikt knyttet til at en gruppe danner en form for territorium eller revir. Storgata blir en maktarena mellom "rånerne" og de øvrige brukerne. Det handler om makt over rommet, om makt til å definere hva slags atferd som skal tolereres og om kampen for å komme i en posisjon som gir makt til å definere. Videre handler det også om makt til å definere hvilken identitet Jessheim skal ha som sted. Det handler om hva slags assosiasjoner og symbolske betydninger som er knyttet til "rånekulturen" og hvordan dette knyttes til Jessheim som sted, særlig fordi rånerne har en viss territoriell dominans på stedets viktigste offentlige sted. Dette er igjen knyttet til forestillinger om hva som er "harry"- og bygdekultur, og hva som er bykultur. På et plan kan disse interessekonfliktene også leses som en relativt uskyldig dragkamp mellom det som kan tolkes som to sider av ungdomskulturen hvor den ene siden (rånerne) kan sies å representere en moderne bygdekultur og den andre representerer en moderne bykultur. Vi tror det er viktig å ta denne saken på alvor og håndtere det på en fornuftig måte gjennom å sikre plass og rom for alle grupper i et Jessheim sentrum i vekst.

Et interessant poeng i den sammenhengen er imidlertid hva som egentlig kjennetegner en bykultur. Mangfold i uttrykk og livsstil er kanskje det mest sentrale kjennetegnet ved bykulturen. I byen er det plass til mer enn ett uttrykk. Der lever mange ulike grupper og livsformer side om side, både i fred og fordragelighet, men også i strid. Spørsmålet blir dermed kanskje hvorvidt Jessheim er et stort nok sted til å romme områdets kulturelle mangfold og la det få ha sin plass og sitt uttrykk også i sentrum? Med dette har vi ikke gitt noe klart svar på om Storgata er det rette stedet for rånerne, men gjort det klart at etter vårt syn bør Jessheim ha rom for den lokale rånekulturen, og sørge for at den finner (sitt) sted på en sentral plass i sentrum. I en slik prosess vil vi anbefale å ta rånerne med på råd, og i samråd med dem sikre denne kulturen en ny plass i sentrum hvis Storgata blir gågate.

Møtesteder for ungdom

Vi har ingen klar anbefaling i forhold til debatten om flere møtesteder for ungdom på Jessheim og de tre skisserte modellene i kapittel 6.3.2, men vil peke på noen aspekter man bør ta hensyn til. For det første mener vi det er sentralt å sikre seg mot å satse på for mange tilbud som står i fare for å få en usikker økonomisk framtid. I arbeidet med ungdom er det viktig å tenke langsiktig. For det andre vil vi påpeke at Calypso ligger relativt nært sentrum og at beliggenheten antagelig vil oppleves som mer sentral ettersom sentrum utvides. For det tredje ser det ut til at det kan være et behov for et rusfritt ungdomstilbud som er åpent på kveldstid i helgene, og dette i så fall bør ha en sentral beliggenhet. En svært viktig forutsetning for å starte et slikt tilbud er at det drives svært seriøst og gjennomfører en streng rusfri profil. For det fjerde vil vi understreke at Ullensaker kommune med fordel kan søke samarbeid med andre aktører når det gjelder finansiering og lokaler. Jessheim storsenter er den dominerende private aktøren i Jessheim sentrum og ved eventuelle utvidelser ser vi det som rimelig at en så stor privat aktør gjennom avtaler med Ullensaker kommune tar sin del av ansvaret for gode møtesteder for ungdom. For det femte vil vi oppfordre Ullensaker kommune til å trekke på erfaringer fra andre kommuner når det gjelder ideelle organisasjoners rolle i å drive ungdomsarbeid. Vi vil særskilt peke på Røde Kors sine Ressurssentre i Oslo som finansieres av Røde Kors og deres givere, og med kommunal støtte. Disse har et variert tilbud rettet mot ungdom i form av internettkafè, spill, aktiviteter og leksehjelp på ettermiddag- og kveldstid, samt tilbud rettet mot barn og kvinner på dagtid.

Bra for ungdom = bra for alle?

Avslutningsvis vil vi kort drøfte hvorfor det er så stort sammenfall mellom ungdommens og de voksne ungdoms- og sentrumsaktørens syn på sentrum og behovet for endringer. Sammenfallet kan være uttrykk for at det er relativt få interessekonflikter og konflikter mellom ungdom og den øvrige befolkningen med sine grupper av særinteresser på Jessheim, eller at vi ikke har lyktes med å avdekke dem i denne studien. Vi heller imidlertid mot en tredje forklaring. Erfaringene både fra Jessheim og andre steder tyder på at det finnes noen grunnleggende prinsipper for et velfungerende og levende sentrum. Med dette mener vi ikke å underslå at det kan være betydelige interessekonflikter og konflikter mellom ulike grupper i en by eller et tettsted. Eksemplene på det er mange og tydelige, og vi har sett at slike konflikter også finnes på Jessheim. Likefullt mener vi det finnes noen grunnleggende erfaringer, behov og ønsker for et godt sentrumsområde som deles av de fleste. Sentrale stikkord er variasjon i tilbud og funksjoner, tilrettelegging for møtesteder og sosialt liv, en god fordeling mellom det private og offentlige byrommet, trygghet, funksjonalitet og estetikk. Noen slike sentrale prinsipper er kort presentert i kapittel 2.2.

8.2 Metode – fremgangsmåte og anbefalinger

Vår tilnærming til stedsutvikling har vært å se den som en sosial og kulturell prosess. Det er de sosiale erfaringene og relasjonene som former steder og som utgjør en virkelighet for de som bor, oppholder seg og har interesser i stedenes utviklinger – i dette tilfelle ungdom på Jessheim. Derfor har vi tatt utgangspunkt i hva ungdommene selv erfarer. Dette er gjort gjennom et opplegg med bruk av arbeidsbok ved de to ungdomsskolene og den videregående skolen på Jessheim, samt den lokale folkehøgskolen. Arbeidsbokopplegget omfattet både innsamling av kvantitativt og kvalitativt materiale. I tillegg benyttes kvalitative intervjuer med personer som arbeider med ungdomsrelatert virksomhet.

Spørreundersøkelsen ble utarbeidet som en *arbeidsbok* (se vedlegg 1). Arbeidsboka er bygget opp i tre deler, og består både av tekst, bilder og kart. Første del fanger opp bakgrunnsvariabler og fritidsvaner for den enkelte informant, der det registreres alder, kjønn, bosted i kommunen, skoletrinn, fritidsvaner etc. I andre del settes fokus på ungdommens erfaringer med og oppfatninger av Jessheim som sted, både sentrum og områdene rundt. Det legges særlig vekt på hvordan sentrum og ulike møtesteder brukes og oppfattes, samt ungdommens bevegelsesmønster og transportvaner sett i forhold til trafikk. Erfaringene er markert både i skjema og på kart. Siste del er en fordypningsoppgave, der ungdommene har formulert med egne ord hva de mener er viktig for videre utvikling av stedet. I denne delen legges det særlig vekt på stedsidentitet.

Våre erfaringer med arbeidsboka er gode, og som arbeidsverktøy kan den overføres til andre lignende prosjekter. Den er særlig godt egnet for ungdom, og for analyser der ungdommens erfaringer skal brukes til videre planlegging.

- Arbeidsboka kan benyttes både som oppgave for hver enkelt ungdom eller person i utvalget, og den kan danne grunnlag for samarbeid. Dette gjelder særlig siste del av arbeidsboka, der fordypningsoppgavene gir rom for både skriftlige fremstillinger, fotopresentasjoner og videofilmer av stedet. Arbeidsboka er dermed et godt egnet utgangspunkt for gruppearbeider i skolen.

- Arbeidsboka som modell er godt egnet til bruk også for andre befolkningsgrupper. Den kan lett tilpasses nivå på aldersgruppen, problemstillinger i forhold til studien og omfang.
- Bruk av kart kan være et godt egnet hjelpemiddel for informantene når de skal formidle egne erfaringer, og ikke minst i forhold til å gi innspill til kommunale planprosesser. Kart er planleggenes arbeidsredskap, og grupper som blir tatt med i prosessen kan oppleve arbeidet som mer konkret i forhold til en planprosess. Vår erfaring er imidlertid at det er viktig at kart og skisser er lette å forstå.

Skolen som arena for medvirkning og datainnsamling

Vi har god erfaring med å la datainnsamling og arbeidet med arbeidsboka foregå i de lokale skolene. Skolen fungerer godt som arena blant annet fordi det er en etablert arena hvor læring og faglig arbeid står i sentrum, og hvor alle lag av befolkningen er representert. Det at skolen er obligatorisk gjør at man kan ha høye forventninger til den enkelte elevs arbeidsinnsats. Prosjektarbeidet tilbyr også en form for bevisstgjøring, opplæring og praktisk erfaring med medvirknings- og planprosesser som bygger opp under skolens oppgave i forhold til å lære elevene å bli aktive deltakere i demokratiet.

Å la skolen ta hånd om sentrale deler av datainnsamlinga stiller imidlertid noen krav til gjennomføringen. For det første må man ha tilstrekkelig med tid. Skolene bør kontaktes i svært god tid (gjerne i forkant av et nytt undervisningsår) slik at arbeidet kan legges inn og tilpasses undervisningsplanene. For det andre kreves grundig informasjon, dialog og tett oppfølging med skolene. Informasjonen bør ikke gå via flere ledd, og den enkelte lærer som skal gjennomføre prosjektet bør ha mulighet for direkte kontakt med prosjektgruppen.

Samarbeid og dialog

Det er viktig med jevnlig kontakt og dialog mellom aktørene, ikke minst i forhold til den gruppen som studien retter seg mot. I arbeidet med vår studie har det vært tett oppfølging og jevnlig dialog mellom prosjektgruppe, skolene og kommunen. Dette omfatter

- presentasjon av studiens opplegg for alle involverte aktører både i kommunen og skolene
- presentasjon av foreløpige funn underveis
- presentasjon av funn i sluttfasen særlig rettet mot elevene / befolkningsgruppen som er involvert.

Tverrfaglighet

Betydningen av tverrfaglighet i prosjektgruppen er det siste punktet vi vil understreke av metodiske erfaringer som bør legges vekt på ved eventuelle overføringer til andre stedsutviklingsprosesser. Prosjektgruppen har bestått av samfunnsvitere, arkitekter og fysiske planleggere. Samfunnsviterne har gjennomført datainnsamling knyttet til målgruppen (i dette tilfellet ungdom) samt analyse og tolkning av dette materialet. I denne første fasen ligger hovedtyngden av den sosiokulturelle stedsanalysen. Videre har de fysiske planleggerne foredlet dette til et planinnspill for arbeidet med den konkrete kommunedelplanen (Byplan for Jessheim). Vi mener at nettopp denne kombinasjonen av faggrupper og deres kompetanse har gjort at prosjektet både har evnet å fange opp interessene til en befolkningsgruppe og med bakgrunn i dette klart å utforme et relevant og konkrete planinnspill.

Litteratur og kildehenvisninger

- Bjørneboe, Jens og Susanne Søholt 1997: *Bedre gårdsrom – Beboerdeltakelse og revitalisering av to byfornyede gårdsrom*. Prosjektrapport 219. Oslo: Byggforsk.
- Bjørneboe, Jens og Susanne Søholt 1998: På lag med befolkningen. Medvirkningsplanlegging i tre tettsteder. Prosjektrapport 230. Oslo: Byggforsk.
- Brattbakk, Ingar 1999: Baklandet - en bydel i endring. Gentrification, nærmiljø og identitet 1970-1997. Hovedfagsoppgave i samfunnsgeografi. Trondheim: NTNU.
- Dale, Britt E. 1994: *Sted som analytisk tilnærming i forholdet mellom aktører og strukturer, med særlig vekt på tilbud av og etterspørsel etter tjenester*. Prøveforelesning for dr.polit.-graden, Geografisk institutt, Universitetet i Trondheim.
- Ganapathy, Jaishankar og Susanne Søholt 2000: *Store møter – små steder*. Prosjektrapport 286. Oslo: Byggforsk.
- Helseprofil for barn og ungdom i Akershus 2004*. Ungdomsrapport. Nasjonalt kunnskapscenter for helsetjenesten.2004.
- Hoem, Siri og Kristin Pedersen 1993: *Forenklet stedsanalyse Jessheim sentrum – MPG*. Utført for Ullensaker kommune
- Jacobs, Jane 1961: *The Death and Life of great American Cities*. New York: Random House.
- Johansson, Thomas og Fredrik Miegel 1994: *Mardrömmar och önskdömmar. Om ungdom och ungdomlighet i nittioalets Sverige*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag.
- Kolhaas, Rem, Franco Bianchini, Helga Fassbinder, Janice Kirkpatrick & Scott Lash. Edited: Jan Verwijnen og Panu Lehtovuori 1996: *Managing urban change*. Helsinki: University of Art and Design Helsinki UIAH
- Melucci, Alberto 1992: Youth Silence and Voice. I Fornäs and Bolin (ed): *Moves in Modernity*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, p. 51-73.
- Miljøverndepartementet 1993: *Stedsanalyse- innhold og gjennomføring*.
- Norberg-Schulz, C. 1980: *Genius loci. Towards a Phenomenology of Architecture*. Academy Edition, London.
- Norberg-Schulz, C. 1993: *Mellom jord og himmel. En bok om steder og hus*. Universitetsforlaget/Pax forlag. Oslo.
- Relph, E. 1976: *Place and placelessness*. Pion Limited: London
- Ruud, Marit Ekne 2000: *Ungbo – mellom omsorg og forebygging*. Prosjektrapport 275. Oslo: Byggforsk.
- Ruud, Marit Ekne 2001: *Eget hjem for første gang. Å flytte hjemmefra blant et utvalg ungdom i Oslo*. Prosjektrapport 311. Oslo: Byggforsk.
- Røe, Per Gunnar; Frøydis Eidheim og Lene Schmidt 2002: *Sandvika i støpeskjeen. En sosiokulturell studie av stedsutvikling*, NIBR-rapport 2002:14
- Statistisk sentralbyrå (2003) *Samfunnsspeilet nr.4 / 2003*.
- Søholt, Susanne 2001: *Oppvekst i to multietniske boligområder i Oslo*. Prosjektrapport 313. Oslo: Byggforsk.
- Tennøy, Aud & Inger-Lise Saglie 2000: *Stedsanalyser i planlegging*, NIBR, Prosjektrapport 2000:19
- Ullensaker kommune 2002: *Kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet 2002-2005*
- Ullensaker kommune 2000: *Kommuneplan for Ullensaker 2000-2020*
- Ullensaker kommune 2001: Brosjyre om Ullensaker kommune
- Unstad, Marit & Jon Christophersen (1998) *Bedre planlegging – færre farer. kriminalitetsforebyggende sjekkliste for planleggere*. Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) & Norges byggforskningsinstitutt. Oslo.
- Vagstein, A.M. (1993) Kvalitativ stedsanalyse. I: *Byggekunst* nr. 3/1993, NAL, Oslo.

Vestby, Guri Mette & Per Gunnar Røe 2004: *Fortellingen om en stedsutvikling – en sosiokulturell prosess, Evalueringsrapportering fra arbeidet med sentrumsutvikling i Eidskog*, NIBR-Notat 2004:101. Oslo.

Øia, Tormod 1993: *Mellom Moské og McDonald. Ung og innvandrere i Oslo*. Oslo: UNGforsk.

Øia, Tormod 1996: Ung og innvandrere. I Øia (red): *Ung på -90 tallet*. Oslo: Cappelen Akademiske forlag as/UNGforsk, s. 13-29.

Elektroniske dokumenter:

Jessheim Storsenter: www.jessheimstorsenter.no (2005-01-06)

Riksantikvaren: www.ra.no/tema/la21/nyhetsbrev/la21_juni2004/sider/s14.html (2005-01-06)

Ullensaker kommune: www.ssb.no/kommuner/hoyre_side.cgi?region=235 (2005-01-06)

SSB: www.ssb.no (2005-01-06)

- Befolkning
- Folke- og bolig tellingen 2001
- Personlig økonomi og boforhold 2003
- KOSTRA 2003
- Arbeidsliv, yrkesdeltaking og lønn 2003
- Kriminalitet
- Næringsvirksomhet 2004

Vedlegg 1 Arbeidsboka – se eget vedlegg

Vedlegg 2 Veiledning til arbeidsbok for skoleprosjekt Jessheim i vekst

Kort bakgrunn om prosjektet (se først introduksjonen i arbeidsboka)

I tillegg til at prosjektet skal være et innspill til stedsutviklingen (strategisk bystrukturplan) på Jessheim skal det også bidra til metodeutvikling. Prosjektet er ment å være en metodeutvikling for hvordan man får frem befolkningens, i dette tilfellet ungdommens, *bruk av* og *ønsker for* stedet sitt på en slik måte at det kan brukes i planarbeidet og dermed føre til en stedsutvikling som tar befolkningens erfaringer og behov på alvor. For å få til en slik metodeutvikling ser vi det som positivt at pedagogene bidrar til utvikle opplegget og velge egnede metoder for å få fram ungdommens kunnskap, erfaring og ønsker. Dette gjelder særlig for deloppgave 6. Det eneste ”kravet” vårt er at man søker å forme opplegget og problemstillingene slik at de blir relevante og har en form som gjør at de kan formidles som innspill til den fysiske bystrukturplanen for Jessheim. Som ledd i metodeutviklingen er vi interessert i at skolene i etterkant av prosjektet kan levere en kortfattet beskrivelse og oppsummering av erfaringene med de ulike metodene, herunder også erfaringene med opplegget som ligger i arbeidsboka.

Tidsramme: Vi ser helst at arbeidsbøkene og resultater fra øvrige elevarbeider leveres/presenteres innen skolens høstferie, **uke 40**. Vi ser at dette kan bli knapt, og har derfor satt en absolutt siste frist til **torsdag 14. okt.**

Vi ønsker også at elever og lærere som har deltatt i prosjektet skal få en tilbakemelding på hvordan deres bidrag er benyttet som innspill til bystrukturplanen, samt en presentasjon av den videre prosessen med bystrukturplanen. Hvordan dette konkret gjennomføres kommer vi tilbake til.

Hvordan bruke arbeidsboka

Gå gjerne igjennom arbeidsboka med elevene før de svarer – bruk deretter gjerne tid til å drøfte selve problemstillingene eller om noe er uklart i arbeidsboka med klassen. Deretter besvares spørsmålene.

Deloppgave 1 til 5: Vi ønsker at alle elevene hver for seg skal besvare de første 5 deloppgavene (side 4-13) i arbeidsboka. Arbeidsbøkene skal samles inn og analyseres av en 2. klasse på videregående og forskerne. I tillegg står skolene fritt til å utforme metoder og gruppearbeid knyttet til deloppgave 2, 3, 4 og 5.

Vi vil be dere om å oppfordre elevene til å benytte kartene – tegne og markere. For vår tolkning er det viktig at elevene så langt det lar seg gjøre følger anvisningene og tegner på kartet som hører til det enkelte spørsmål, og at de benytter de foreslåtte symbolene (strek, sirkel, kryss osv). Dette er viktig for at vi skal forstå hva slags aktivitet de har avmerket.

Deloppgave 6: Oppgavene her kan løses på forskjellige måter, og opplegget må utformes av lærerne. I stedet for skriftlige besvarelser, kan det for eksempel benyttes kamera eller video, eller oppgaven kan besvares med fotomontasje. Oppgavene kan også besvares i form av en stil. Dersom det benyttes bilder eller film, ønsker vi noe tekst til bildene.

Vedlegg 3 Intervjuguide

Intervjuguide for "Jessheim i vekst: ungdom, møteplasser og stedsutvikling" Intervju med aktører innenfor ungdoms- og sentrumsrelatert arbeid

Hvem er vi og hva vil vi?

Kort presentasjon av prosjektet som bakgrunn for intervjuet.

Hva er vi ute etter?

Både at informantene kan formidle:

(1) sin kjennskap til ungdoms bruk, behov og ønsker knyttet til Jessheim sentrum (ungdommens eget perspektiv) – **inntrykk av ungdommens erfaring**

og

(2) hva man som fagperson mener at ungdommen har behov for, hva fungerer godt i dag, hva savnes og hva ville gjøre Jessheim til et bedre sted for ungdom – **egen erfaring**

Tema og spørsmål for samtalen:

A. Beskrivelse av dagens situasjon

1. Ungdomsmiljøet generelt i Ullensaker kommune, og spesielt på Jessheim

- Kort beskrivelse av "vanlig ungdom" og eventuelle spesielle grupperinger. Hvor møtes de? Møtesteder for "vanlig" ungdom og spesielle grupperinger?
- Hvilke organiserte fritidsaktiviteter finnes for ungdom? Hvordan fungerer disse? Hvilke aktiviteter dominerer? Hindringer for deltakelse?
- Hvem deltar ikke i organiserte aktiviteter? Antall? Hvor møtes de? Hva gjør de?
- Hvilke problemer står man overfor i ungdomsmiljøet? (rus, kriminalitet, gjenger, osv) Er dette knyttet til sentrumområdene?
- Konflikter mellom ungdom og andre grupper i Jessheim sentrum? Barn, voksne, eldre, næringsdrivende, senterledelse ol'?
- Ungdoms forhold til stedet sitt – hva slags stedsidentitet knyttet til Jessheim har ungdommen? Er de stolte? Ønsker de å bli boende? Hvilke sider ved Jessheimsamfunnet ser de som mest positive / mest negative?

2. Byrommene og møtestedene i og utenfor Jessheim sentrum (merk av på kart)

- Hvilke steder rundt Jessheim sentrum fungerer som møtesteder for ungdom?
- Hvilke steder i Jessheim sentrum fungerer godt som møtesteder for befolkningen (alle aldersgrupper) ?
- Er det ønskelig at ungdom har møtesteder i sentrum (trekker mot sentrum)? Er det ønskelig at de har sine møtesteder og oppholder seg i sine små lokalsamfunn utenfor Jessheim sentrum? Er det motstridene mål her?
- Hvilke steder fungerer godt som møtesteder for ungdom?
- Hva karakteriserer stedene som fungerer som gode sosiale rom?
- Hvilke steder fungerer mindre godt som sosiale rom, og hvorfor?

B. Framtiden – hvordan vil vi ha det?

3. Drømmen – hva ville det helt optimale for ungdom på Jessheim være?

(trenger ikke være realistisk)

- Drømmen for ungdomsmiljøet?
- Drømmen for Jessheim sentrum?
- Drømmen for ungdommens bruk av og forhold til Jessheim sentrum?

4. Ungdomsmiljøet generelt i Ullensaker kommune, og spesielt på Jessheim (mer realistiske ønsker for ungdomsmiljøet)

- Utdyp hvordan du ønsker det er å være ungdom på Jessheim i fremtiden (5 år)
- Hvordan ønsker du at Jessheim sentrum skal fungere for ungdom om 5 år? Hvilke møtesteder finnes?

5. Fremtidens byrom og møtesteder for ungdom i og utenfor Jessheim sentrum (merk av på kart)

(interessert i både **ute og innerom, org. og uorg.** møtesteder osv)

- Hvilke typer kvaliteter kunne tilføres de stedene som i dag fungerer godt eller ikke helt optimalt?
- Hvilke typer steder har man ikke i dag og gjør det nødvendig å lage noe nytt?

C. Framtiden – hvordan oppnå det vi ønsker ?

6. Hva må gjøres og hvem må gjøre det?

- Hvilke grep kan tas?
- Hvilke kommunale planer, budsjetter og etater må involveres? Fysisk plan? Skoleplan? BUT-planer? osv
- Hvilke forhold er spesielt relevante for ”bystrukturplanen” ?
- Hvilke aktører bør delta/bidra? (politikere, kommunale etater, politi, private aktører (eiendomsutviklere, butikkeiere osv), frivillige lag og organisasjoner
- Rollen til eiendomsbesittere / utbyggere?
- Hvilke tiltak/endringer ser du som enkle å få til (ikke for omfattende eller ressurskrevende)
- Hvilke tiltak ser du som er mer omfattende og ressurskrevende og som det må jobbes mer langsiktig med?

7. Nevn de viktigste suksesskriteriene (3 stk)

8. Nevn de viktigste hindringene / fallgruvene (3 stk)

9.

D. Andre tema ?

10. Er det tema du anser som sentrale som vi ikke har berørt ?

E. Tips om andre aktuelle informanter?

11. Kjenner du til andre informanter som har noe å bidra med i denne sammenhengen?

Gjerne noen som har en annen innfallsvinkel til ”ungdom og sted”. Kan være kommunalt ansatte, frivillige lag og organisasjoner, private aktører osv.

Vedlegg 4 Evaluering av skoleprosjekt Jessheim i vekst

Høsten 2004 er skoleprosjektet *Jessheim i vekst* gjennomført ved Allergot og Nordby ungdomsskoler og Jessheim videregående skole. Det innkomne materialet fra arbeidsbøkene og de skriftelige besvarelsene er nå analysert og har gitt mange interessante funn som vil bli presentert for elever og lærere på et stort fellesmøte på Jessheim. Undersøkelsen vil dessuten benyttes i kommunens videre planarbeid. Vi vil benytte anledningen til å takke for innsatsen fra rektorer, lærere og elever!

I tillegg til at prosjektet danner basisen for et innspill til stedsutviklingen (byplan) på Jessheim bidrar det også til *metodeutvikling*. Prosjektet skal utvikle en metode for hvordan man får frem befolkningens, i dette tilfellet ungdommens, *bruk av* og *ønsker for* stedet sitt på en slik måte at det kan brukes i planarbeidet og dermed føre til en stedsutvikling som tar befolkningens erfaringer og behov på alvor.

Vi ber derfor om at de involverte lærere/rektorer gir en **kortfattet** oppsummering av erfaringene med prosjektet. **Hensikten er å forbedre metode og opplegg før det benyttes videre i andre skoler og kommuner.**

Tema som vi ønsker tilbakemelding på:

1. Arbeidsboka som verktøy

- a. arbeidsboka (utforming, språk, forståelig for elevene?, kart osv)
- b. arbeidsmetoder som arbeidsboka legger opp til:
 - i. Del 1 til 5 – avkryssing, utfylling og avmerking på kart
 - ii. Del 6 – friere fordypningsoppgave – tekst, foto, video, etc.

2. Tidsrammer og tilpassing til undervisningsplaner/skoleåret

- a. prosjektets tidsrammer:
 - i. tid fra første forespørsel til prosjektstart
 - ii. tid til selve gjennomføringen
 - iii. bør slike prosjekt alltid initieres før planene for et skoleår legges, eller mulig å komme inn underveis i skoleåret?

3. Intern håndtering ved skolene

- a. i hvilke fag har man arbeidet med arbeidsboka? forslag til andre fag?
- b. hvilke klassetrinn har arbeidet med arbeidsboka? fungert bra?
- c. lærernes egen vurdering av sitt arbeid med prosjektet / tilstrekkelig tid til å presentere og drøfte opplegg og hensikt med elevene?
 - i. *del 1 til 5 & del 6 fordypningsoppgave*
- d. sider ved den interne håndteringen ved skolene som har hatt betydning for kvaliteten på resultatet

4. Elevenes utbytte av prosjektarbeidet

- a. hvordan har arbeidet med arbeidsboka fungert for elevene?
 - i. stimulerende og lærerikt? lite engasjerende?
 - ii. virket det inspirerende på elevene at de gjennom dette arbeidet fikk være med å påvirke utviklingen på hjemstedet?

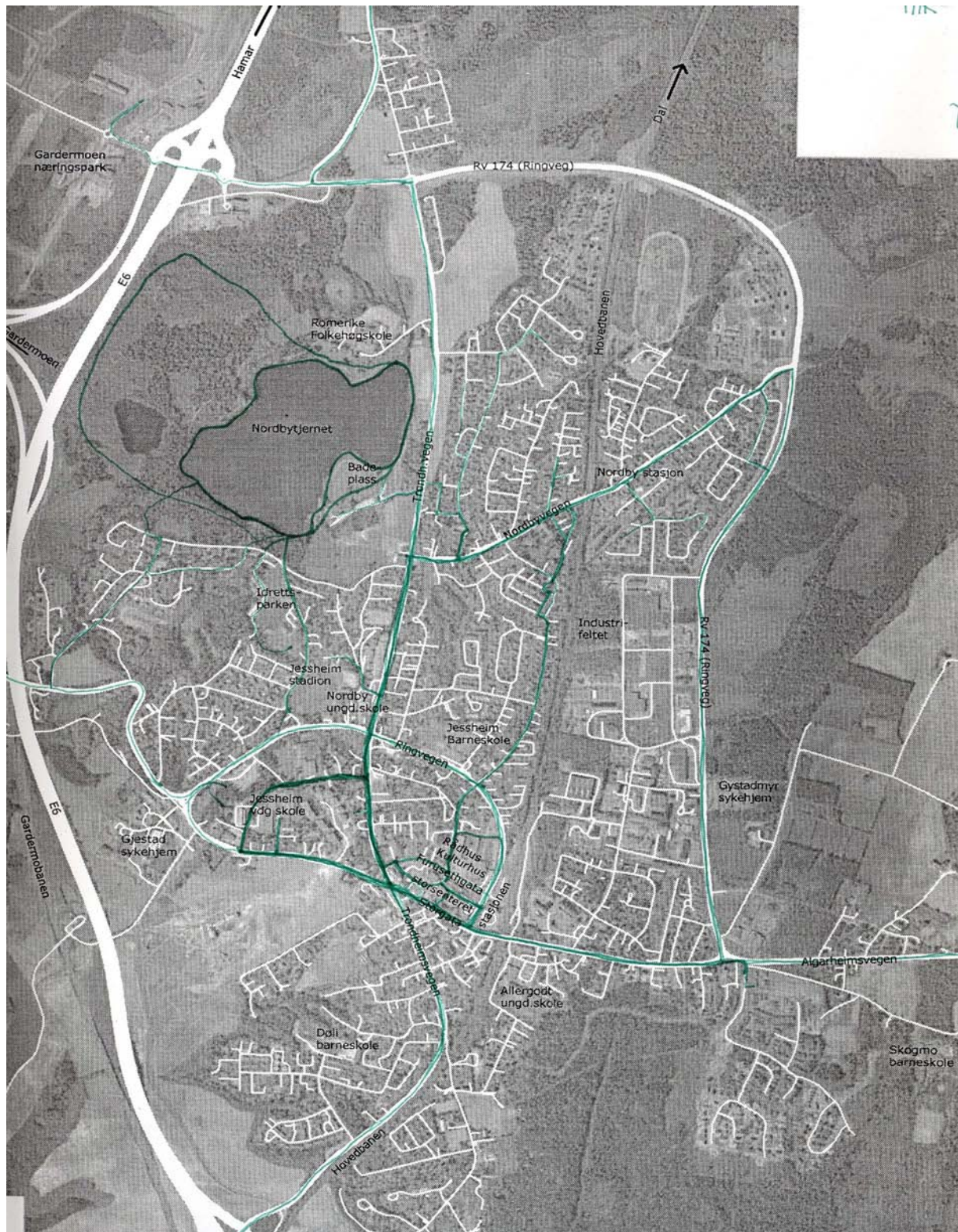
5. Samarbeid/oppfølging mellom forskerne og skolen

- a. skolens vurdering av informasjon og oppfølging fra forskerne
- b. skolens vurdering av egen innsats for samarbeid/oppfølging

6. Andre kommentarer, tips eller forslag til forbedringer

Takk for at dere tar dere tid til å gi verdifulle innspill !

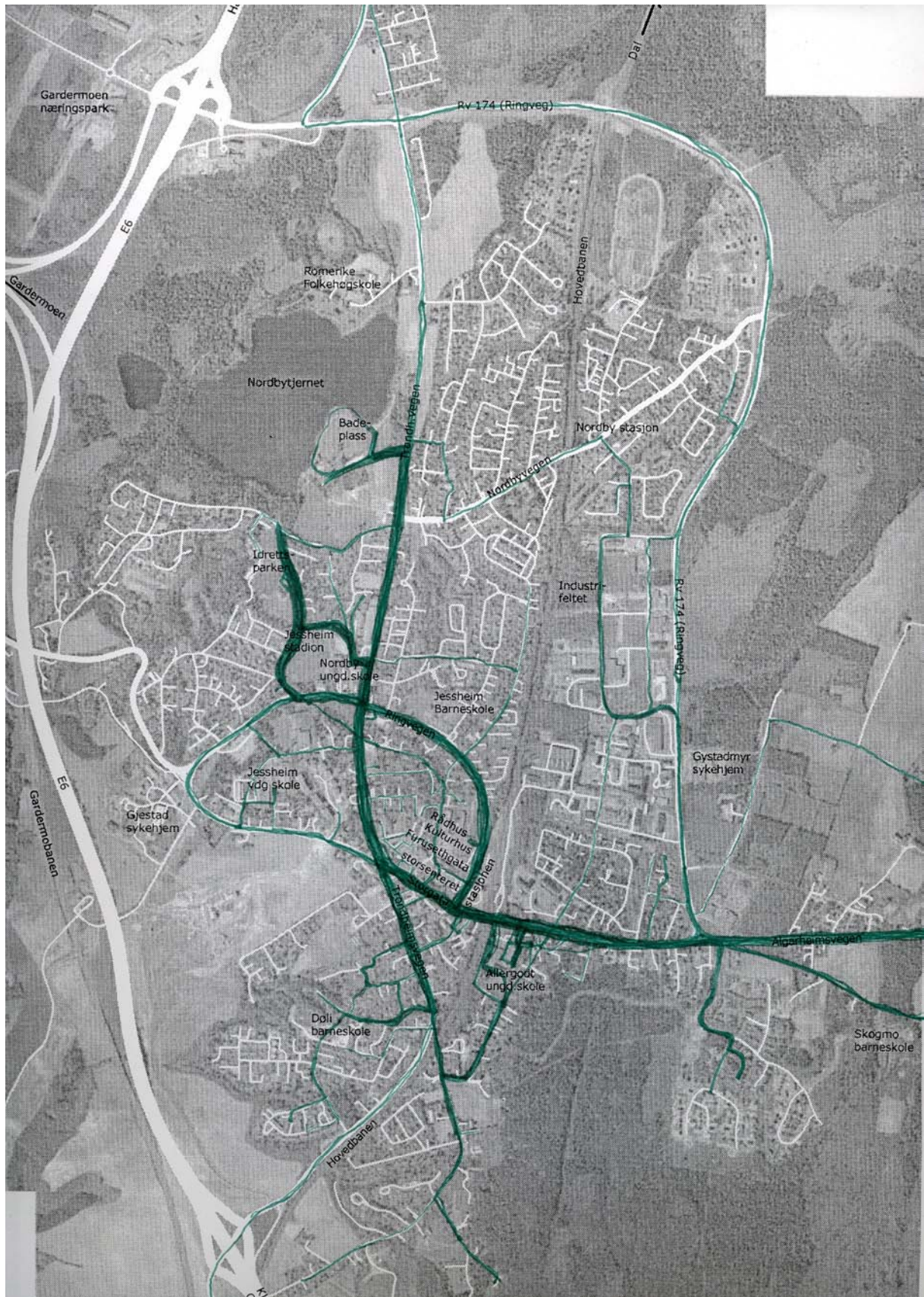
Vedlegg 5 Kart

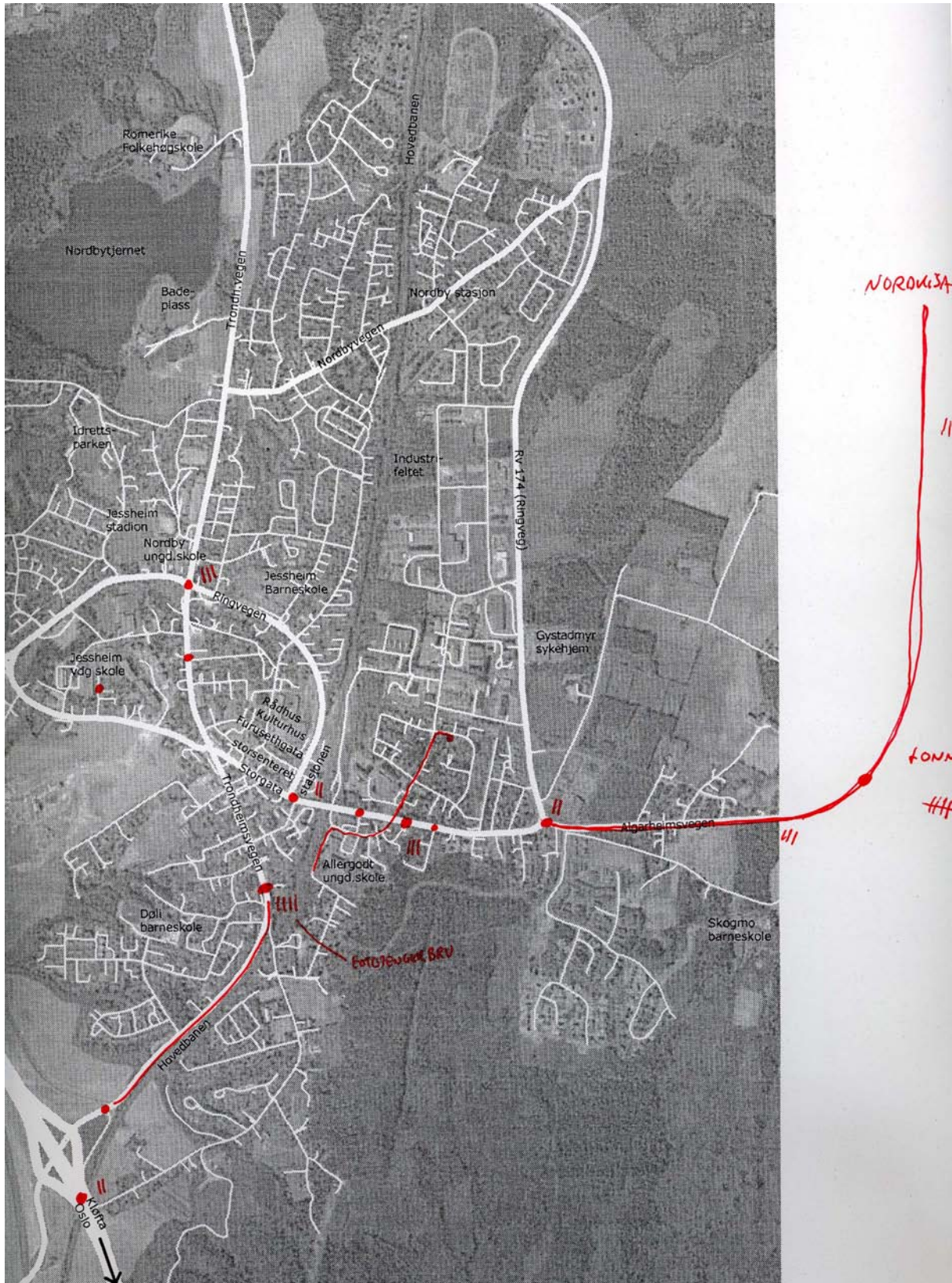
Jessheim Videregående skole: Elevens bevegelsesmønster.

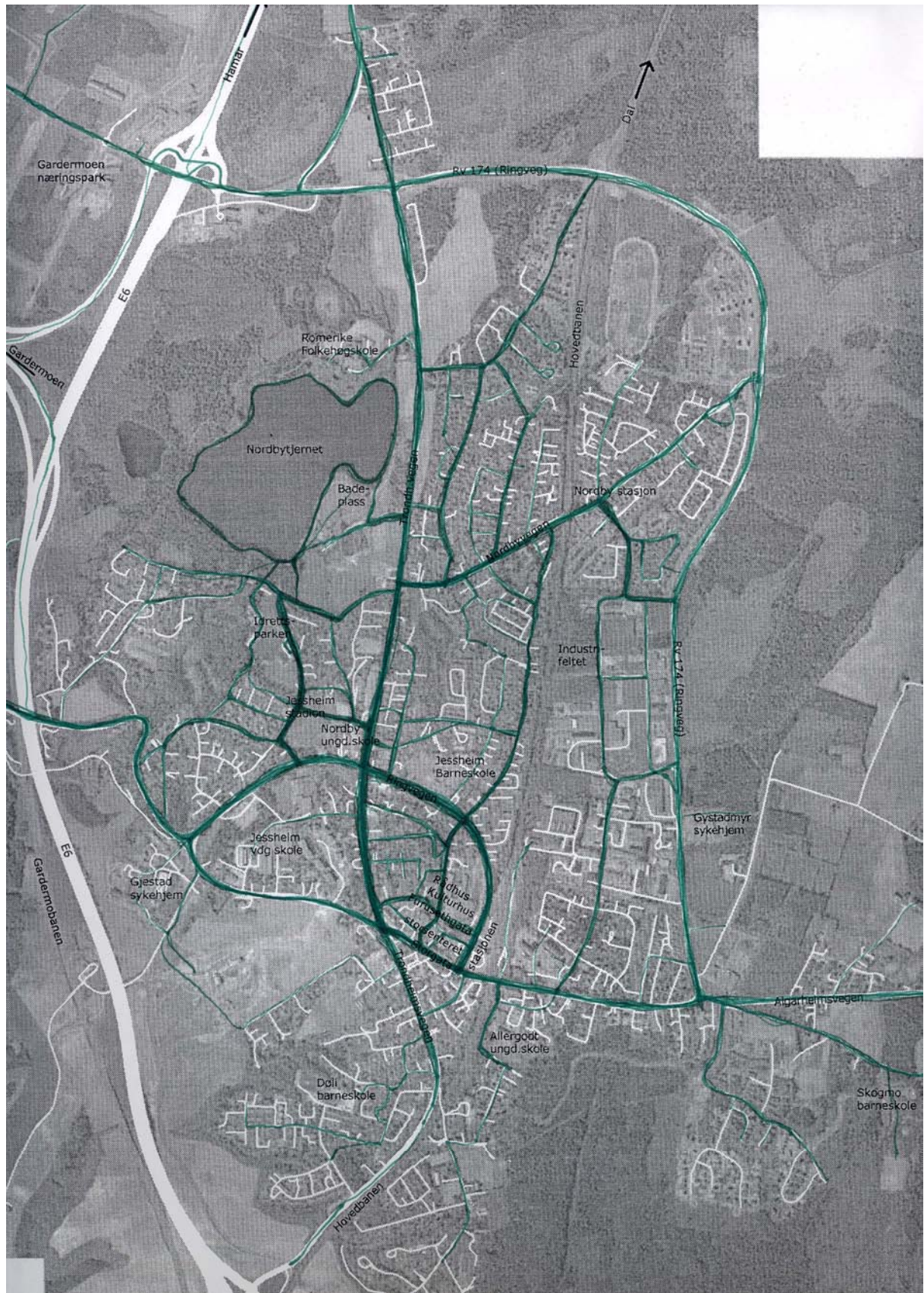
Jessheim Videregående skole: Elevens vurdering av trafikkfarlige steder.

Allergood ungdomsskole: Elevenes bevegelsesmønster

Allergot ungdomsskole: Elevenes vurdering av trafikkfarlige steder

Nordby ungdomsskole: Elevenes bevegelsesmønster

Nordby ungdomsskole: Elevenes vurdering av trafikkfarlige steder.

Vedlegg 6 Sammenfatning av fine / ikke fine steder i Jessheim sentrum

De fleste ungdommene synes at Storsenteret og Kulturhuset er fine. Selv de som ikke har brukt kartet i noen særlig stor utstrekning har markert disse stedene med en sirkel (fint sted) på kartet på side 11 i arbeidsboka. Forholdsvis mange har også markert stasjonsområdet med kryss (ikke fint sted). Relativt mange synes torget er fint, og det er noen (først og fremst elever ved Nordby ungdomsskole) som synes kirkebygningen er stygg.

Totalt er det 96 ungdommer (37%) som ikke har brukt kartet i det hele tatt. Ingen elever på videregående som tar yrkesfaglig studieretning har merket av Kulturhuset på kartet.

Jessheim vgs (samfunnsfaglig) – (67 % - 31 stk har benyttet kart)

Fint

Kulturhuset
Storsenteret
Herredshuset
Parken foran stasjonen
Furusethgata
Storgata
Kirken
Stasjonshuset

Ikke fint

Buss/taxistasjon
Kirken
Trondheimsvegen
Parken foran stasjonen
Sykkelskuret
Husene mellom Storgata og Storsenteret
Storgata
Rådhuset
Midlertidig parkering

Jessheim vgs (yrkesfaglig) – (27 % - 11 stk har benyttet kart)

Fint

Storgata
Storsenteret
Torget
"Pommes fri sjappa" ved Furusethgata

Ikke fint

Stasjonsområdet
Furusethgata
Kiwihuset
Husene mellom Storsenteret og Storgata

Allergot ungdomsskole – (69 % - 58 stk har benyttet kart)

Fint

Buss/taxi
Storsenteret
Kulturhuset
Storgata
Herredshuset
Rådhusplassen
Torget
Trondheimsvegen
Kirken
Mellom Herredshuset og rundkjøringa
Rundkjøringa ved Kiwi
Furusetgata

Ikke fint

Sykkelskuret
Parken foran stasjonen
Buss/taxistasjonen
Furusetgata
Trondheimsvegen
Jernbanebrua
Midlertidig parkering
Torget
Rådhuset

Nordby ungdomsskole - (73 % - 67 stk har benyttet kart)

Fint

Torget
Storsenteret
Storgata
Husene mellom Storgata og Storsenteret
Kulturhuset
Rådhusplassen
Rådhuset
Kirken
Buss/taxistasjon

Ikke fint

Kirken
Furusetgata
Buss/taxistasjon
Trondheimsvegen
Storgata
Stasjonsområdet
Kiwihuset
Parkering ved Storsenteret
Parken ved stasjonen
Sykkelskuret
Jernbanebrua
Herredshuset
Rådhusplassen
Mellom Storsenteret og husene i Storgata
Rundkjøringa Storgata –
Trondheimsvegen
Husene i Trondheimsvegen

Jessheim i vekst

Arbeidsbok - kartlegging av ungdoms bruk og erfaringer med stedet

Byggforsk/Civitas, august 2004

Introduksjon

Akershus fylkeskommune har nå satt i gang et eget prosjekt for å finne ut hvordan ungdom bruker Jessheim og hva ungdom synes om Jessheim. Denne undersøkelsen er en viktig del av prosjektet. Resultatene fra undersøkelsen skal formidles som innspill til kommunens planer, slik at kommunen også kan ta hensyn til unges erfaringer og behov i utviklingen av Jessheim. Undersøkelsen inkluderer ungdomsskolene Allergot og Nordby, samt Jessheim Videregående skole.

I løpet av de siste 10-15 årene har Jessheim blitt mye større. Storsenteret, kulturhuset, veier og en rekke boligområder er blitt bygget ut i løpet av disse årene. Jessheim vil vokse også i tiden fremover. Det vil sannsynligvis bli bygget ut flere store boligområder, mange mennesker vil flytte til Jessheim og sentrum vil fortsette å vokse. Det forventes 150-350 nye boliger pr. år på Jessheim frem mot 2020. Utbyggingen vil skje særlig i sentrumsområdene og mot øst og nordøst. Utbyggingen vil gi ca 50% befolkningsøkning i løpet av 10 år. Hva vil dette bety for Jessheim? Hvordan ser man for seg Jessheim om 10 år?

Kommunen utarbeider nå en "bystrukturplan" for å styre utbyggingen av tettstedet. Planen skal omfatte sentrumskjernen og de sentrumsnære områdene. Hovedmålet med den er at sentrum og de sentrumsnære områdene i fremtiden skal bli ett helhetlig sentrumsområde.

Denne arbeidsboka skal brukes til å kartlegge hvordan ungdom bruker Jessheim, hva ungdom synes er bra og dårlig, og hvordan ungdom ønsker at Jessheim skal utvikles. Det legges spesielt vekt på møteplasser, byrom og stedsidentitet. Denne arbeidsboka er også viktig for å utvikle en metode for tettstedsutvikling, og det er derfor av stor betydning at besvarelsene gis så fylldig som mulig.

Takk for hjelpen, og lykke til!

Marit Ekne Ruud og Ingar Brattbakk, Byggforsk

Ellen Haug og Ole Falk Frederiksen, AS Civitas

1. Hvem er du?

Kjønn

Sett ett kryss.

- Gutt
- Jente

Alder

Sett ett kryss.

- 13-15 år
- 16-18 år
- 19-21 år
- 22 år og eldre

For elever på videregående skole:

Hvilken studieretning tar du?

Hvor bor du?

Sett ett kryss.

- Bor på Jessheim
- Bor annet sted i Ullensaker kommune
- Bor i annen kommune på Romerike
- Annet

Hva gjør du i fritiden?

Sett kryss ved de alternativene som passer og fyll inn antall dager.

- Er sammen med venner hjemme eller ute ("henger rundt")
hvor ofte: dager i uken
- Jobber deltid
hvor ofte: dager i uken
- Ungdomsklubb
hvor ofte: dager i uken
- Idrett og andre fritidsaktiviteter
hvor ofte:..... dager i uken
- Annet
hvor ofte: dager i uken

2. Hvordan bruker du Jessheim sentrum?

Jessheim sentrum er avgrenset på kartet på side 7.

Når er du i sentrum og hvor ofte?

Sett kryss ved de alternativene som passer og fyll ut antall dager.

- På formiddagen dager i uka.
- På ettermiddagen dager i uka.
- Om kvelden kvelder i uka.
- Om dagen i helgene dager i måneden (helg: fre kveld - søn).
- Om kvelden i helgene kvelder i måneden.
- Annet:
- Bruker ikke sentrum.

Hvorfor er du i sentrum?

Sett kryss ved de alternativene som passer.

- På vei til eller fra skole, jobb eller andre nødvendige ting
- For å handle og/eller gå på kafé
- For å gå på bibliotek, kino, konserter, mm
- For å møte venner/"slenge rundt"
- For å drive med en aktivitet:.....
- Annet:

Hvilke steder i sentrum pleier du å være?

Sett kryss ved de alternativene som passer og skriv.

- Storgata.** Hva gjør du/dere der?.....
- Furusethgata.** Hva gjør du/dere der?.....
- Trondheimsvegen.** Hva gjør du/dere der?.....
- Storsenteret.** Hva gjør du/dere der?.....
- Andre steder (1).** Hvor
- og hva gjør du/dere der?
- Andre steder (2).** Hvor.....
- og hva gjør du/dere der?
- Andre steder (3).** Hvor.....
- og hva gjør du/dere der?

3. Hvordan bruker du steder utenfor Jessheim sentrum?

Beskriv og tegn inn på kartet de stedene utenfor Jessheim sentrum som du eller annen ungdom bruker.

Sett kryss ved de svaralternativene som passer. Dersom andre ungdommer gjør det samme som deg på de ulike stedene, svarer du bare "samme" på spørsmålet.

Tegn inn på kartet steder og områder du pleier å være eller gå igjennom. Marker med tall (A1, A2, N1, N2) hvor steder og naturområder er på kartet.

Hvilke steder utenfor sentrum pleier du og/eller andre ungdommer å være?

- Nordbytjernet:** Hva gjør du/dere der?
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)?
- Skolen/skolegården.** Hvilke(n) skole(r)?.....
Hva gjør du/dere der?
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)?.....
- Lekeplasser.** Hvilke(n)?
Hva gjør du/dere der?
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)?.....
- Andre steder (A1).** Hvor?
Hva gjør du/dere der?
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)?.....
- Andre steder (A2).** Hvor?
Hva gjør du/dere der?
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)?.....

Naturområder

Pleier du og/eller andre ungdommer å være på, bruke eller gå igjennom naturområder som du ikke har nevnt ovenfor? Hva gjør du og/eller andre ungdommer der? (feks; idrett, aktiviteter, grilling, gå gjennom, bading osv).

- Bruker ikke naturområder/har allerede beskrevet.
- Naturområde (N1).** Hvor?.....
Hva gjør du/dere der?
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)?.....
- Naturområde (N2).** Hvor?.....
Hva gjør du/dere der?
Hva gjør andre ungdommer der (som du ikke gjør)?.....

4. Transport

Beskriv hvordan du kommer deg til ulike aktiviteter. Beskriv hvor du går og sykler, og hvor det er trafikkfarlige steder og barrierer. Tegn inn på kartet stedene du går/sykler ofte (med strek) og trafikkfarlige steder (med sirkel).

Hvordan kommer du deg til skolen, sentrum og fritidsaktivitetene?

Sett kryss ved de alternativene som passer.

- Buss og/eller tog
- Bil
- Blir kjørt (bil)
- Motorsykkel/moped
- Sykkel
- Jeg går
- Annet

Hvor ofte går og sykler du?

Vi tenker på alle gangene du er ute og sykler eller går, ikke bare når du er på vei til skolen, sentrum eller fritidsaktiviteter (sett ett kryss).

- Mer enn 2 ganger om dagen.
- 1-2 ganger om dagen.
- 1-6 ganger i uken.
- Sjeldnere enn 1 gang i uken.

Tegn på kartet på neste side de strekningene hvor du går og/eller sykler ofte (dvs mer enn en gang i uken).

Trafikkfarlige steder eller barrierer

Er det noen steder hvor du som fotgjenger eller syklist opplever som trafikkfarlige eller som barrierer (en barriere kan for eksempel være en vei som er vanskelig å krysse)?

Marker stedene på kartet og beskriv problemet:
.....
.....
.....

Hva syns du om buss-og togtilbudet?

Positivt:
.....

Negativt:
.....

5. Byrommene og møtestedene på Jessheim

Med byrom mener vi uterom som gater/fortau, plasser, parker etc som avgrenses av bygninger, trafikkerte veier og lignende. Møtesteder er samlingspunkt der folk møtes og oppholder seg til ulike tider av dagen. Møtesteder kan være byrom, men også andre steder utendørs eller innendørs, for eksempel storsenteret og forretninger, kafeer og andre offentlig tilgjengelige lokaler i sentrum.

Hva syns du om gatene og byrommene på Jessheim?

Enkelte steder liker vi og syns det er fint å være der. Andre steder er ikke så hyggelig. Noen ganger kan grunnen til at vi liker eller ikke liker et sted skyldes selve stedet, dvs at bygningene eller naturen som omkranser stedet gjør det fint eller lite hyggelig å være der. Andre ganger kan grunnen til at vi liker eller ikke liker et sted knyttes til sosiale forhold/mennesker, slik som at det er der alle de "kule" møtes eller at det er folk på stedet du opplever som skumle.

For gatene og byrommene som er nevnt nedenfor skal du tenke igjennom om du liker å være der eller ikke, og hvorfor. Beskriv med dine egne ord hvorfor. Er det omgivelsene eller menneskene som gjør det fint eller ikke fint å være der? Hva savner du og hva burde vært annerledes?

Jeg syns det er fint/ikke fint (stryk det som ikke passer) å være i **Storgata**.

Begrunnelse (hvorfor):

.....

Hva savner du eller skulle vært annerledes?.....

.....

.....

Jeg syns det er fint/ikke fint (stryk det som ikke passer) å være i **Furusethgata**.

(området mellom Rådhuset og storsenteret):

Begrunnelse (hvorfor):.....

.....

Hva savner du eller skulle vært annerledes?.....

.....

.....

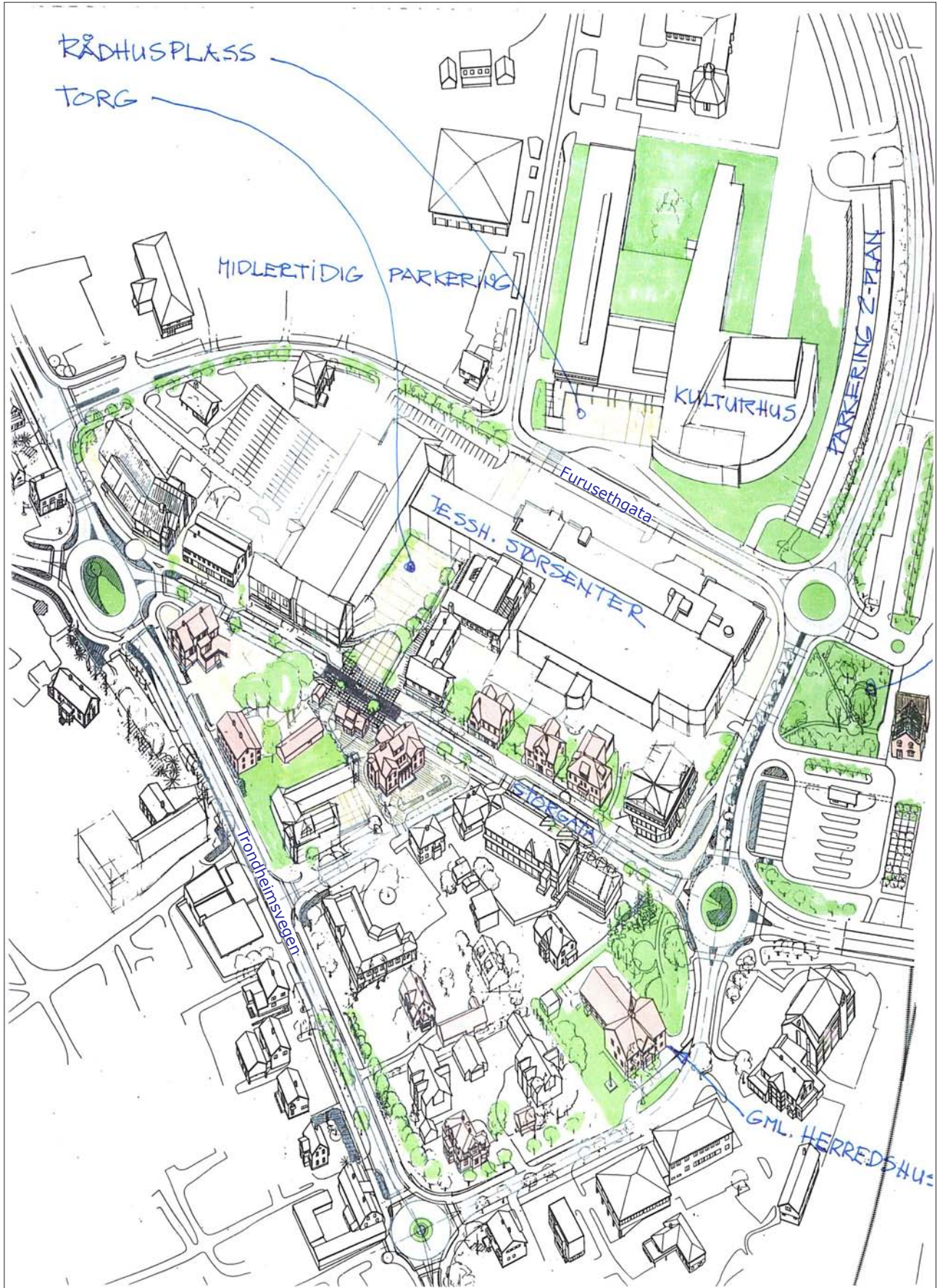
Jeg syns det er fint/ikke fint (stryk det som ikke passer) å være i **Trondheimsvegen**.

Begrunnelse (hvorfor):.....

.....

Hva savner du eller skulle vært annerledes?.....

.....

Bruk tegningen til å markere steder hvor du synes det er fint (sirkel) og ikke fint (kryss).

Jeg synes det er fint/ikke fint (stryk det som ikke passer) å være på **storsenteret:**

Begrunnelse (hvorfor):.....

.....

Hva savner du eller skulle vært annerledes?.....

.....

.....

Er det **andre steder** hvor du synes det er fint eller ikke fint? Beskriv på samme måte

som over: Angi stedet og beskriv hvorfor:.....

.....

.....

Hva savner du eller skulle vært annerledes?.....

.....

.....

Er det noen steder som oppleves som utrygge/utrivelige?

Nei.

Ja.

Marker på kartet og beskriv (hvorfor og hva bør gjøres med det):

.....

.....

Hvilke steder bør bli annerledes enn i dag?

Sted(1):

Beskriv hvordan (utforming, bruk av stedet, osv):

.....

Sted(2):

Beskriv hvordan (utforming, bruk av stedet, osv):

.....

Hvilke type møtesteder savner du?

Hva slags steder og hvorfor:

.....

.....

Beskriv hvordan stedet/stedene skulle ha vært:

.....

.....

.....

.....

6. Fordypningsoppgave - stedsidentitet

Med stedsidentitet mener vi det som gjør at du føler deg hjemme på Jessheim. Det som gjør at du har tilknytning til stedet. Stedsidentitet omfatter også de særegne "egenskapene" ved Jessheim (f.eks. fysiske forhold som bygninger, gater, plasser, parker, landskap eller sosiale og kulturelle forhold som befolkningen, lokal kultur, aktiviteter, foreninger, møteplasser, virksomheter, butikker osv).

I denne delen ønsker vi at dere beskriver Jessheim med egne ord, hva dere synes om stedet, hva som fungerer bra og hva dere savner. Nedenfor har vi gitt noen enkle ledetråder/spørsmål som kan benyttes. Oppgavene kan løses på forskjellige måter. Valg av metode og opplegg gjøres i samarbeid med lærer.

Hva vil dere fortelle om Jessheim hvis dere skal beskrive stedet for andre som ikke kjenner det?

Er Jessheim et "kult, tøft, trygt, vakkert, stygt, "harry", kjedelig, spennende eller godt sted" for ungdom?

Hva er med på å skape stedsidentitet for ungdom på Jessheim?

Hva liker dere best ved Jessheim?

Hva liker dere minst ved Jessheim?

Hvilke typer tilbud for ungdom finnes på Jessheim og hva savnes?

Hvordan vil du at Jessheim skal være om 10 år?

Jessheim sentrum vil endre seg mye de kommende årene – det vil bli endringer i eksisterende bygninger og byrom, og mange nye beboere vil komme til. Hva er viktig for ungdom i en slik prosess; Hva er viktig å bevare? Hva er viktig å tilføre eller skape nytt? Hva er viktig å unngå/forhindre?

Er Jessheim forskjellig fra de andre tettstedene på Romerike og hvorfor?